

MOJSTER...

Slovenija še vedno ni prava domovina vsem ... in treba je reči, da ne damo Piranskega zaliva, Razkrižja, Trdinovega vrha, ne Primorske in ne Slovenije!

POMOČNIK...

Človeku mora zaigrati srce, ko vas vidi zbrane v tako velikem številu.

IN VAJENCI

Igor Bavčar: Izkušnja junijskih dni pred štirimi leti je bila izkušnja za enotnost.

France Bučar: Prizorišče se je zamenjalo, protagonisti so drugi, grožnje pa iste, čeprav v drugačni preobleki.

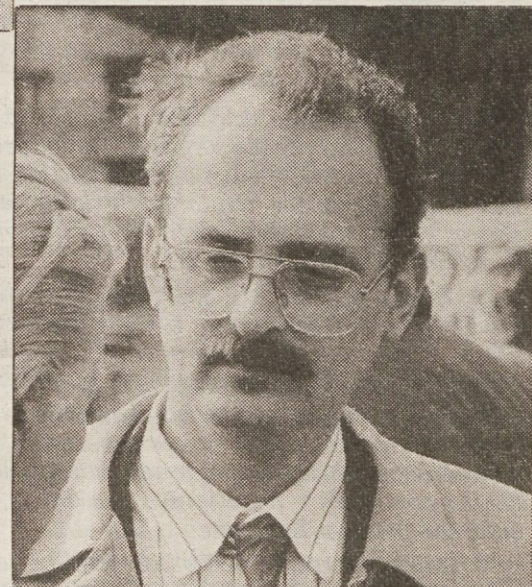

Milan Kučan: Pravi junak vsega dogajanja je bil slovenski narod, njemu gre priznanje in zahvala.

Dimitrij Rupel: Danes se ni več mogoče bojevati v preteklih bojih zoper poražene nasprotnike.

Lojze Peterle: Smo osebek z jasnim obrazom in suvereno politično voljo.

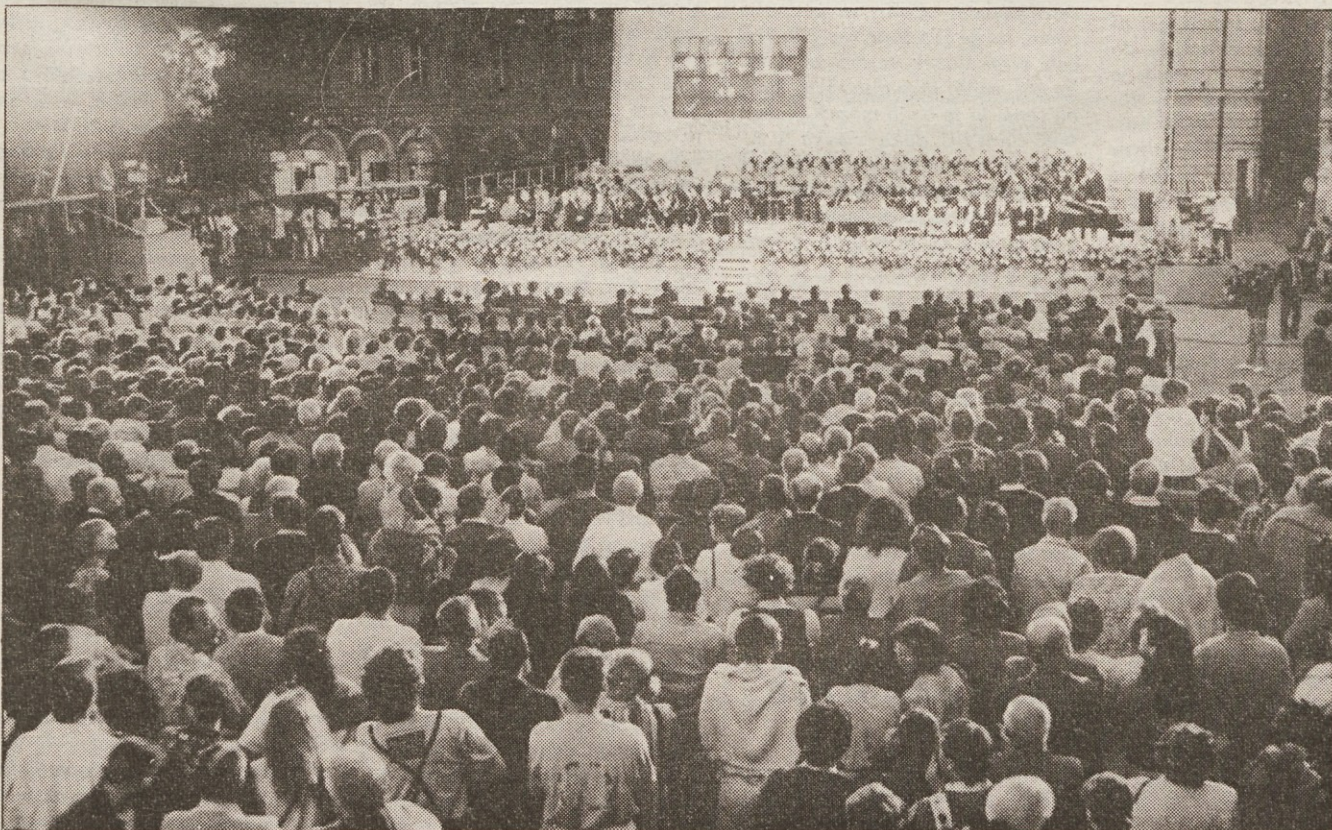

Pomočnik je s pomočjo vajencev služil le temu, da so z mlatenjem prazne slame ogreli statiste za mojstrov nastop. In mojster je to izkoristil. Potrdil je le pomočnikovo misel, da mu res lahko igra srce nad številom prisotnih, saj jih je edini s posebnimi vabili in drugače zmoget zvabiti v areno.

Ruplovo tezo o »preteklih bojih« je potolkel z levo roko, mimogrede pljunil na Peterletovo misel o »osebku s suvereno politično voljo«, na glavo prekopicnil Bučarjevo razglabljanje o »grožnjah v drugačni preobleki«, Kučanove »narodove zasluge« pripel na svoje prsi in osmešil še Bavčarjevo »izkušnjo enotnosti za današnje dni«.

Statisti so padali v trans in vse te mizerije k sreči ni varovala policija. V maniri populistične fešte so najeli zasebne varnostnike pri Obadu. Zato se moramo bralcem opravičiti, ker jim ne moremo postreči z originalnimi posnetki govorcev. Obad fotoreporterjev pač ni pustil blizu.

STATISTI

DE, sreda 14⁰⁰

Delavci Tovarne beljakovinskih koncentratov iz sestave ljubljanskega Kota so danes na zboru zahtevali odstop generalnega direktorja Mira Sotlarja, njegovega namestnika Petra Pakiža in direktorja tovarne v Zalogu Antona Klasinca. Če navedeni ne bodo odstopili, bodo delavci 4. julija začeli stavkati do izpolnitve zahteve.

Današnji zbor so sprožili šoferji, ki so nezadovoljni s plačami, še bolj pa se jezijo zaradi odpisanih kamionov (nekateri so stari 25 let), s katerimi vozijo živilske odpadke iz vse Slovenije. Karel Potisek, ki je prevzel vodenje stavkovnega odbora, je večkrat povedal, da s takšnimi kamioni pomenijo veliko nevarnost za druge udeležence v prometu in tudi za okolje – sebe in svoje kolege je označil za morilce in samomorilce.

Zborovalci so sestavili zajeten spisek nepravilnosti, zlorab položaja, nevestnega gospodarjenja in kršenja predpisov, ki naj bi jih zagrešili njihovi vodilni. Na prvem mestu je neizvedena privatizacija, sledijo: lanskoletna izguba v višini štiri milijone mark, neupravičena investicija milijona mark v novi butik v Ljubljani, ki je predmet denacionalizacije, protipravna odtujitev počitniškega doma v Portorožu.

Zbor delavcev se je razvil iz sestanka, na katerega naj bi šefi prinesli odgovore na zahteve, ki so jih šoferji postavili že 8. junija letos. Anton Pakiž in drugi predstavniki Kotovega posloводства pa so se bili o teh zahtevah pripravljali le pogovarjati. Delavci so jim zato očitali, da lažejo in zavajajo. Velik problem je tudi zastarel pravilnik o plačah iz leta 1990, ki ga posloводство menda uporablja po svoji presoji. Na oglasni deski v Zalogu ni nikoli zapisnikov delavskega sveta, ki mu je mandat že potekel.

Zbor delavcev je tudi zahteval izločitev Tovarne organskih koncentratov iz sistema Toka. Delavci in tudi nekateri šefi so menili, da bi tovarna lažje poslovala kot javno podjetje. Morebitna stavka v zaloški tovarni bo ustavila vse klavnice in tudi nekatere druge živilske obrate širom po Sloveniji.

Francšek Kavčič

Takole je Karel Potisek pokazal nepravilno ukinitve stimulacije za šoferje, ob tem ko jo dobivajo celo tisti, ki povzročajo izgubo.

Ko slavijo »bečki konjušari«

Piše: Ciril Brajer

Emir Kusturica je bil, ki se je razhudil in poočital Slovencem, da so dunajski konjušniki. Pa smo ga brž obsuli s podcenjevanjem in mu že s tem dokazali, da se le ni čisto zmotil. Spravili smo se namreč na njegove filme. Tipa, ki ga zaradi filmov svet (upravičeno) kuje v zvezde, pač ne more v nič devati nekdo, ki mu je vrhunski filmski domet »Ne joči, Peter!«.

Saj tudi Tuđmana skušamo zbadati prav tam, kjer je najmočnejši. Že njegov skok na Novo Zelandijo naredijo Hrvati za tak medijski dogodek, da lahko le snameš kapo. Z malce truda res Franju lahko vzdeneš skoraj karkoli, a z dunajskim konjušnikom bi ga težko ozmerjal. Mož se zna nositi.

In Srbi, to nebeško ljudstvo. S svojim nečednim početjem so v zadnjih letih sami nase zmetali ničkoliko blata. Toda kogarkoli konjušniki?! Hm, hm, po cvetu svetovnih vojska, privezanem na kandelabre?!

Si predstavljate, da bi mi Agnellijevo ali vsaj njegova šoferja privezali na žerjav, edini prepoznaven spomenik Ljubljanskega gradu, ali pa jo v pekovski kletki pomakali v Ljubljano vse dotlej, da bi podpisala naš vstop v Evropo...

V Evropo pa res, če ne kot konjušniki pa kot konji, ki s črnimi plaščicami drevijo v Kočevski Rog slaviti – ne državne samostojnosti, pač pa narodovo sramoto. Naj bo to narodno izdajstvo, gotovo najbolj gnusno dejanje vseh kultur in civilizacij zgodovine človeštva, ali pa način povojnega obračuna s to gnusobo, s tem lahko obletnico državne samostojnosti proslavlja res le kak konjušnik.

In ko črede drejo v Rog, ko zvonijo vsi zvonovi in se bleščijo vsi zvoniki, je Navje zapuščeno, posvinjano, počekano... Kdo že počiva tam?!

Prav v času slavljenja samostojnosti slovenske države so konji pustili za seboj posebno smrdljive fige. Od meje do meje pravzaprav in še tja v evropsko skupnost.

Njen poklon s ponujeno spremembo ustave, državni poklon z bedo v Dolgi vasi. Avstriji, kamor vsako leto znosimo milijardo mark, ob poklonu še dar. Ker se je kolcnilo njihovemu trafikantu, bomo pač zaprli brezcarinske prodajalne. Tobačno tovarno smo pa že prej podarili Nemcem.

Da bi pa kdo ne pomislil, kako nas ni nič v hlačah, se zapetelinimo tam in takrat, ko ni za to nobene potrebe.

Jansa in Bavčar sta šla sama zabetonirati meje proti Hrvaški in strahu pred njenimi nižjimi carinami in potem smo na njih zgradili še mejne prehode, kot se za resno državo spodobijo.

Ko zdaj (šele zdaj!!!) vsaj podobne prehode gradijo še Hrvati, jasno, kje drugje, če ne našim nasproti, je pa ogenj v strehi. Da naša vojska stoji na hrvaški meji in ker smo pač zmagali tudi čez njo, menda ne bi smela biti težava. Takšni smo in takšni gremo slaviti. In potem seveda v čast in slavo med proslavo Milan Kučan zatarna nad polprazno dvorano.

Da ni bilo uradno povabljenih, je potožil in pozabil, da je sam kriv. Zdaj bi ga pa že lahko izučilo in podučilo, koga ne bo priklical, kdo misli, da bi bil njegov osebni konjušnik, če bi hodil na državne proslave.

Pa bi povabil tiste, ki so pred štirimi leti resnično vojevali. Če se ni tudi bal, da jih je bilo premalo za napolnitev takšne dvorane.

Pa bo že! Tudi v čast in slavo se je razveselil prvi slovenski socialdemokrat Janez Kocijančič, ko je hvalil dosežke nove slovenske države:

»Še posebej sem vesel, da nismo bistveno okrnili socialnih pravic!«

Naj pokliče kar na Dalmatinovo 4, pa mu bodo tam povedali, ali lahko kaj takega reče koalicijski konjušnik ali pa zarezgeče strankarski konj.

Zapiranje premogovnikov

DE št. 27, 15. 6. 1995

Ker se je v celostranskem članku o zapiranju rudnikov v DE št. 27, dne 15. 6. 1995, pojavilo tudi nekaj, milo rečeno, neresnic, prosimo, da zaradi boljšega razumevanja dogajanja na našem območju objavite tudi nekatera naša pojasnila.

Do leta 1990 bi lahko rekli, da smo kar vžorno sodelovali s sindikatom Rudnika Senovo, in to na vseh področjih, ko pa je v maju 1990 sindikat Rudnika Senovo brez kakršnegakoli pojasnila prenehal plačevati članarino (zadnja je bila nakazana 17. 5. 1990), so se začeli tudi dobri odnosi krhati. Sledila so dogovarjanja, tako s predsednikom sindikata rudnika kot s predsednikom konference sindikata RRP Trbovlje, kamor je Rudnik Senovo po reorganizaciji spadal, vendar kljub obljubam enega in drugega ter kasnejšemu dogovoru na nesklepčni seji IO sindikata Rudnika Senovo ni prišlo do ustreznih rešitev.

V tem času (od maja 1990 do konca leta 1994) smo kljub neplačevanju članarine 49-krat nudili pravno pomoč članom sindikata Rudnika Senovo, in to kljub sklepu Sveta Območne organizacije ZSSS Posavja z dne 21. 9. 1993, da ne bomo delali več za sindikate podjetij, ki nam ne odvajajo članarine. Vendar tudi za to naše delo ostaja logična razlaga. Delali smo za ljudi, za člane in ne za sindikat podjetja.

Halo, zavod!

Da živimo v času tranzicije, ni potrebno posebno govoriti. Še do včeraj socialno varni sloj ljudi je postal danes nepotreben tehnološki presežek. Znano je, da je največ ljudi brez redne zaposlitve v starosti okoli 40 let. Znano je tudi, da so politične stranke v predvolilnih bojih obljubljale nova delovna mesta. Najbolj glasne so bile ZLSD, SNS in še kdo.

Pred kratkim sem imel priložnost videti govor predsednika vlade, ki je tudi povedal, da je višina nadomestila za čas brezposelnosti previsoka, saj mnogi nezaposleni, ki so prijavljeni na zavodu za zaposlovanje, delajo na črno.

Vse preveč se v javnosti navaajo posplošene besede, ki zavajajo javnost. Znano je, da trajni tehnološki presežek, ki ima 20 let in mesec dni delovne dobe, prejema nadomestilo 2 leti v višini: za prve tri mesece 70 odstotkov povprečne plače zadnjih 3 mesecev, ko je še bil v delovnem razmerju, potem pa je nadomestilo 60 odstotkov. In kako priti do nove zaposlitve?

Na zavodu ti povedo, da poleg oglasov na njihovih tablah (istočasno so ti oglaševali tudi na Teletekstu TVS), si lahko poiščeš službo tudi preko oglasov v dnevnem časopisu. Še posebno pa ti namignejo, da se službe danes dobijo le preko osebnih poznanstev. In ko npr. 40-letni brezposelni gleda oglase za zaposlitev v dnevnem časopisu, opazi, da se iščejo predvsem ljudje, stari do 35 let z aktivnim znanjem enega ali dveh tujih jezikov (to je davek malega naroda, ki vstopa v Evropo) in z vsaj SŠ, predvsem pa se zahteva VŠ.

To je kruta realnost našega suakdana. Res je, da je v ustavi zapisano, da bo naša država tudi socialna (2. čl.), pa vendar ni tako.

V časopisu Delo nas je predsednik sindikata Rudnika Senovo dne 2. 3. 1994 obtožil, da pretiravamo s številkami o nudenju pravne pomoči, da nočemo sofinancirati nekaterih zadev za njegove člane (protestni shod v Ljubljani) tako kot ostalim, obenem pa priznava, da smo ohranjali stike med območno organizacijo in IO sindikata rudnika. Istočasno pa se mu je zapisalo, da nas plačujejo za nedelo; in to po skoraj štirih letih neplačevanja članarine!

Ker nismo bili in še vedno nismo pristaši javnega dopisovanja preko časopisov, saj nam to jemlje čas za opravljanje pomembnejšega sindikalnega dela, smo poslali odgovor na IO sindikata Rudnika Senovo, IO konference sindikata RRP Trbovlje ter IO RO sindikata energetike in vse tri zaprosili, naj naš odgovor obravnavajo in nas obvestijo o svojih stališčih oz. sklepih, v nasprotjem primeru se bomo morali tudi mi javno braniti preko sredstev javnega obveščanja. V odgovoru smo obrazložili stanje glede dogovorov o plačevanju članarine in nudenju pravne pomoči in naše delo nasploh. Povabljeni smo bili na sestanku IO Rudnika Senovo, kjer pa smo se spet pogovarjali le načelno, ker sestanek ni bil sklepčen.

24. januarja 1995 je po predhodni najavi res prišla na obisk delegacija ROS energetike Slovenije v zvezi z zapiranjem Rudnika Senovo. Dogovorili smo se, da smo še vedno, kljub dogajanju v preteklosti, pripravljeni sodelovati, tako na nivoju območja oz. občine kot na republiškem nivoju, saj je bila predvidena ustanovitve skupine, ki naj bi se operativno ukvarjala s problemom zapiranja

Kaj pomeni danes socialna država? Morda le to, da so prelepe besede zapisane na papir in nič drugega...

Nekje sem prebral, da je po združitvi Nemčije 6 milijonov brezposelnih in da v prihajajočih 8 letih pričakujejo še dodatne 3 milijone. Davek združitve bo plačala predvsem generacija, ki šele prihaja. Tudi za Avstrijo vemo, da je z vstopom v EU plačala visok davek, saj bo ca. 10000 kmetij ostalo brez dohodka. Torej bo cena, ki jo bodo morali plačati novi člani EU, dokaj visoka. V SP Dela sem prebral, da bi propad kmetijstva bil za Slovenijo usoden, predvsem na podeželju, saj bi z vstopom v EU tujec lahko poceni kupil našo zemljo.

Ali res hočemo postati v EU hlapci na svoji zemlji, tako da bodo tujci lastniki naših poceni možganov in delovnih rok?

Premislimo o tem in tudi o drugih načinih, ki vsekarj so, predvsem pa ne nasedajmo tezam: »Ali EU ali Balkan...« Tudi če bomo v EU, bomo ekonomsko sodelovali z Balkanom, končno denar je denar in končno še vedno največ izvažamo na Balkan in ne v Evropo.

Zakon o zakonski zvezi po slovensko

Vsi se še spominjamo zakonske zveze z nekdanjo partnerico SFRJ. Ne vem, ali smo z vstopom v to zvezo prisegli na zvestobo do groba, vsekakor smo jo z osamosvojitvijo pretrgali.

Vendar pa je emancipacija dolgočasna, zato smo si preko oglasov izbrali novo ženitveno ponudbo. Pod šifro Evropa smo se pričeli sestajati z novo partnerico, za katero pa je znano, da je nezanesljiva in da še sama ne ve, kaj bi rada. Ločitev z nekdanjo partnerico je bila predvsem stihijska. Odsli smo, ne da bi vedeli, koliko nas bo ta odhod stal.

Da je bil ta odhod zelo drag, se je pokazalo sedaj, ko je okvirno znano, da bomo morali plačati 18 odstotkov skupnega dolga. In kaj nam to mar!

Trezni ljudje vedo, da je zaljubljenost ena, ljubezen pa druga stvar. Verjetno bomo, ko se bomo

(De)militarizacija Gorjancev

Meje po Kacinu in Kacinovo nadaljevanje Janševe doktrine DE št. 28, 22. 6. 1995

Po vsem, kar ste o norostih od igračkanja z orožjem opijanjenih bebecov zapisali v vaše cenjeno glasilo, bi rad prvemu slovenskemu ministru

dr. JANEZU DRNOVŠKU

sporočil le naslednje:

Kot piše v grafitu na cerkvi frančiškanarjev, da »usak esesovec svojga partizana najde«, velja tudi za države – vsaka ima očitno svojega Šešlja!

TODA MILOŠEVIĆ JE SVOJEGA ŠEŠLJA ZAPRL!!!

David Slavič, Ljubljana

rudnikov, vodena pa naj bi bila iz ROS energetike.

Predsedniku sindikata Rudnika Senovo smo dali celo na izbiro, da si na območju izbere strokovnega delavca, ki se bo vključeval v postopke razreševanja delavcev ob zapiranju rudnika. Naš edini pogoj je bil, da se uredi stanje glede plačevanja članarine in dana nam je bila obljuba, da bo to urejeno februarja (sedaj je že junij, od obljube pa nič).

Na samem sestanku je tekla beseda tudi o možnostih reševanja presežnih delavcev. Res sem omenil, da trenutno veljavna zakonodaja ne omogoča odpravnin v višini 30.000 DEM in da to trenutno ni možno, saj se po zakonu o delovnih razmerjih računa odpravnina vsakemu posamezniku glede na njegovo delovno dobo, skupaj pa smo prišli do zaključka, da bi bilo takšne odpravnine možno doseči le s spremembo zakona o delovnih razmerjih ali pa s sprejetjem posebnega zakona o tem. Celo o tem je tekla razprava, s kom in na kakšen način bi se povezali, da bi dosegli sprejem takšnega zakona. Ves čas sestanka pa ni

ničče, tudi jaz ne, omenil ali pa celo trdil, da je odpravnina v višini 30.000 DEM previsoka.

Ob koncu sestanka smo skupaj ocenili, da na sestanku IO sindikata Rudnika Senovo, ki je bil predviden čez pol ure, prisotnost sindikalistov z območja ni potrebna.

Prva naslednja informacija o dogajanjih v zvezi z rudnikom je prišla skoraj po treh mesecih, ko je 14. 4. 1995 predsednik IO Šribar prišel na sedež območne organizacije sindikata in se čutil, da se v tem času ni še nič obrnil na nas. Dogovorila sva se, da mu pošljemo poročilo o nudenju pravne pomoči njihovim članom, kar smo tudi storili.

Še vedno smo pripravljene na sodelovanje, tudi s sindikatom Rudnika Senovo, tudi s predsednikom Lojzeto Šribarjem, tudi s sindikatom energetike, vendar tako, da bodo dogovori držali, da ne bo potvarjanja izrečenih besed in da bomo skupaj delali kot kolegi, ne kot nasprotniki.

Pa lep pozdrav in SREČNO!

Marjan Urbanč, sekretar Območne organizacije sindikatov Posavja

nekoč prebudili iz zaljubljenosti, ponovno ugotovili, da ljubezni ni in da nas nova zveza ponovno utesnjuje. Koliko pa nas bo ta avantura stala, pa bomo videli. Sicer pa narod vedno vse plača, tudi za napake voditeljev. Z novimi evropskimi davki se bo po vsej verjetnosti število ljudi, ki so še navdušeni nad demokracijo, bistveno zmanjšalo, saj je znano, da je po anketi v Delu le še 32 odstotkov ljudi za to opcijo. Vsaka velika demagogija, da nam bo Evropa pomagala oz. da je za nas to edina opcija, so le besede, ki zavajajo ljudi. Znano je, da si morajo pomagati sam, pa ti bo pomagal tudi Bog! Znano je, da Evropa hoče biti tako svobodna, da se bosta kapital in delovna sila gibala svobodno. Število nezaposlenih se bo po vsej verjetnosti še povečalo, saj Evropa že sedaj boluje za to neozdravljivo boleznijo. Končno pa se pojavlja tudi vprašanje, ali bo Evropa priznala diplome našim voditeljem, ki so se šolali še po starem programu in ki se tako arogantno obnašajo do svojega naroda. Vsaka kritika jih ogroža, pa čeprav bi jo morali sprejemati kot dobronamerno v premislek.

Ker so nekateri postali tako naglušni, jim predlagam, naj si nabavijo slušne aparate in naj si umijejo ušesa. Pred časom sem imel priložnost videti, kako naglušen je bil Milošević, sedaj pa spoznavam, da pri nas ni nič bolje. Andrej Grampovčan ml., Plešičeva 35, Ljubljana

Spoštovani gospod župan Jože Zimšek

Bolj ko se je bližal dan žalne slovesnosti na Teharjah, tem glasnejše so bile govorice, da bo ob žalni slovesnosti na Teharjah visela tudi domobranska zastava. Molk, ki je zakrival priprave, je bil dovolj zgovoren, da je nekaterim mnogo do tega, da stvari ostanejo čim bolj skrite in da ne povzročijo vznemirjenja med Celjani pred začetkom slovesnosti.

Osebo si nisem mogel predstavljati, da bi ob zastavi knežjega mesta Celja zaplapolala zastava vojske »ki je bila od vsega začetka kot sestavni del nemškega vojskega stroja moralno-pravno

diskvalificirana«, kakor je zapisal dr. Franc BUČAR v svoji knjigi: »Usodne odločitve«.

Žal pa je do tega prišlo. Sicer ni domobranska zastava visela ob celjski, kakor se je morda pričakovalo, bilo je še hušje. Domobranska zastava je visela NAME-
STO celjske!

Ob tem dejstvu kot član Teharske komisije pri Mestni občini Celje, ki je bila neposredno udeležena pri organizaciji te slovesnosti, ne morem molčati. Zato bi Vam rad, gospod župan, javno zastavil nekaj vprašanj:

– po katerem kriteriju ste imenovali v Častni odbor za pripravo žalne slovesnosti predstavnike Slovenske nove zaveze?

– kdo je pooblastil gospoda LAMPRETA, da prepusti zasnovano žalno slovesnosti Slovenski novi zavezi?

– kako je lahko potekalo obveščanje o žalni slovesnosti zgolj po »cerkvenih kanalih«, kot se je izrazil gospod CERNEJ na tiskovni konferenci?

– koliko bo Mestno občino Celje stala ta žalna slovesnost, pri kateri, razen z denarjem, ni bila soudeležena?

– kako ste lahko kot celjski župan prisostvovali žalni slovesnosti, ki naj bi jo organizirala Mestna občina Celje, ter ob tem molče šli preko dejstva, da namesto celjske zastave visi domobranska?

Spoštovani gospod župan, skupaj s temi vprašanji sprejmite na zadnje moje izjavo o izstopu iz Teharske komisije. Menim, da je moje sodelovanje v komisiji, ki 50 let po osvoboditvi poizkuša s pomočjo naslednikov domobranec in z denarjem Mestne občine Celje vnesti medvojne delitve iz nekdanje Ljubljanske pokrajine tudi k nam v Celje, nesprejemljivo in nezdravljivo z mojim prepričanjem.

Zavedam se, da moje dejanje ne bo prispevalo k spravi, ki jo Slovenci tako nujno potrebujemo, toda tudi provokacije z domobransko zastavo v Celju niso pri spevek k njej!

Še enkrat sprejmite moje globoko spoštovanje, gospod župan. Z upanjem, da se boste odzvali na to moje pisanje, Vas pozdravlja

Stane Roman, tajnik Združene liste Celje

DE

časopis slovenskih delavcev

Stvar je jasna. To je moj časopis. Zato ga naročam na naslov:

Priimek in ime: _____

Naziv podjetja ali ustanove: _____

Naslov: _____

Podpis naročnika: _____

DE

časopis slovenskih delavcev

Delavska enotnost je bila ustanovljena 20. novembra 1942 • DE – glasilo Svobodnih sindikatov Slovenije • Izdaja ČZP Enotnost, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 279 • Direktor in glavni urednik: Marjan Horvat, tel. 313942, 132 61 92, faks 311 956 • Odgovorni urednik: Ciril Bajer, tel. 131 61 63, 313942 • Časopis urejajo: Marija Frančeskin (Ziviljenjska razpotja), Ivo Kuljaj (Ravbarkomanda, Najpomembnejša stran), Damjan Kržnik (Sindikalni zaupnik), Franček Kavčič (Sindikat), Boris Rugej (Na tržnem prepihu), Andrej Ulaga (Kažipot), Igor Žitnik (Kultura, šolstvo), Bora Zlobec (tektorica), Brane Bombač (oblikovalec), Sašo Bernardi (fotograf) in Jožica Anžel (tajnica), tel. 313942, 131 61 63 • Naročnina: 321 255 • Založba in marketing: 321 255 • Posamezna številka stane 210 SIT • Žiro račun: 50101-603-46834 • Tisk: Tiskarna Ljudske pravice, Koptarjeva 6, Ljubljana • Časopisni svet: Jernej Jeršan, Edo Kavčič, Alojz Omejc, Dušan Semolič, Ciril Urek, Mira Videčnik.

VODA, ZEMLJA, ZRAK...

"Res smo sindikat, za katerega je značilna izredna pestrost - tako po dejavnostih kot tudi po sindikalni sestavi. Naš sindikat, organiziran kot panožni v okviru ZSSS, ima po zadnjem letošnjem preverjanju že 14.000 članov..."

Že? Torej raste?

"Natančneje - spet raste. K nam se spet združujejo sindikati večjih sistemov, recimo Pošte, Telekom..."

So teoretiki slovenskega sindikalnega gibanja, ki prerokujejo prav nasprotno trende, le še samostojne sindikate velikih, uspešnih podjetij. Kje vidite vzrok, da se vsaj v vaši dejavnosti dogaja nasprotno?

"Vzrok je v strokovnosti in ugledu Svobodnih sindikatov. Tudi sindikati, ki so njihove vrste že zapustili, se vračajo. Ne morejo več mižati pred dejstvom, da je edino ZSSS tako številčen, enoten, strokovno močen sindikat, da lahko brani interese delavcev."

Sindikati, ki se vračajo k vam, so bili doslej...

"Bili so samostojni, podjetniški sindikati ali pa povezani v druge konfederacije, Neodvisnost in Konfederacijo 90.

Poleg dveh, ki sem ju že omenila, se nam bo po vsej verjetnosti priključil še sindikat Cestnega gospodarstva, ki bo eden od odborov dejavnosti. Ti so še: Splošna plovba, cestni potniški in tovorni promet, Pošta in Telekom, špedicijske in blagovno transportne dejavnosti, sistem Adria Airways, v njem stevardese v celoti in del uslužbencev na zemlji. Piloti so v Neodvisnosti, a sodelujemo dobro, celo zelo dobro..."

S piloti ali z Neodvisnostjo?

"S piloti! Skupaj se dogovarjamo o pripravah na stavko in na kolektivno pogodbo..."

Ko sva že pri sodelovanju, sindikalni pluralizem je v vaši dejavnosti kar živahen. Je tudi sodelovanje takšno?

"To pa ne. Konstruktivno in zato tudi plodno je le z obalnimi sindikati. Kot negativen primer pa lahko omenim Sindikat transportnih delavcev. Njegov predsednik rovari po podjetjih, novači naše člane in člane drugih sindikatov za svojega, nas blati in zmerja, da smo direktorski sindikat. Pri kolektivnem dogovarjanju postavlja tako neživiljske zahteve, da pogajanja zatre že v kali, saj bi njihova uresničitev pomenila propad večine manjših prevoznih organizacij..."

Se omenjeni sindikat teh posledic ne zaveda?

"Pa še kako dobro se jih zaveda! Predsednik ALIJEVIĆ je prav med kolektivnim dogovarjanjem glasno in jasno povedal, da tako visoke zahteve, od plač do dnevnice, postavlja prav zato, da bi mali propadli in da je njegov interes v tem, da obstanejo le veliki. Češ, nič hudega, če jih gre tri četrtine k vragu. Za Slovenijo sta dovolj dve veliki podjetji. S takšnim

Če bi dodali še ogenj, bi dobili temeljna počela življenja. Tako pa smo le ponazorili pestrost dejavnosti sindikata prometa in zvez. Promet potemtakem niso le ceste, čeprav so že te tema za resen pogovor. Lahko bi jim rekli kar slovenska fronta. Državna sramota v Dolgi vasi je kljub svoji že kar katastrofalni dimenziji le njeno majceno bojišče.

In le ena od iztočnic za pogovor s HILDO ŽEŽKO, sekretarko Sindikata delavcev prometa in zvez Slovenije:

ci pokazali, da jim je mar delavca. Pa so šoferji gotovo tisti, ki so pogosto v škripcih. Še posebno tisti, ki vozijo na dolgih, mednarodnih poteh."

Tole pa bi lahko potrdil tudi sam. Enkrat sem bil sopotnik takega voznika, ki je peljal tovornjak v Irak. Prav naši so bili, brez denarja in druge pomoči, na millost in nemilost prepuščeni vsem mogočim izsiljevanjem in gnajljenju. Očitno se ni nič spremenilo?

"Brez skrbi! Direktorji berejo DE, celo bolj kot naši člani. Žal!"

Glej vruga, da ne bo še nam kdo počital, da smo direktorski časopis...

"Menda ne, saj vas direktorji ne berejo, ker bi jih hvalili. Pa tudi zaradi vaše novosti, priloge Panorama ne, če sem odkrita.

Zanimajo jih sindikalne teme, po strokovni plati jih preučujejo."

"ZSSS ima ugled in moč. Še večjo bo imela ob močnejši pravni, ekonomski in drugih strokah, predvsem na ravni Zveze in območij. Bilo bi smotno, če bi bili prav vsi zaposleni pri Zvezi - velja v prvi vrsti za območja in končno tudi za sindikate dejavnosti."

sindikatom je kljub najboljši volji nemogoče sodelovati."

Če lahko po vaših besedah sklepam, ima ta konkurenca člane le v velikih podjetjih?

"Točno tako. Pridobil jih je v Viatorju, Alpetourju in Interevropi a vprašanje je, za koliko časa. Interevropa se je po dogodkih v Dolgi vasi že nagnila k nam..."

Pa saj jih niste organizirali Svobodni sindikati...

"Res ne, zgodilo se je popolnoma spontano in za zaporo sem prvič slišala zjutraj po radiju. Takoj sem poklicala ZDENKO BOBOVEC, našo sindikalistko v Lendavi in celo ona tam še ni vedela, kaj se pravzaprav dogaja.

Je pa dobesečno oddrvela med šoferje in z njimi preživela vse dni ter noči zapore. Sami so priznali, da je preprečila kaos, jih organizirala in jim res veliko pomagala.

V tej volji pomagati ljudem je bila celo toliko sindikalno nesebična, da je šla klicat Alijevića, predsednika konkurenčnega sindikata, o katerega načinu sem prejle pripovedovala, klicat v Ljubljano, naj pomaga. Zahvalil se ji je res, prišel pa ni!"

Je tak način delovanja vzrok, da članstvo vašega sindikata spet narašča?

"Gotovo je med vzroki. Zdenka mi je potem pripovedovala, kako besni so bili šoferji med zaporo. Svoj srd so stresali na vse, vsepovprek od Drnovška do strank, od poslancev do sindikatov.

Pojasnjevala jim je, da vsaj Svobodni sindikati ne sodijo v isti koš, da so za delavce in za delavci, tam in tedaj, ko jim je najhujše in jim vsi drugi obrnejo hrbet.

Lahko si predstavljate, kako tak pristop deluje na ljudi. V tisti zmedji, vročini, dvomih, ali jih bo policija začela razganjati.

Tu smo se Svobodni sindikati po njeni zaslugi dobro odrezali. Pa še Rdeči križ in en sam samcat delodajalec, ki je svojim voznikom prinesel denar..."

Veste kdo je to bil?

"Le to, da je bil tujec, menda mešana firma s Švicarji..."

Tega "tujca" poudarjate, kot da je to samoumevno...

"Saj je! Tak človeški odnos pač ne kiti slovenskih delodajalcev. V naši dejavnosti gotovo ne! Ko je šofer v stiski, je prepuščen sam sebi in lastni iznajdljivosti. Hudo hudo bi se morala potruditi, da bi se spomnila takšne ali podobne poteze, s katero bi naši delodajal-

"Nič! Le šoferji so že bolj izurjeni in iznajdljivi. Pomaga pa jim še vedno ne nihče."

Tudi vaš sindikat ne? Ste že kdaj ukrepali, recimo s sodelovanjem s tujimi sindikati?

"Ne še. Šoferjem je najhujše v neurejenih državah in tam si tudi z njihovimi sindikati ne moremo dosti pomagati. Takšne akcije pa so seveda povezane tudi s precejšnjimi sredstvi..."

Torej pritisnete na njihove delodajalce?

"Poskušamo, kadar gre za prometne prekrške ali tihotapljenje v prid podjetja ali države, ne pa za oseben šverc..."

Prosim?!

"Hm, tule bi raje končala. Me bodo delodajalci še bolj zasovražili kot me že zaradi tega, da jim vse pošteno in odkrito zabrusim v obraz. Vendarle so eden od naših socialnih partnerjev in z njimi moramo sodelovati."

Torej sodite, da bodo tole prebrali?

Direktorji se po vaše "šlepajo" na sindikalno stroko?!

"Pa še kako! V podjetjih naše dejavnosti je pomankanje stroke posebno velik problem. Predvsem zaradi nestrokovnosti vodstev je šla po zlu cela vrsta manjših firm, za katere bi pričakoval, da se bodo najlažje prilagodile spremembam in izgubi klasičnih tržišč."

S sindikalno strokovnostjo pa se lahko pohvalite?

"V dobri meri in tudi pred delodajalci je ne kaže vselej ljubosumno skrivati. Tedaj gotovo ne, ko vidi-

"Na sindikalno delovanje že vpliva politična obarvanost posameznih podjetij. Mi imamo težave predvsem tam, kjer so vodilne strukture prepoznavno krščansko demokratske."

mo, da je ne bodo uporabili proti sindikatom, ampak jih z njo usposobimo, da se sploh lahko pogajamo.

Velikokrat so prav strokovne analize položaja in možnosti, ki jih pripravimo Svobodni sindikati, tisti temelj, ki omogoči uspešna pogajanja."

Teško bi po naročilu pripravil podkrepitev teh besed, kakršna so bili telefonski klici, ki so že prav neljubo prekinjali najin pogovor. Največkrat so klicali prav direktorji, ki so prosili za nasvete okoli sindikalne liste, ki se brez sindikata niso znašli niti v svojih internih aktih, ki so želeli inštrukcije o izplačilu dnevnice...

"To je to. S takim sodelovanjem gotovo ne pomagaj konkurenci, ampak se izogneš nepotrebnim zapletom, če ne kar konfliktom. Končno je za sindikat kompliment, če delodajalci pri njem iščejo usmeritve, napotke in konkretne podatke oziroma informacije.

Po vaših besedah sklepajoč bi torej ne smelo biti težav pri kolektivnem dogovarjanju?

"No, čisto brez njih kajpak ne gre, a brez omenjenega načina dela bi jih bilo več. Prav zdaj pripravljamo kolektivni pogodbi za cestni potniški in tovorni promet. Zataknila sta se pri izhodiščnih plačah. Pogajanja so zelo občutljiva, saj je položaj obeh prometov resnično majav. Tepe ju nelojalna konkurenca samostojnih podjetnikov. Res so cenejši, a le zato, ker na črno zaposlujejo upokojene voznike. Stvar je že tako daleč, da zna povzročiti revizijo beneficirane delovne dobe šoferjev, češ saj so kar pri močeh, če lahko po upokojitvi vozijo na črno..."

To pa že ni več šala. Sindikat? Posegi pravne države?

"Sindikat, sindikat... Seveda ukrepamo, svarimo, pritiskamo na inšpekcijo za delo, naj deluje. Pa nič! Tako enostavno bi bilo inšpekciji ustavljanje, preverjanje in potem s kaznimi preprečevati takšno početje. Za enkrat se tega ne loteva, a mi nismo vrgli puške v koruzo.

Na inšpekcijo za delo in na ministrstvo za delo bomo pritiskali toliko časa, da se bodo vendarle zganili."

Poskusil bi strniti najin pomenek - sila pestra dejavnost, od vode, zraka, kopenskega prometa pa zveze... Vsaj količinsko gledano velika sindikalna konkurenca in vaše glavno orožje stroka ZSSS?

"Približno tako. Nalog in dela je toliko, da resno razmišljamo o profesionalizaciji predsednika. Tudi okrepljena stroka v hiši bi ne škodila..."

V hiši?

"Mislim na Dalmatinovo 4, na zvezo."

Kako okrepljena stroka?

"Že številčno. Pravimo, da imamo oddelek za kolektivne pogodbe, pa ne vem, na koga naj se obrnem, kdo mi lahko pomaga..."

Oddelek vendar!

"Oddelek je Brane Mišič in to je premalo. Človek se ne more raztrgati. Tudi pravica Ana Križanič lahko le še pregori. Še takšno znanje, še tolikšna volja ne zaleže ob tolikšnih problemih. Že domačih, da ne govorim o mednarodnih, s katerimi se dejavnost, kakršna je naša, pogosto ubada..."

Skušajva biti nazorna. Koliko članov imate?

"Zdaj 14.300 in povedala sem že, da z naraščajočim trendom."

Koliko jih plačuje članarino?

"Seveda 14.300! Formalnih članov je več, upoštevala sem le te, ki redno plačujejo."

Koliko vas je profesionalnih sindikalistov?

"Sama s tajnico."

Kdo vam je v strokovno pomoč "v hiši"?

"Vse lahko naštejemo brez posebnega razmisleka. Odkar profesionalno delujem v sindikatu so mi pomagali Ana Križanič, Brane Mišič, Milan Utroša in v zadnjem času Gregor Miklič."

"Gotovo smo vsi za krepitev stroke na ravni Zveze - razen če ima pomisleke kdo, ki tej in takšni stroki ne zaupa."

In to je vse?

"To je vse, kar lahko pomaga 14.300 članom našega sindikata, in brez dvoma je kljub hvali in zahvali omenjenim to premalo!"

Je članarina preskopa za številčnejšo stroko?

"Po moje ne. Bolj kot v višini vidim problem v delitvi sindikalne članarine."

In predlagate?

"Ne dviga, čeprav resnih akcij na to temo nismo vodili. Že namigi s terena kažejo, da je članstvo proti dvigu. Obstoječo članarino bi bilo smotno deliti takole:

Panogi 60 odstotkov, območjem 30 in zvezi 10 odstotkov. Zdaj imamo edino uspešno, strokovno močno območje v Mariboru in ta zglede je posnemanja vreden..."

V podjetjih bi torej ne pustili nič?

"Bog obvaruj!!! Članarine iz podjetij ne smemo vleči! Govorila sem le o delitvi dela, ki gre že zdaj iz njih. Članarina sindikatov v podjetjih je zame nedotakljiva!"

Sam bi pogovor sklenil. Še kakšno sporočilo za konec?

"Kar nekaj, če že lahko. Rada bi pohvalila delo sindikatov v bivši PTT, saj nam je tam uspelo organizirati svete delavcev in zelo zelo močne sindikalne konference tudi v novi Pošti in Telekomu. To je sindikat speljal, preden se je vodstvo sploh zavedalo, za kaj gre. Ko smo stvari speljali, se je menežment šele začel pripravljati na seminar o soupravljanju."

Moč je razumeti, da bi vas oviral, če bi ga ne prehiteli. Včasih slišimo, da je nasprotovanje sindikatom tudi politično, strankarsko obarvano. Drži?

"Pa še kako drži! Največje težave so tam, kjer je menežment očitno opredeljen za krščansko demokracijo.

V Pošti in Telekomu je že tako. Zdaj se hočejo znebiti vseh delavcev, ki niso vezani na najožjo osnovno dejavnost. Snažilke, voznike, družbeno prehrano in podobne službe naj bi enostavno prepustili privatnikom. Pri tem se ne ozirajo niti na zakonska, kaj šele na sindikalna merila. Radi bi jih opetnajstili tudi pri lastninjenju in sindikat se zdaj bori, da bi tudi te delavce upoštevali v pogodbah za delno lastninjenje Telekoma.

Tako sva res oddelala le nekaj osrednjih tem, kje je še špedicija, pomorstvo..."

Resnično pestra dejavnost in temu primerne številne in zahtevne naloge.

Zato sem tudi tako poudarjala pomen krepite stroke in ZSSS. Gre za organizacijo, ki ima očitno moč in ugleden imidž. Zato je tudi odgovornost zanjo toliko večja!"

Lahko sindikati presežejo nasprotja med gospodarstvom in negospodarstvom?

Piše: Franček Kavčič

Na izredni konferenci sindikatov negospodarstva je Boris Mazalin, predsednik Konfederacije 90, predstavil pobudo o čvrstšem povezovanju sindikatov gospodarstva in negospodarstva. Menil je, da bi le tesnejše povezani sindikati lahko zagotovili zmanjševanje zaostranja izhodiščnih plač v negospodarstvu za gospodarstvom. Izhodiščna plača za prvi tarifni razred v negospodarstvu znaša 31.824 tolarjev, v gospodarstvu pa 42.053 tolarjev. Izhodiščne plače v negospodarstvu so torej 24 odstotkov manjše kot v gospodarstvu.

Povprečno izplačane plače v negospodarstvu pa so marca letos (po najnovejših podatkih zavoda za statistiko) znašale 128.727 tolarjev in v gospodarstvu 103.380. Razlika in korist zaposlenih v negospodarstvu znaša torej okroglih 26 odstotkov. Do tega prihaja zlasti zaradi bistveno višje izobrazbene sestave zaposlenih v negospodarstvu. Leta 1990 so bile razlike najvišje in so znašale kar 35 odstotkov. Ker se v povprečjih marsikaj skriva, je treba omeniti, da so plače osnovnošolskih učiteljev le osem odstotkov nad povprečjem gospodarstva. Janez Stergar iz Sviza pravi, da plače v osnovnem in srednjem šolstvu že dvajset let niso bile tako majhne, kot so danes. Zaradi zakona o razmerjih plač imajo bistveno večje plače le zaposleni v visokem šolstvu in znanosti.

Razvoj sindikalnega gibanja po spremembi gospodarske ureditve pomeni pravzaprav negacijo enotnosti delavcev, ki se kaže zlasti skozi sindikate. Razkroj bivše in edine sindikalne zveze so namreč začeli prav sindikati negospodarstva. Šolniki in zdravniki, ki najbolj vpijejo zaradi premajhnih izhodiščnih plač, so bivšo Zvezo sindikatov Slovenije zapustili prav z utemeljitvijo, da bodo sami lažje uveljavljali svoje posebne interese. Enotna sindikalna zveza je mogoče dušila njihovo mezno gibanje. Verjetno so se zavedali, da njihove višje plače objektivno znižujejo plače v gospodarstvu. Gospodarstvo je v zadnjih petih letih izgubilo skoraj 200 tisoč delovnih mest, prej zaposleni so zaradi tega preobremenjeni. Zmanjšanja obremenitev ne zahtevajo le gospodarstveniki, ampak tudi sindikati s področja gospodarstva, ki so nedavno organizirali zelo odmevno konferenco in glasno zborovali pred vlado palačo.

Ponovna združitev ali poenotenje sindikatov v sedanjih razmerah je lahko le predmet čiste špekulacije. Če so razdrobljeni sindikati preživeli obdobje najhujše krize, če so se v tem času še naprej drobili, če niso ustvarili niti enotne fronte v odnosu do vlade in drugih delodajalcev, če se še naprej skušajo promovirati s kritiko kolegov iz drugih sindikatov, če bi vsak zase radi spodnesli težko doseženi socialni sporazum, potem res ni nobene možnosti za njihovo poenotenje.

Delavci v gospodarstvu in zaposleni v negospodarstvu za svoj slab položaj krivijo zlasti vlado in (posredno) politiko, ki prvim preveč jemlje, drugim pa premalo daje. Zaposlene bi torej lahko združil le ta skupen nasprotnik. Najhujša kriza pa je že za nami, prebivalci in delavci vladno politiko čedalje bolj odobravajo. Če bi sindikati poizkušali z enotno in radikalnejšo akcijo spodnesti vlado, bi lahko ostali brez večinske podpore zaposlenih.

Nenazadnje tudi sindikalna gibanja v razvitih okoljih ohranjajo delitev na samostojne sindikate po dejavnostih, ki so akcijsko popolnoma samostojni. Do solidarnostnih akcij enega sindikata za interese članov drugega sindikata prihaja le v res izrednih primerih. Sindikalne centrale gmotno in drugače podpirajo akcije svojih sindikatov.

Mazalinovo klicanje k poenotenju ali celo k ponovni združitvi sindikatov lahko označimo le za pobožno željo majhne sindikalne konfederacije, ki z življenjem nima veliko skupnega.

V METALNI BODO ŽE ČETRTEJ ODPUŠČALI

V mariborski Metalni, kjer so v minulih letih že trikrat ugotavljali in odpuščali presežne delavce, bodo v kratkem sprejeli že četrti program za razreševanje trajno presežnih delavcev, tokrat na ravni delniške družbe. Nadzorni svet Metalne ga bo predvidoma sprejel že na svoji naslednji seji.

Po besedah predsednika SKEI v poslovnem sistemu Metalne Bogdana Ivanoviča bo po tem programu prenehalo redno delovno razmerje okoli 50 delavcem. Kakor kaže, pa pri uresničevanju programa Metalni s finančnimi sredstvi tokrat ne bo pomagala država. Računajo, da bodo sredstva za to dobili z dezinvestiranjem oziroma odprodajo premoženja, računajo pa tudi na pomoč republiškega razvojnega sklada.

V Metalni, kjer je še na začetku devetdesetih let delalo 4236 delavcev, je zaposlenih samo še 420 delavcev. V že olastninjenih ali privatiziranih podjetjih in v Metalninih podjetjih v stečaju pa dela še blizu 1300 delavcev. Med temi je veliko takšnih, ki imajo delovno razmerje sklenjeno samo za določen čas.

V Metalni je v zadnjih petih letih izgubilo delo in zaposlitev več kot 3000 delavcev. »Popolnoma natančnih podatkov o tem, kako imajo ti delavci sedaj zagotovljeno socialno varnost, nimamo, vendar pa v sindikatih ocenjujemo, da je tretjina odpuščenih ponovno našla zaposlitev v olastninjenih nekdanjih podjetjih Metalne, tretjina je našla zaposlitev v drugih podjetjih, tretjina pa je še vedno prijavljenih na zavodu za zaposlovanje,« pravi Bogdan Ivanovič. Dodaja, da stanje kljub vsemu ni tako črno, kot je kazalo takrat, ko je Metalna pre-

šla v lastništvo sklada. Po nekaterih ocenah iz tistega časa naj bi v Metalni in olastninjenih podjetjih ohranilo delo samo 900 delavcev, nekateri pa so napovedovali celo popoln propad celotnega poslovnega sistema.

Srce prestrukturirane Metalne postaja podjetje ECCE, ki ima danes okoli 400 zaposlenih, z uspešnim poslovanjem pa jih bo lahko zaposlilo še 200. Podjetje nadaljuje proizvodno procesne opreme in strojogradnjo, veliko svojih proizvodov pa tudi izvozi.

Kakor pravi Bogdan Ivanovič, si v Metalni prizadevajo, da bi kar se da uspešno končali poslovno leto, saj je od tega odvisna njena nadaljnja

usoda. »Metalna ima letos poslednjo možnost,« pravi Ivanovič. Tega se zavedajo tudi delavci, ki prejemale plače v dveh delih. Podjetje ECCE čaka še ena težka preizkušnja: ob stečaju Metalne TIO bo moralo odkupiti ali drugače pridobiti prostore in del opreme, ki jo ima sedaj v najemu od podjetja v stečaju.

Dosedanja sanacija Metalne je doslej zahtevala ukinitvev za mariborske razmere ogromnega števila delovnih mest. Ali bo četrti program ugotavljanja trajno presežnih delavcev zadnji v Metalni ali ne, pa je v prvi vrsti odvisno od uspešnosti podjetja v letošnjem poslovnem letu.

T. K.

DELAVCI FINALCA SO POKLICALI SKEI

V minulem tednu je stavalok okoli 180 delavcev zasebnega podjetja Finalco iz Slovenske Bistrice. Najprej so terjali izplačilo aprilskih, nato pa še majskih plač. Po petih dneh stavke je stavkovni odbor našel z direktorjem Vladom Markešom kompromisno rešitev, in ko je direktor še lastnoročno podpisal, kdaj bodo delavci dobili aprilsko in majsko plačo ter regres, je stavkovni odbor s soglasjem delavcev stavko začasno prekinil.

Finalco se je razvil po tem, ko je bilo v stečajnem postopku prodano slovenjebistriško podjetje Montaža. Izdeluje in montira kovinsko stavbno pohištvo in druge kovinske proizvode za gradbeništvo. Obrat ima tudi v Poljčanah.

Finalco ima veliko naročil in dela tako doma kot v tujini. V obeh delavcev velja za perspektivno firmo, a ker se naglo širi, mu primanjkuje obratnega kapitala. Plačila po pogodbah dobiva šele po opravljenem delu oziroma po prevzetju objektov, pri tem pa mora na gradbiščih angažirati velika lastna sredstva. Je tudi 70-

odstotni izvoznik, zato ga trenutno pestijo podobne težave kot vse slovenske izvoznike.

Delavci težave podjetja sicer razumejo, vendar pa se brez plač tudi sami ne morejo preživljati. Težave so bile že ob izplačilu februarskih in marčevskih plač. Ker so ugotovili, da se sami ne morejo uspešno boriti za svoje temeljne pravice, so na pomoč poklicali sindikat SKEI. Ta je v Finalcu ustanovil svojo podružnico, ki se ji je pridružila polovica vseh zaposlenih. Za predsednika so izvolili Antona Perhavca. Po besedah sekretarja območnega odbora SKEI za Podravje Edija Ozimiča

pri ustanavljanju podružnice niso imeli večjih težav, saj je bil tudi direktor ves čas korekten in sindikalnemu organiziranju delavcev ni nasprotoval.

Ker sredi junija delavci še vedno niso dobili aprilskih plač, je sindikat po poprejšnjem glasovanju med delavci organiziral stavko. Delavci, ki se zavedajo, da samo uspešno poslovanje firme ohranja delovna mesta, so z vodstvom sklenili kompromis: vrnilo so se na delo, čeprav niso dobili aprilske plače. Zato pa so dobili od direktorja pisno zagotovilo, kdaj bodo izplačane plače in regres. »Gre za preizkus medsebojnega zaupanja in razumevanja,« pravi Edi Ozimič. Dodaja, da so delavci pokazali razumevanje za težave vodstva podjetja, pričakujejo pa tudi, da bo vodstvo razumelo delavce.

T. K.

ZVIJAČE S PRODAJO TERJATEV

V prejšnji številki DE smo pisali, da je podjetje IMTEX d.o.o. iz Pesnice pri Mariboru preko svojega pooblaščenca odvetnika Aleša Mačka iz Celja vsem bivšim delavcem Karoserista ponudilo, naj za 60 odstotkov vrednosti glavnice odkupijo svoje terjatve do Karoserista v stečaju. Strokovna služba območne organizacije ZSSS za Podravje, ki zastopa 171 delavcev v tem stečajnem postopku, je le-te opozorila na vse posledice podpisa pogodbe o odprodaji terjatev s podjetjem IMTEX.

Očitno to ni bilo po godu ljudem pri Imtexu, saj je odvetnik Maček predsedniku SKEI v Karoseristu poslal dopis, v katerem med drugim piše: »Po navedbah delavcev jim je sindikat odsvetoval prodajo terjatev, saj naj bi jih podjetje IMTEX prevaralo ter jih naknadno terjalo za odkupljene terjatve. Zaradi takšnih insinuacij vam kot pooblaščenec podjetja IMTEX podajam naslednjo izjavo, ki jo

vsekakor posredujete vašim članom: Podjetje Imtex se izrecno in nepreklicno odpoveduje pravici do vsakršne izterjave zoper vsakega delavca podjetja Karoserista, ki je prodal IMTEX svojo terjatve do Karoserista v stečaju. Odvetnik delavce prav tako obvešča, da lahko svoje terjatve Imtexu prodajo vsak dan od 8. do 18. ure v prostorih Karoserista v stečaju, kjer očitno dela tudi Imtexov pooblaščenec.

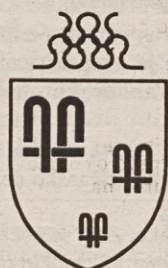
Za komentar smo zaprosili Edija Ozimiča, sekretarja območnega odbora SKEI za Podravje. Povedal je, da je šel Karoserist v stečaj zaradi slabega vodenja in ker vodstvo ni bilo sposobno zagotavljati sredstev za plače, sicer pa je imel še precej premoženja. »Glede na to okoliščino in glede na ustno informacijo stečajnega upravitelja v prostorih ZSSS, da bo stečajna masa tako velika, da bodo iz nje upniki lahko stoo odstotno poplačani, bivšim delavcem odsvetujem, da bi svoje terjatve ko-

murkoli prodali,« je dejal Edi Ozimič. Dodal je, da je prepričan, da bodo delavci v stečajnem postopku dobili veliko več kot 60 odstotkov svojih terjatev, in da je o celotni zadevi obvestil predsednika SKEI Slovenije Alberta Vodovnika.

»Boli me, ko vidim, da nekdo poskuša izkoristiti socialno stisko delavcev in sedaj poceni priti do tistega, kar so si delavci Karoserista z delom že zaslužili, niso pa dobili plačanega,« je poudaril Ozimič. »Naše strokovne službe, ki zastopajo naše člane v stečajnem postopku, so vložile veliko naporov v to, da bi delavci Karoserista dobili vse, za kar so bili prikrajšani, sedaj pa se kaj lahko zgodi, da bodo tisto, kar so si delavci zaslužili z žulji, poceni kupili drugi...«

Sicer pa Ozimič ocenjuje, da bo v Karoseristu stečajna masa večja od prijavljenih terjatev.

T. K.

Pletilstvo in tekstilna galanterija
Fočić Feri s.p.

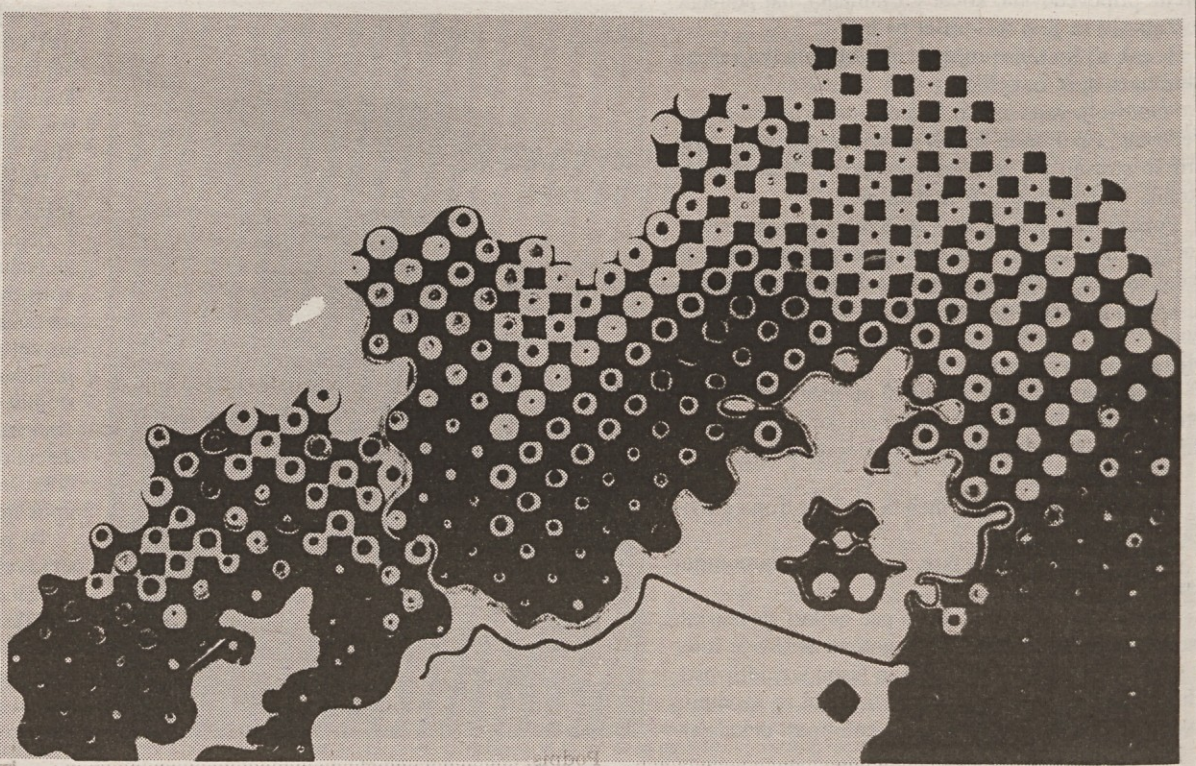
Pot na Hreše 25, 61260 Lj. Polje

tel. nc 061/481-845, fax 061/481-945, tel. 061/481-707, mobitel 0609 615249

Pri nas lahko dobite:

majice
pajke, kolesarske hlače
različne komplete dekl. fantovske, otroške
pletanine: jope, topi, puloverje, komplete ...

Vse naštetu lahko dobite takoj v maloprodaji in veleprodaji

PREPAD MED DELAVCI IN DIREKTORJEM TEKSTILNE INDUSTRIJE OTIŠKI VRH

Zaradi zelo skrhanih medsebojnih odnosov se je Svobodni sindikat delavcev Tekstilne industrije iz Otiškega vrha (TIO) prejšnji teden sestal z v. d. direktorja Marjanom Verglesom. Predsednica sindikata Meta Lorenci je na sestanku povabila tudi Rajka Lesjaka, Braneta Mišiča in Alojza Omejca. Direktor, ki predstavlja denacionalizacijskega upravičenca, je ugovarjal skoraj vsem očitkom sindikalistov, zahtevo za izplačilo regresa po splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo pa bo izpolnil le, če bo imel potreben denar.

Meta Lorenci je uvodoma povedala, da se je TIO z denacionalizacijskim upravičencem zelo hitro sporazumel o 16-odstotnem lastniškem deležu. Ta je za v. d. direktorja postavil svojega pooblaščenca Marjana Verglesa. Vodstvo daje delavcem le zelo oskubljene informacije. Zaradi tega se po podjetju širijo različne govorice, ki zaposlene zelo begajo. Delavci, ki so prepričani, da so sami ustvarili premoženje, se bojijo, da želi vodstvo načrtno zmanjšati vrednost premoženja. Zmanjšanje premoženja menda ustreza denacionalizacijskemu upravičencu, ki želi postati večinski lastnik. Delavci tako razmišljajo na podlagi že prodanih delov premoženja (obrata na Prevaljah in v Dobrovniku, krojilnica v Dravogradu) in tudi spisov presežnih delavcev. Slišali so tudi za bajpas podjetje v tujini. Lorencijeva je omenila veliko nezadovoljstvo delavcev s plačili in s predlogom, da bi zaposleni prejeli na račun regresa le bone za 30 tisoč tolarjev.

Marjan Vergles je najprej povedal, da očitki na njegov račun nimajo stvarne podlage, in nadaljeval: »Imate svet delavcev. Imate vpogled v poslovanje. Za obveščanje smo se dogovorili pred sedmimi meseci, ko sem prišel v TIO. Dialoga s sindikatom nisem odklanjal, tega, kar ste povedali, nisem navajen. Vodenje podjetja pa je v moji domeni. Res sem predstavnik olastinjenega kapitala, imenovala pa me je skupščina podjetja. Za lastniški delež, ki je v Sloveniji izjema, smo se odločili,

ker smo verjeli v možnost pozitivnega poslovanja. Lastniški program še nima drugega soglasja. S stanovanjskim in odškodninskimi skladi smo se morali uskladiti na novo. Pisal sem tudi Antonu Ropu in prosil, naj pospeši izdajo soglasja. Računam, da bomo našo delniško družbo konstituirali takoj po dopustih. Vse ovire pri nas so odstranjene,

jemo poslovanje. Ker smo odvečno premoženje prodajali nad knjižno vrednostjo, smo vrednost TIA celo povečali. Če hočemo obstati, moramo zmanjšati obseg lon poslov. Obrat v Dobrovniku smo opustili, ker ročnega pakiranja trg več ne prenese. Prejšnja leta je lon dajal dovolj zaslužka, šele letos pa skušamo naše izdelke prodajati po vsej Sloveniji.

V. d. direktorja Marjan Vergles v družbi z Branetom Mišičem in Rajkom Lesjakom.

zda nas ovirajo le počasneži v Ljubljani. Če boste še naprej govorili o bajpasih v tujini, vas bom tožil. Da bi odpravili možna sumničanja, smo pri neodvisni revizijski hiši naročili pregled poslovanja.

Vrednost podjetja je določena z otvoritveno bilanco in je z odprodajami ni mogoče zmanjšati. Prodajamo le nepotrebno premoženje in z izkupičkom izboljšu-

Vsak dan je na bolniški 140 od 824 delavcev. Trg nam tega stroška ne prizna. Naša vloga za ustanovitev invalidske delavnice, imamo kar 117 invalidov, bo rešena šele po končanem lastninjenju. Za presežne delavce iščemo druge zaposlitve. Tako smo rešili dve tretjini delavcev iz Dobrovnika. Za presežne delavce iz Otiškega vrha se pogovarjamo s Prezentom.

Plače prejmete v rednem roku. Za izplačilo regresa po splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo potrebujemo več denarja kot za dve redni plači. Težave izvoznikov so znane. Letos posujemo s tekočo izgubo in nimamo denarja za polni regres.

Brane Mišič je sindikaliste opozoril, da morajo delavce, ki bodo postali večinski lastniki, dobro organizirati. Od direktorja pa naj takoj zahtevajo dokaze o nezmanjšani vrednosti delnic. Mišič je zbrane opozoril tudi na različne sklade, ki želijo podjetja le izsesavati.

Rajko Lesjak je menil, da sindikalistom ni dobro žugati s sodiščem. Regres v višini kolektivne pogodbe pripada vsakemu delavcu in delodajalci so zanj obvezani. Svobodni sindikati bodo skušali urediti spremembo pokojninskega zakona tako, da se bodo delavci lahko ne glede na starost upokojili s 40 leti delovne dobe, delavke pa s 35. Svobodni sindikati bodo takšno rešitev uveljavljali najprej prek državnozbornskih poslancev, če tam ne bodo uspeli, pa tudi z zakonodajnim referendumom.

Sindikat tekstilne in usnjarske industrije je pred časom predlagal beneficirano delovno dobo za šivilje, je povedal Alojz Omejc. Prav bi bilo, da jo država prizna tudi barvarjem. Ker zdaj poteka revizija vseh benefikacij, je naš predlog običal.

V razpravi smo slišali, da so se delavci odpovedali uveljavljanju listin za prenizke plače v prejšnjih letih, gre za milijon mark, ker bi te ogrozile lastniški program. Predsednica sveta delavcev se je pritožila, da sindikat z njim ne sodeluje. Zaupniki so direktorju

očitali, da je plače znižal za pet odstotkov brez soglasja sindikata. Samovoljno je ukinil tudi dodatke za stimulacijo. Povedali so tudi, da je kar 80 odstotkov zaposlenih razporejeno v prve tri plačilne razrede, zaradi česar je povprečje plač le 43 tisočakov.

Sestanek se je končal brez novih dogovorov. Mogoče bodo po njem stekli pravi partnerski dogovori. Za krizo zaupanja je odgovoren zlasti direktor, ki je zdaj na potezi. Sindikalisti se bodo morali

odločiti zlasti o svojem ravnanju glede napovedanega izplačila regresa. Morebitna zavrnitev direktorjevega predloga bi bila smiselna le ob napovedi stavke ali vsaj ob zahtevi za ukrepanje inšpekcijske službe. Ker mora biti regres izplačan že do konca meseca avgusta, je po poteku tega roka možna tudi tožba. Zdi se, da se mora o taktiki odločiti zlasti vodstvo sindikata TIA. Pretehtati mora tudi možno razdelitev kolektiva na potrpežljive in pristaše odločnejše akcije. Meti Lorenciji in njenim kolegicam lahko zaželimo le pravo mero poguma, tudi nekaj sreče jim bo prišlo prav.

Franček Kavčič

ZAVRNILI SMO SPREMEMBE ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA

Prejšnji teden je skupščina Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije obravnavala Plan zdravstvenega varstva Republike Slovenije pa bi povzročil socialno razslojevanje slovenske družbe; v njej bi se zdravili le tisti, ki bi imeli denar. Besede solidarnost dokument praktično ne pozna. Člani skupščine iz Zveze svobodnih sindikatov Slovenije smo vodstvu Zavoda in številnim gostom, pa tudi članom skupščine iz vrst delodajalcev podrobno predstavili svoje poglede in pripombe. Zavrnili smo krčenje pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja in prenos teh pravic na prostovoljno zdravstveno zavarovanje. Zavrnili smo tudi ponovno uvedbo participacije v zdravstvu. Menili smo, da mora biti prehod iz t.i. »državnega« v zasebno zdravstveno varstvo organiziran, ne stihijski, ki smo mu priča sedaj. Prehod že povzroča mnoge nepravilnosti, ki so v škodo aktivnim zavarovancem. Plan ne določa jasnih kriterijev za podeljevanje koncesij. Javna zdravstvena mreža ni prilagojena novi lokalni samoupravi.

Predlog plana ne vsebuje ekonomskih spodbud delodajalcem za varovanje zdravja delavcev. Večina delodajalcev ukinja obratne ambulante, obrate družbene prehrane, profesionalne službe varstva pri delu, obenem pa drastično povečujejo delovne normative. Vse to usodno posega v delavčev zdravje.

Plan tudi ne opredeljuje nadzora nad cenami zdravil in njihove distribucije ter ne ureja pravega zavarovalniškega nadzora nad stroški zdravstvenih storitev. Zaradi teh in drugih pomanjkljivosti Plana zdravstvenega varstva Republike Slovenije do leta 2000 smo člani skupščine – predstavniki aktivnih zavarovancev zahtevali, naj se predlog Plana vrne v prvo fazo obravnave. S podrobnimi stališči in zahtevami so nato nastopili tudi člani skupščine iz Zveze društev upokojencev Slovenije in nekateri člani iz vrst delodajalcev.

Skupščina Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije je na tej podlagi ugotovila, da je dokument tako pomanjkljiv in nesolidarnostno naravnani, da ga ni mogoče sprejeti. Delegat Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije bo v matičnem odboru pri državnem svetu predlagal, naj se Plan vrne v prvo obravnavo.

Temperaturo na skupščini je dvignil tudi dopis Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije, naslovljen samostojnim zavezancem, da bodo začeli predhodno kontrolo plačila zapadlih prispevkov ob potrjevanju zdravstvenih izkaznic za vse samostojne zavezance za prispevek, po njih zavarovane družinske člane, zaposlene delavce in njihove družinske člane.

Člani skupščine iz vrst zavarovancev smo protestirali proti takemu načinu in zahtevali, naj vodstvo zavoda omenjene pristavilo umakne. Mislimo, da delavci ne smejo od delodajalcev prevzeti posledic nedodelanega sistema zbiranja sredstev za zdravstveno zavarovanje. Delavci namreč niso zavezanci plačila prispevkov za zdravstveno zavarovanje.

Sandi Bartol

IZ ZALOŽBE ENOTNOST

DRUŽBOSLOVJE

1. Pavle Čelik:

NA JUŽNI STRAŽI

Avtor v knjigi obravnava vzpostavljane meje med Hrvaško in Slovenijo v času njunega osamosvajanja. Opisuje posamezne dogodke in ljudi, dileme in odnose s hrvaškimi obmejnimi organi ter vrednoti posamezna dejanja. Gre za delo, ki ima tudi pomembno zgodovinsko razsežnost, saj so razmerja s to našo sosedo specifična, vznemirajoča in kamen spotike ter politizirana. Obseg: 206 strani
Cena: 2.500 SIT in 5% prometni davek

2. Jože Smole:

PRIPOVED KOMUNISTA NOVINARJA

Znani diplomat in politik, predvsem pa z dušo in srcem novinar, opisuje srečanja s pomembnimi ljudmi od leta 1945 do 1980 ter pomembna mednarodna in notranja dogajanja, v katerih je sodeloval kot dejaven akter ali kot novinar. Obseg: 216 strani
Cena: 1.900 SIT in 5% prometni davek

3. Tine Hribar:

SLOVENCIS KOT NACIJA

Znani univerzitetni profesor, filozof, ki je bil sredi sedemdesetih let pregan na tedanje FSPN, in ena ključnih osebnosti v procesu osamosvajanja, razgrinja pred slovensko javnostjo čas velikih družbenih sprememb v letih od 1988 do 1995. Tokrat ne gre za filozofska razmišljanja, temveč za analizo družbenega dogajanja s konkretnimi imeni in priimki, njihovo spreminjanje stališč in sodb – politično transvestitstvo, ki je tako »udomačeno« na Slovenskem, ter za analizo

posledic ravnanja posameznikov in skupin na slovenski politični sceni. Z vsi intelektualno kritičnostjo in doslednostjo, ki je zanj značilna, nudi bralcem in raziskovalcem prelomnega dogajanja na Slovenskem nazorno videnje tega časa. Obseg: 272 strani
Cena: 3.000 SIT in 5% prometni davek

4. Ciril Ribičič:

SIVA TIPKA 074

Avtor v svojih esejih ob pomembnih dogodkih v slovenskem parlamentu sooča besede in ravnanje posameznih poslancev in poslanskih skupin, ki so si pogosto vsaksebi, kar velja tudi za politične stranke. V jedkih komentarjih zadeva bistvo stvari in nudi bralcem nazoren vpogled v »trdnjavo oblasti«, ki se pogosto vede za resno parlamentarno demokracijo čudno in nedosledno. Knjiga je opremljena s karikaturnimi znane slovenske karikatunistke Aljane Primožič. Obseg: 152 strani
Cena: 3.200 SIT in 5% prometni davek

5. Milan Divjak:

ŠOLA-MORALA-CERKEV NA SLOVENSKEM

Knjiga, ki je kot nalašč za ta čas, ko se razplamteva boj za šolo in njeno ideologizacijo, je plod avtorjevega večletnega raziskovalnega dela o poteh in stranpoteh moralnega in družboslovnega pouka v šoli na Slovenskem. Na podlagi obsežnih virov in literature dokazuje, kako so si naši napredni učitelji in pedagogi prizadevali za svobodno, laično in enotno šolo in za laično moralni in etični pouk. Laični moralni pouk je bil na Slovenskem sto let prepovedan, onemogočen, pozneje, ko smo ga uvedli, pa zanemarjen in zlorabljen. Gre za prvi poskus zgodovinske obravnave tega vprašanja, zato je knjiga pomemben prispevek k zgodovini laičnega moralnega pouka na Slovenskem in hkrati pobuda za razmišljanja o naši preteklosti in sodobnosti. Obseg: 464 strani
Cena: 4.500 SIT in 5% prometni davek

6. Boris Lipužič:

ČEDERMACEI DANAŠNJEGA DNE

V knjigi so objavljeni pogovori z desetimi vidnimi slovenskimi šolniki in javnimi kulturnimi delavci na Koroškem, Tržaškem, Goriškem, v Benečiji in Porabju: z dr. Pavlom Zablatnikom, dr. Reginaldom Vospernikom, Francem Kukavico, Edvinom Švabom, Živo Gruden, Aldom Ruplom, Samom Pahorjem, Florijanom Lipušem, Borisom Pangercem in Valerijo Perger. Avtor želi s to knjigo seznaniti širšo javnost v matični domovini z razmerami, v kakršnih živijo zamejski Slovenci, in s tem, kako ohranjajo svojo narodnostno in kulturno samobitnost, kar je žal še vedno premalo znano. Obseg: 168 strani
Cena: 3.000 SIT in 5% prometni davek

LEPOSLOVJE

7. Jože Peternejl:

GREH V DOLINI

Znani slikar in pisatelj iz Žirov se v tem romanu loteva življenjske problematike na slovenskem podežlju in pre(z)pletenih odnosov med ljudmi. V tem okvirju so še posebej izraziti odnosi vaščani-župnik, ki se zaplete s hčerjo mogočnejšega kmeta. V drugem delu knjig DVOJČKA pa opisuje vaška posebnost in njuna razmerja do soseske in obratno. Obseg: 200 strani
Cena: 1.950 SIT in 5% prometni davek

8. Franjo Frančič:

ŠKORPLJONOVA BALADA

Uveljavljeni slovenski pisatelj mlajšega rodu opisuje v 23 slikah črtičah razmerja med moškim in žensko. Morda je včasih na robu pornografskega slikanja, vendar s preudarno in včasih trdno besedo izriše značajje akterjev dogajanje. Obseg: 96 strani
Cena: 1.800 SIT in 5% prometni davek

9. Franc Šetinc:

ZAKLAD V JOVSIH

Zgodba o predvojnem otroštvu in slovenskem podežlju (Obsoteljsko) je prava zakladnica nekdanjih šeg in navad. Avtor skrbno in natančno opisuje ta svet, z ljubečimi opisi narave, prikazi družbenih in civilizacijskih segmentov. Gre za fabulativno iskrivo in jezikovno tekoče in uglajeno pisanje. Obseg: 172 strani
Cena: 1.500 SIT in 5% prometni davek

10. Milojka Žižmond-Kofol:

ANIMUS

Slovenska pisateljica mlajšega rodu se v tem romanu ukvarja, preprosto povedano, s stvarmi, ki jih pozna. Opisuje ženski in današnji svet, življenje ob politično karierističnem možu. Osebe plastično odslikavajo sedanji čas in dogajanje. Obseg: 164 strani
Cena: 1.900 SIT in 5% prometni davek

NAROČILNICA

Knjige lahko naročite na naslov ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, Ljubljana, ali po telefonu 321-255, 13-35-255, ali faksu 311-956.

Tekoča številka knjige .....

Knjigo(e) pošljite na naslov: .....

Ulica, poštna št. in kraj: .....

Ime in priimek: .....

EMŠO za individualne naročnike .....

1. Račun bomo plačali v enkratnem znesku. 2. Račun bomo plačali v treh obrokih.

Datum naročila: .....

Podpis: .....

Sindikalna lista

Prvi del

julij 1995
SIT

1. Dnevnic

- cela dnevnic (nad 12 do vključno 24 ur odsotnosti)	3.500
- polovična dnevnic (nad 8 do 12 ur odsotnosti)	1.750
- znižana dnevnic (od 6 do 8 ur, če se potovanje začne dve uri pred začetkom delovnega časa in konča dve uri po njem)	1.218
2. Kilometrini (od 7. 6. 95 dalje)	23,00
3. Ločeno življenje	40.098
4. Prenočišče - Povračilo stroškov prenočevanja do višine zneska po predloženem računu, ki ga odobri delodajalec	10.161

Drugi del

V drugem delu objavljamo povprečno plačo za obdobje februar-april 95 kot osnovno uveljavljanje pravic iz neposredne skupne porabe. Povprečna plača v preteklih treh mesecih v gospodarstvu Slovenije znaša 65.227 SIT.

1. Jubilejne nagrade

- za 10 let	32.613,00
- za 20 let	48.920,00
- za 30 let	65.227,00
2. Nagrada ob upokojitvi	195.681,00
3. Solidarnostne pomoči	65.227,00

Vir: Zavod RS za statistiko

Strokovna služba ZSSS

KAJ DELAJO

v republiških odborih

Sindikat delavcev trgovine

Škoda energije ...

Nekajmesečna razprava o aktih, ki opredeljujejo organiziranost in plačevanje članarine v ZSSS, je za Sindikat delavcev trgovine Slovenije s sklicem in sklepi 1. izredne seje republiškega odbora formalno zaključena. V Sindikatu delavcev trgovine Slovenije ne podcenimo pomembnosti teh dokumentov, kritičnega odnosa do njihove vsebine in potrebe po poglobljeni razpravi, toda vsebinski nalog je preveč, da bi še naprej trošili energijo, znanje in čas za interno organiziranost in financiranje.

Delegati 1. konference iz vrst Sindikata delavcev trgovine Slovenije, ki naj bi dokončno sprejeli akte, imajo torej jasna stališča o organiziranosti in financiranju v ZSSS, ki so se oblikovala v kakovostni javni razpravi na vseh ravneh organiziranja članov Sindikata delavcev trgovine Slovenije.

Na potezi je tržni inšpektor

V eni prejšnjih števil DE smo bralce seznanili s stališči Sindikata delavcev trgovine Slovenije do izvajanja zakona o trgovini. Gre predvsem za delavce, ki do zakonskega roka niso uspeli opraviti preizkusa strokovne usposobljenosti, so pa bili do tega roka prijavljeni na Zdrženju trgovine Slovenije pri Gospodarski Zbornici, ki ima po 30. členu Zakona o trgovini koncesijo za opravljanje preizkusov strokovne usposobljenosti. Naše stališče je, da bi ti delavci kandidati morali imeti status, kot da so preizkus opravili.

Svoja stališča smo posredovali Zdrženju trgovine Slovenije, ta pa jih je posredovala glavnemu republiškem tržnemu inšpektorju s prošnjo, naj upošteva vse tiste, ki so prijavljeni na Zdrženju trgovine Slovenije za preizkus strokovne usposobljenosti, kot da so v postopku pridobitve ustrezne strokovne usposobljenosti.

Sandi Bartol, sekretar

Sindikat komunalnega in stanovanjskega gospodarstva

Predlog posebne PKP za varnostnike

Ta teden bo pogajalska skupina v imenu članov sindikata iz podjetij za varovanje oseb in premoženja ponudila Zbornici služb za zasebno varovanje predlog posebne panožne kolektivne pogodbe, ki bi upoštevala specifičnosti v tej dejavnosti. Čeprav bo to v primerjavi z drugimi dejavnostmi nekoliko pozno, je boljše pozno kot nikoli. Ocenjujemo tudi, da so se razmere na tem področju že toliko ustalile, da bo ta Zbornica pravi partner za pogajanja.

Sestali so se člani našega sindikata v delniški družbi Varnost Mengeš. Po izvolitvi tričlanskega izvršnega odbora s predsednikom Andrejem Burjo so obravnavali naloge, ki jih morajo čimprej opraviti. Najprej bodo pozvali v članstvo svoje sodelavce, ki sindikalno še niso organizirani, nato bodo pripravili vse za konstituiranje sveta delavcev. Posebno pozornost bodo namenili delovanju skupščine delniške družbe, saj je bilo precej delavcev s certifikati in notranjim odkupom soudeleženo pri lastninstvu podjetja. Pri tem je mišljeno tudi kadrovanje delavcev v nadzorni svet, izobraževanje oz. usposabljanje za solastništvo in usklajevanje članov delničarjev za odločanje. Seznanili so se tudi z oblikovanjem posebne invalidske firme, v katero bi prešli tisti zaposleni, ki zaradi bolezni in invalidnosti ne morejo opravljati vse zahtevnejših nalog varnostnikov.

Miloš Mikolič, sekretar

Sindikat poklicnih gasilcev

Priznanja v pravih rokah

Na zaključni slovesnosti z razglasitvijo rezultatov na tradicionalnem delovno-športnem tekmovanju poklicnih gasilcev smo po sklepu izvršnega odbora SPGS podelili tudi letošnja priznanja sindikata najzaslužnejšim aktivistom. Prejeli so jih: Verica Flis iz ZPTS Celje, Janez Gornik iz GRC Novo mesto in Ivan Prendl iz Nafta Lendava.

Priznanje smo podelili tudi sindikatu ZGRS Sežana za dobro izvedbo srečanja in učinkovito promocijo sindikata. Poleg tekmovanja so pripravili še vrsto spremljajočih srečanj: uspelo tiskovno konferenco, spretnostno vožnjo za poveljnike enot, ogled gasilskih naprav ipd. Prihodnje leto bo organizator delovno-športnega tekmovanja PGE iz Krškega.

Miloš Mikolič, sekretar

sindikalni

PREPREČITE NEZAKONITOSTI!

Ker po podatkih Republiške uprave za javne prihodke nekateri zavezanci že za daljše obdobje dolgujejo prispevek za zdravstveno zavarovanje, se je Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije odločil, da bo z 12. junijem začel predhodno kontrolo plačila zapadlih prispevkov, in sicer na dva načina (citiramo): 1. ob potrjevanju zdravstvenih izkaznic za vse samostojne zavezance za prispevek, po njih zavarovane družinske člane, zaposlene delavce ter njihove družinske člane; 2. pred nakazilom nadomestila plače za čas upravičene odsotnosti z dela v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja.

»Ob tem želimo še posebej poudariti novost, da od prejema

Območne enote Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije so poslale po navodilu vodilnih delavcev zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije samostojnim zavezancem za prispevek za zdravstveno zavarovanje obvestilo, da se po novem zdravstvene izkaznice potrjujejo v prijavnno-odjavni službi izpostave Zavoda.

Po tem obvestilu lahko pravice iz OBVEZNEGA zdravstvenega zavarovanja uveljavljajo le osebe, ki so zanj plačani prispevki za zdravstveno zavarovanje s strani zavezanca za prispevke. Ostalim v izpostavi Zavoda ne bodo potrdili zdravstvene izkaznice.

Torej bodo zaposleni delavci in po njih zavarovani družinski člani ostali brez zdravstvenih storitev, ker delodajalec zanje ni plačal zdravstvenega zavarovanja. To je kršitev njihovih pravic, saj delavci in po njih zavarovani družinski člani NISO ZAVEZANCI za plačilo prispevka za zdravstveno zavarovanje (Zakon o prispevkih za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje in zaposlovanje - 5. člen, Uradni list RS št. 48/90).

Plačilo prispevkov glede na 78. člen Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS št. 9/92) NI POGOJ za uveljavljanje pravic iz zdravstvenega zavarovanja, ampak je potrebna le lastnost zavarovane osebe!

Če državne institucije in v njej zaposleni uradniki ne opravljajo svoje službe prometno, ažurno in v skladu z zakoni, ne more biti kaznovan zavarovanec, ki ni zavezanec za plačilo. Konkretno mislim na ugotovitve ZZZS, da ji nekateri zavezanci dolgujejo prispevek celo za daljše časovno obdobje.

Zakon o inšpekciji dela (Uradni list RS št. 38/94) v 17. členu inšpektorju dela omogoča, da delodajalcu prepove opravljanje delovnega procesa oziroma uporabo sredstev za delo, dokler ne poravnava prispevkov za zdravstveno zavarovanje, invalidsko pokojninsko in zavarovanje za primer brezposelnosti.

Zal primera, da bi inšpekcijske službe uporabile 17. člen zaradi navedb v 2. točki, na našem področju ne poznam!

Torej so zaradi nedelovanja služb, ki bi morale opravljati v zakonu o inšpekciji zapisane naloge in doseči plačilo zavarovanja, odvzete delavcem pravice iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja. In če ni poravnano obvezno zdravstveno zavarovanje, tudi prostovoljno zdravstveno zavarovanje, ki ga plačujejo delavci, postane brezpredmetno in se ga ne upošteva!

Z izdajo tega navodila je Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije omejil zakonsko zagotovljeno pravico zavarovancem iz 78. člena Zakona

tega obvestila dalje tudi zaposleni delavci ter njihovi družinski člani, katerim ste bili kot delodajalec do sedaj pooblaščen za potrjevanje, potrjujejo zdravstvene izkaznice v prijavnoodjavni službi izpostave Zavoda, smo lahko prebrali na enem izmed obvestil, ki so jih 12. t.m. razposlali samostojnim zavezancem in zdravstvenim zavodom. Ker se torej lahko zgodi, da bodo pri doslednem uresničevanju teh zahtev prenekateri delavci in njihovi družinski člani ostali brez zdravstvenih storitev, se je Branka Jurak, sekretarka Območnega odbora sindikata obrtnih delavcev Podravja, obrnila na varuha človekovih pravic Iva Bizjaka z naslednjim pismom:

o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju in s tem v bistvu kršil ustavno pravico do socialne varnosti in pravico do zdravstvenega varstva (51. člen Ustave).

S tem so s strani državnih služb kršene pravice zavarovancev, katerih odvzem ali nespoštovanje je zapisano kot kaznivo dejanje v Kazenskem zakoniku Republike Slovenije (Uradni list RS št. 63/94) v poglavjih Kršitev enakopravnosti - 141. člen, Kršitev temeljnih pravic delavcev - 205. člen ter Kršitev pravic iz socialnega zavarovanja - 209. člen.

Poznam pravno pot, vendar so pri nas te poti vse predolge in velikokrat zaradi tega že tudi neučinkovite. Ali naj predlagam delavcem - državljanom te države, ki niso dobili vsaj en ali pa že kar nekaj mesecev plače, naj tožijo svojega delodajalca in ZZZS. Med tem pa bodo sami ali pa bo njih zavarovani družinski člani bolni ali poškodovani ter brez oziroma z odklonjeno zdravstveno storitvijo.

Zato sprožam pobudo in prosim, da zaradi vsega navedenega v skladu s svojo funkcijo in pooblastili ukrepate in preprečite že začete nezakonitosti in njihovo nadaljevanje v skladu z 28. členom Zakona o varuhu človekovih pravic - po skrajšanem postopku.

S spoštovanjem

Branka Jurak

MRTVE DUŠE

Kar lep del prejšnje številke časopisa je bil odmerjen godlji, ki so si jo sindikati zakuhali s podpisom dogovora o politiki plač. Med drugimi prispevki smo objavili tudi pismo sindikata podjetja Mariborski vodovod.

Njegova predsednica Irena Haas se je še posebej razhudila na predsednika ZSSS Dušana Semoliča, ker je pod sporni dogovor primaknil tudi svoj podpis. »Sekretarja Mikoliča sem na seji Območnega odbora sindikata komunalnega in stanovanjskega gospodarstva vprašala, kakšen ministrski stolček in komu iz naše pogajalske skupine so predstavniki vlade obljubili, da je pristala na tak dogovor...« Če je temu še rekla »šala«, je vrag šalo brč odnesel.

Pribila je, da podpisani dogovor krši določila kolektivne pogodbe in da ga zato Dušan Semolič nikakor ne bi smel podpisati. Zažugala je še, da mora zveza takoj in primerno odreagirati, sicer bodo člani svobodnih sindikatov v tem podjetju izstopili javno in kolektivno. Pot n bi morali odstopiti tudi i ani pogajalske skupine.

Sindikat oa vodstva podjetja kajpak trja izplačilo normalnih plač, a v tem primeru bi moralo podjetje državi plačati sankcije. Račun zanje da bo potem priromal kar na Dalmatino 4.

Tudi sicer v Mariboru in drugod že pričakujejo, da bodo majske plače zaradi dogovora nižje, kot so bile aprila in kot bi lahko bile glede na rezultate gospodarjenja. To seveda najbolj jezi uspešna podjetja.

Toda Dušan Semolič se lahko oddahne. Kot nobena se tudi ta godlja ne bo pojedla tako vroča, kot se je skuhalo. Že res, da to ne bo toliko zaslug javnih pozivov in podobnih sindikalnih akcij pa tolmačenj ministrice za delo Rine Klinar. Najbolj bodo zaslužni že pregovorno iznajdljivi slovenski menizerji.

Iz nekaterih podjetij namreč že prihajajo očitni namigi, ki jih bodo izplačila plač kaj hitro potrdila - pomagali si bodo z »mrtvimi dušami«.

Gre v bistvu za precej enostaven postopek. Če bi normalne plače povzročile plačevanje sankcij, bodo pač umetno povečali število zaposlenih. Preprosta številčna operacija.

Njene posledice so sicer malce bolj zapletene, a marsikomu bodo zelo pogodu. Vladi gotovo, da ne rečem kar vladni koaliciji. Umetno napihnjene številke gor ali dol, uradno se bo brezposelnost začela zmanjševati.

Predvolilno tekmovanje se je pa menda tudi že začelo.

Malce nerodno bo le, da bo ta metoda znižala povprečne plače. Spet umetno sem ali tja, če si večje število ljudi deli isti denar, mora biti povprečje seveda manjše. In če bo povprečje manjše, se bodo zmanjšali izdatki, ki so vezani na to povprečje. Spet bo vlada tista, ki se bo lahko pohvalila, da je vendarle uspela razbremeniti gospodarstvo.

Posledic tako preprostega posega pa ne bo in ne bo hotelo biti konec. Manjše bodo tudi pokojnine, s tem spet manjši prispevki delodajalcev...

Kdo se s takšnimi dosežki ne bi trkal na ponosne prsti?! Saj res, kdo bo na koncu vse to plačal?! S tem pa si menda ne kaže beliti glave. Plačal bo tisti, ki je vse in vselej doslej in bo tudi naprej!

Ciril Brajer

Vpliv zakona o plačah na pokojnine

Po podatkih s katerimi razpolagamo v Podravju, bo Zakon o izvajanju dogovora o politiki plač in drugih prejemkov zaposlenih v gospodarstvu povzročil, da bo večina podjetij s področja gospodarstva kakor tudi negospodarstva (panoge 12-14) v izogib temu, da znižajo plače, prikazalo večje število zaposlenih, kot jih je dejansko v podjetjih.

Pri tem bo prav gotovo tudi statistično porastel podatek o povprečnem številu zaposlenih, kar pa bo imelo za posledico, da bodo verjetno povprečne plače na zaposlene padle. S tem bo avtomatsko tudi osnova za uskladitev pokojnin nižja oziroma se bodo pokojnine znižale.

Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije predlagamo, da temeljito preučijo vpliv navedenega zakona na politiko plač ter od nje zahtevamo, da v primeru da povprečne plače padejo, doseže dogovor o vsaj zadržanju pokojnin na istem nivoju kot so bile doslej.

Prosimo vas, da nas o svojih aktivnostih tekoče obveščate, saj je naše članstvo zaradi ugotovitev, ki so navedene, precej razburjeno (njihovi družinski člani so namreč tudi zaposleni in so o "mahinacijah" pri plačah temeljito seznanjeni).

Lep pozdrav!

SEKRETAR
Stanislav Sajin

V vednost:

- pred.republ.odboru Ivan Kramer
- Zveza društev upokojencev Maribor

PRESEDNIK
Konrad Breznik

Morebitne »mrtve duše« burijo tudi upokojske duhove, o čemer zgovorni priča tudi tole pismo, ki ga je območni odbor Sindikata upokojencev za Podravje poslal predsedniku ZSSS mag. Dušanu Semoliču.

Dr. Ciril Ribičič, poslanec in profesor ustavnega prava je razburil nekatere slovenske strankarske elite, ker je skupaj s skupino poslancev predlagal Ustavnemu sodišču Slovenije, da presodi skladnosti nacionalnih list z ustavo

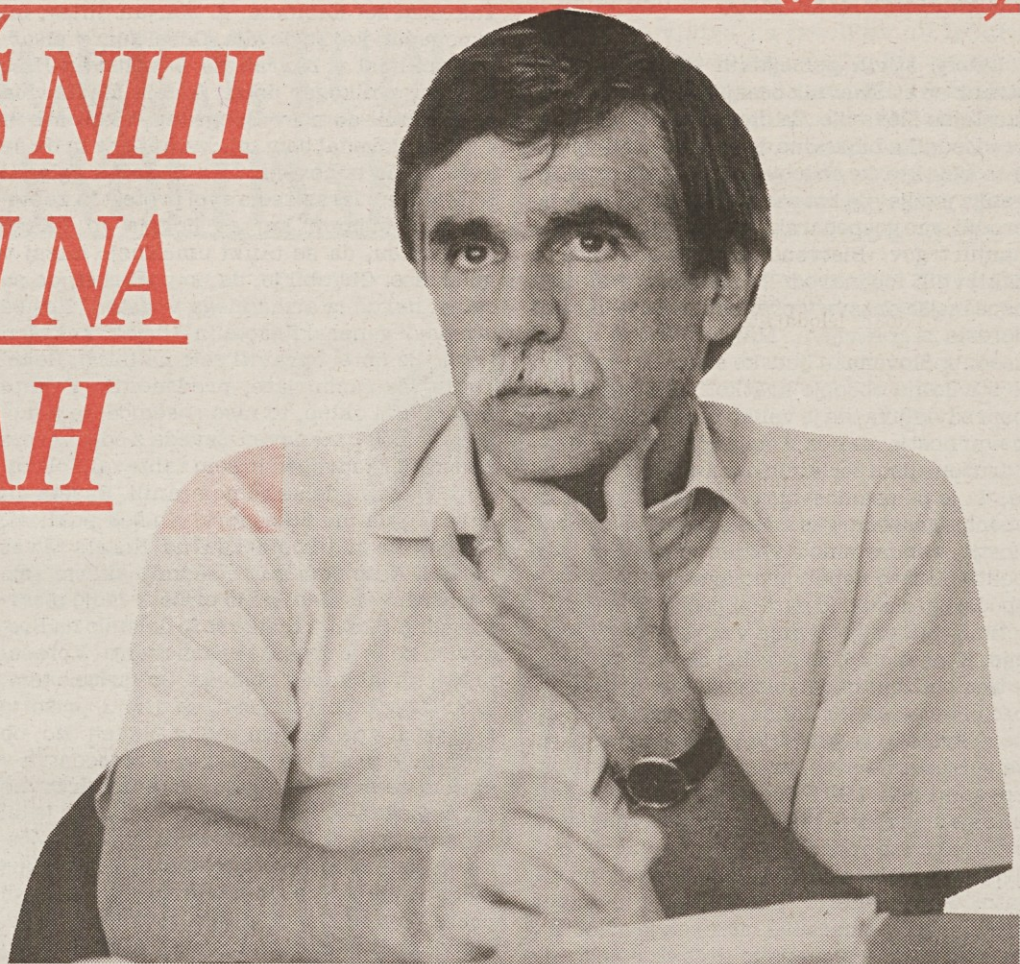
DANES SI TEORETIČNO LAHKO IZVOLJEN, TUDI ČE NE DOBIŠ NITI

ENEGA GLASU NA VOLITVAH

Oblastnikom
so volitve
nebodijih treba.

Če je demokracija vladavina
ljudstva je zanjo usodnega
pomena njen volilni sistem.
Bolj prevratniška politika bi se
Demosu krepko maščevala. Prag za vstop
v parlament je prenizek. Nacionalna lista
favorizira strankarske elite in Ljubljance pred
kandidati od drugod.

»Kar nekaj poslank in poslancev, ki so bili delegirani v
državni zbor po volji stranke in proti volji volilcev, lahko
najdete. Potlej so celo zamenjali stranko in brez slabe vesti
nadaljujejo poslansko delo zase ali za drugo, nekateri pa že
za tretjo stranko.«

PANORAMA

POLITIČNA ASIMETRIJA

Biti nerazumljen – to pomeni imeti prav in narobe. In to je pač narobe. In zato je narobe svet, je zapisal pred osmimi leti eden od koalicijskih podšefov. Ali drugače povedano: Nikjer ni dokazano, da je brezdelje v šotoru slabše od garanja v vili. S tega vidika gledano je tudi sedanja slovenska politična asimetrija, kakorkoli morda na prvi pogled s svojim poudarjanjem edino mogočega, v povsem istem nadstropju stavbe, kot je bil nekdanji Demos, le na drugem hodniku.

PRAZNOVANJA IN GLADOVANJA

Seveda ne kaže vseh proslav metati v isti koš, a v resnici se nam prave težave z njimi pojavljajo samo ob pomembnejših ali celo najpomembnejših. Med te zagotovo šteje 50. obletnica osvoboditve in zmage nad fašizmom, pa že omenjeni nacionalni kulturni praznik – in vsekakor praznik neodvisnosti.

V zvezi z njim ne želim komentirati neverjetnih bedarij, ki so se pojavljale v Ljubljani, ko se nikakor ni bilo mogoče dogovoriti za vrstni red govornikov in ko je lahko vsak gonil svojo, da človek nikakor več ne more vedeti, kdo je za kaj pooblaščen in koga potemtakem prijeti za besedo oziroma koga morda celo pohvaliti.

POVABLJENCI

V ponedeljek je bilo ljubljansko praznovanje osamosvojitve Slovenije. Za vabila so poskrbeli v mestu Ljubljana, naročilnico za tiskanje 24.665 (!) vabil pa je podpisala kar mestna uslužbenka na področju financ. Toda to še ni najhujše. Poznavalci »afere z vabili« trdijo, da so jih dobrih enajst tisoč namenili Zvezi paraplegikov, pet tisoč ljubljanskemu odboru Slovenskih krščanskih demokratov, tri tisoč bojda ljubljanskemu odboru Slovenske ljudske stranke, zadnjih pet tisoč štiristo pa jih je pripadlo Mestni občini Ljubljana. Kot poroča Dnevnik, jih je večina romala na centralo SDSS, od koder so jih delili naprej. Se čudite ovacijam ob nastopu nekaterikov?

Naš ocenjevalec slovenske
politične scene daje

PALEC GOR

POSLANCU ZMAGU JELINČIČU,

ker je v razpravi o zakonu o
zdravilih, s svojim poznavanjem
stvari, onemogočil običajno
politiziranje in

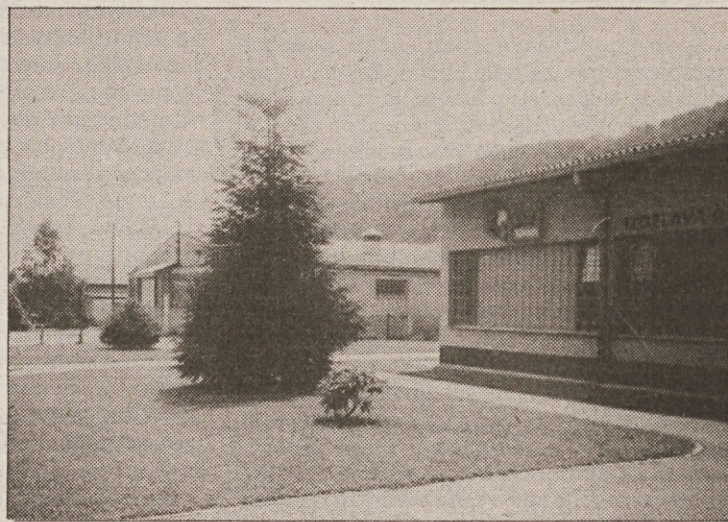
PALEC DOL

dr. MATEJI KOŽUH-NOVAK,

ker je sicer nepopustljiva
nasprotnica kajenja, ko pa gre za
promet z zdravili, pa še zdaleč ni
tako stroga, kakor bi od nje
upravičeno pričakovali.

V nekdanjem vojaškem remontnem zavodu Bregana
oživlja poslovno trgovski center

ČETUDI POČASI, SE V SLOVENSKI VASI STVARI ZAČENJAJO PREMIKATI NA BOLJE

Iz prvotno zamišljene gospodarske cone
nastalo trgovsko središče za Zagrebčane •
Dobili državno mejo in izgubili tisoč
delovnih mest • Občina bi se morala
zavedeti svoje razvojne šanse in nekaj
vložiti, da bo pozneje lahko kasirala •
Največji problemi so z infrastrukturo • Tudi
kultura pomaga ustvarjati prepoznavnost
Slovenske vasi

Štiri samostojna leta – strankarske oči

Liderji štirih pozicijskih in opozicijskih strank so za Dnevnik ocenjevali štiri leta samostojne Slovenije. Za dr. Janeza Drnovška, predsednika Liberalne demokracije Slovenije je to »zelo kratko obdobje«, v katerem se je Slovenija uveljavila kot samostojna država. Prebrodili smo gospodarski šok zaradi izgube zunanjih trgov. »Bistveno pa je, da smo tudi po zahtevnih mednarodnih ocenah postali najuspešnejša država v prehodu in da je najtežji del dela že opravljen... Marjan Podobnik, predsednik Slovenske ljudske stranke pravi, da je štiriletno obdobje kratko, »prihodnost pa nepredvidljiva; da je veliko možnosti, pa tudi nevarnosti«. Janez Kocijančič, predsednik Združene liste socialnih demokratov poudarja, da je po osamosvojitvi Slovenija doživela obdobje gospodarske krize z veliko brezposelnostjo, vendar smo z razumno gospodarsko politiko krizo uspeli premagati in doseči gospodarski zasuk, ki nam omogoča, da se lahko lotimo tudi vključevanja v evropske integracije. Kocijančič je še posebej zadovoljen, »ker v tem obdobju nismo bistveno okrnili socialnih pravic«. Janez Janša, predsednik Socialdemokratske stranke Slovenije opozarja, da se je Slovenija v nasprotju z nekaterimi napovedmi leta 1991 brez Jugoslavije začela hitreje razvijati, lažje je začela vpeljevati evropske standarde, »z monetarno osamosvojitvijo pa smo dobili razmeroma trdno valuto«. Lojze Peterle, predsednik Slovenske krščanske demokracije meni, da je odločitev za samostojno slovensko državo omogočila Sloveniji nov razvoj in uveljavitev v svetu. »Dosegli smo veliko dobrih rezultatov, vendar precej manj, kot bi jih lahko.« Dr. Janez Drnovšek se zaveda, da ostaja »še veliko odprtih vprašanj«. Janez Kocijančič bi rad, da bi ob praznovanju dneva državnosti prišla do izraza skupna volja in enotnost, ki sta takrat omogočili našo osamosvojitve.

Marjan Podobnik pravi, da bi morali narediti vse, da bi našli tiste stične točke, »ki Slovence povezujejo«. Nekaj priložnosti za to smo zamudili, vključno s 50. obletnico konca druge svetovne vojne. Slovenski čut solidarnosti bi lahko pripomogel k temu, da bi lahko ponovno dosegli slovensko narodno slovo, »za katero si moramo prizadevati«. Lojze Peterle pavi, »da bi bilo naše sožitje precej boljše, če bi bila že razčiščena vprašanja o preteklosti in popravljene krivice. Revolucionarna logika se od slovenije še ni poslovlila.« Glede prihodnjih projektov pa si Peterle želi »državnotvorne enotnosti in take občutljivosti do drugega in drugačnega, ki omogoča demokratičen dialog in konsenzualne odločitve ob bistvenem.« Janez Drnovšek je predvsem zadovoljen, »ker smo v tem času uspeli ohraniti mir in stabilnost v Sloveniji, da ni bilo nobenih resnih incidentov v povezavi z vojno, ki še vedno divja na območju nekdanje Jugoslavije, in da smo se gospodarsko utrdili«. Janez Janša misli, da je bil »na žalost v teh letih razvoj demokracije bolj počasen, zato danes v Sloveniji prevladujejo sile, ki so v času slovenske pomladi nasprotovale tako osamosvojitvi kot demokratizaciji, mnoge ustavne pravice pa so samo na papirju.«

Tako se je začelo – vojna – enotnost

Predsednik države Milan Kučan je v sobotnem intervjuju za Delo opisal, kaj se je v takratnem Predsedstvu Slovenije in okoli njega dogajalo v dneh osamosvojitve in ob začetku jugoslovanske agresije na samostojno Slovenijo. Milan Kučan pravi, da v krogu, v katerem se je sam gibal, v zadnjih dneh tisk pred osamosvojitvijo ni bilo slišati obupanih svaril, naj nikar ne zaostrem, naj bomo pametni. »Bila pa so zaskrbljena vprašanja, kaj vse se lahko zgodi. Spomnim se, da sta me v začetku maja 1991 poklicala v vilo Področnik takratna ministra g. Bavčar in g. Janša in mi predstavila možne scenarije po razglasitvi samostojnosti. Med njimi je bila tudi tako imenovana črna varianta – vojna. Ta je računala na konfrontacijo z armado, z vojno. To je bila seveda zelo resna stvar. Takrat sem zahteval, da s temi variantami seznanijo tudi vse člane predsedstva, ki je bilo takrat vrhovo poveljstvo. Nekaj dni zatem je prišlo do prezentacije v Poljčah. To je bila pravzaprav tista točka, ko je začela v zavest jasno prodirati povsem realna, ne več samo hipotetična nevarnost in možnost vojne. In hkrati spoznanje, da bo treba prevzeti odgovornost za odločitve, kakršnekoli že bodo. In 27. junija zjutraj se je to tudi zgodilo. Tega se spominjam zelo natančno. Pisal sem svoj govor za otvoritev slovenskega svetovnega kongresa 27. junija v Cankarjevem domu. Nekaj čez

polnoč sem prišel domov s proslavljanja in ko sem končal pisanje, najbrž okoli druge ure, sem se odpravil spat. Zdelo se mi je, da sem se ravno ulegel, ko me je zbudil telefon. Takratni šef kabineta, g. Marjan Šiftar, mi je povedal, kaj se dogaja. Odšel sem v pisarno, poklical v Zagreb na poveljstvo JLA, Kolška, a nikogar dobil. Anteja Markovića sem zbudil doma v Beogradu, okoli štirih zjutraj. Povedal sem mu, za kaj gre in da se noče nihče iz poveljstva v Zagrebu oglašati po telefonu. Izrazil sem svoj protest in zahtevo, naj pojasni kaj se dogaja in ukaže Kadijeviću, da se tanki umaknejo nazaj v vojašnice. Obljubil je, da bo poskrbel, da se oglasi nekdo iz armadnega vodstva. Res se je oglašil general Rašeta in – lisjak, kakršen je bil – je hotel opraviti zelo na hitro. Rekel je, kaj se razburjate, predsednik. Pojdite spat. To ni oklep, to niso gosonice, to je nevarna reč, maneuver. Seveda z odgovorom nisem bil zadovoljen in sem zahteval Kolška. Povedal sem, da se bomo branili. Rašeta mi je rekel, da me bo general Kolšek poklical, vendar me ni. In potem se tudi Rašeta ni več oglašil. Nato sem za ob sedmih sklical sejo Predsedstva. Medtem je prišel v mojo pisarno tudi g. Školč, ki gaje vse to doletelo na Brezovici, ko se je vračal s praznovanja. Vprašal me je, ali lahko kaj pomaga. Govorice o tem, kako da je bil prestrašen, ne držijo. Prišel je z enakim vprašanjem tudi g. Žakej. No, ob sedmih je prišlo do sestanka Predsedstva v širšem sestavu, se pravi sestanka državno političnega vodstva Slovenije. Na njem je bil tudi dr. Drnovšek. Tam je bila sprejeta oena, da gre za vojaško agresijo JLA in poskus dolgotrajne okupacije slovenije. sprejet je bil poziv slovenskim oficirjem, da zapustijo armado, poziv vodstvom drugih republik, naj njihovi vojaki ne sodelujejo v agresiji, in dogovor, da se o vsem tem obvesti druge republike in druge države, mednarodno javnosti. Na podlagi tega so potem bila izdana povelja. General Slapar je odšel v štab, sam sem o tem stališčih seznanil javnosti in stvari so stekle, kakor pa so. To je bila odločitev o vojni. Na vprašanje, ali je bilo na tem sestanku tako rečeno, »ste čisto jasno rekli: zdaj smo v vojni,« je predsednik Kučan odgovoril: »Tako je. In ta odločitev je bila sprejeta povsem človeško. zdelo se mi je razumljivo, da je vsakdo pri sebi razmišljal, kaj takšna odločitev pomeni – ne zanj, ampak za Slovenijo, za slovenski narodi in prihodnost te države, komaj rojene. Po dolgotrajnem molku, ki je sledil razlagi g. Janše o tem, s kakšno dilemo smo soočeni, sem prevzel odgovornost, ki mi je kot predsedniku Predsedstva tudi šla. Torej, sem rekel, smo se odločili, da odgovorimo na to oboroženo agresijo z orožjem? Molč sem smatral za pritrditev. In pošteno moram povedati, da je bil potrditev. bili smo enotni.«

Enotnost – se je izplačalo popuščati?

Glavni urednik Slovenca je v soboto zapisal: »Ali se je za ceno enotnosti prebivalcev Slovenije v tistih usodnih mesecih pred razglasitvijo samostojnosti splašalo popuščati prvržencem nekdanje edine dovoljene stranke, komunistom, da so, ne glede na izide prvih demokratičnih volitev v letu 1990, vnovič začeli prevzemati vse vzvode oblasti, tako na političnem področju kot v gospodarski in družbeno kulturni sferi, kjer oblast pravzaprav nikoli niso zapustili, pač pa so jo z nekaterimi 'demokratičnimi prijemi' le še bolj utrdili? Je bila cena slovenske osamosvojitve enakovredna težavam, napetostim, raznim stresom in mnogim razočaranjem ljudi po osamosvojitvi, ker nova DEMOSOVA oblast ni počistila z nosilci totalitarne režime, kot se je zgodilo na Češkem in še kje. Posledice bomo čutili še najmanj desetletje. Prejšnja komunistična levica se preoblikuje v desnico, ki po evropskih političnih standardih drži v rokah kapital in večino lastninskih upravičenj. Cena slovenske osamosvojitve in državnosti v tej luži, kljub le desetdnevni vojni s sorazmerno majhnimi človeškimi žrtvami in gmotno škodo, ni majhna, je pravzaprav velika. S privatizacijo so dokončno izginile vse iluzije...«

Čeprav Slovenec postavlja predvsem vprašanja, povsem jasno (in ponovno) dokazuje, da je dosleden (in nepopravljivo) naslednik in ujetnik tiste slovenske ideološke zasvojenosti, ki je pred nekaj več kot pred petdesetimi leti iz svete mržnje proti »komunistični nevarnosti« stopila v zavezništvo z okupatorjem proti slovenskemu narodu. Podobno, kot se je zgodilo takrat, torej zdaj Slovenec postavlja vprašanje, ali se je splašala samostojnost v enotnosti s »komunisti«. In znova obžaluje, ker agresorja nismo pričakali razklani. Da o njegovih drugih blodnjah ne govorimo.

Drnovškova in Kocijančičeva jeza

Najnovejši spor med Liberalno demokracijo in Združeno listo socialnih demokratov bi zahteval predvsem nekaj pojasnil. najprej bi bilo seveda treba spet ugotoviti, kako izgleda medsebojno koalicijsko sodelovanje, obveščanje in usklajevanje, če že dr. Janez Drnovšek v pismu, ki ga je poslal predsedniku Združene liste Janezu Kocijančiču tako vztrajno opozarja, da so v koalicijskem sporazumu predvideni ustrezni mehanizmi in postopki pri reševanju morebitnih spornih in odprtih vprašanj. v zvezi s tem bi bilo zanimivo ugotoviti, ali je Liberalna demokracija po koalicijskih kanalih pravočasno obvestila partnersko Združeno listo o vzrokih, ki so povzročili, da so poslanci LDS čez noč spremenili svoja mnenja in glasovali drugače, kot so pred tem govorili. prav tako bi tudi Združena lista morala poskrbeti za pojasnilo, kako se je lahko zgodilo, da je vlada – kljub drugačnemu večinskemu mnenju v tej stranki – enotno, torej tudi ob soglasju ministrov iz združene liste ugotovila, da ni potrebno sprejemati začasnega moratorija na vračanje imovine Cerkvi? Seveda ima predsednik vlade dr. Janez Drnovšek načeloma prav, ko pravi, da med medsebojne koalicijske obveznosti, ki so predvidene s koalicijskim sporazumom, sodi tudi korektno javno komuniciranje. Prav tako pa je tudi res, da je doslej to načelo največkrat »korektno« spoštovala predvsem Združena lista, medtem ko tega sploh ne bi mogli trditi za ravnanje Liberalnih demokratov, Slovenskih krščanskih demokratov in še prej četrtega koalicijskega partnerja Janševe socialdemokracije. Prav tako premier dr. Drnovšek ni nikogar (za še veliko hušje izjave) takoj opozarjal na možnost izstopa iz koalicije. Pač pa je to storil v pismu predsedniku ZL. Sicer pa pogledajmo kaj je rekel glavni tajnik Združene liste Dušan Kumer, kakšno pismo je dr. Drnovšek pisal Kocijančiču in kako je to odmevalo v združeni listi.

Po pisanju Slovenca je Dušan Kumer na tiskovni konferenci Združene liste med drugim dejal, da se Liberalna demokracija pri obravnavi zakona o spremembah zakona o denacionalizaciji in pri predlogu zakona o moratoriju za vračanje cerkvenega premoženja obrača po vetru, tako kot svetnik na vrhu župnijske cerkve v Piranu.

Premier in predsednik Liberalne demokracije Slovenije dr. Janez Drnovšek je v pismu Kocijančiču zapisal, »da je glavni tajnik Združene liste Dušan Kumer nekorektno in žaljivo diskvalificiral poslanka in poslance Liberalne demokracije Slovenije. Njegove izjave v LDS razumemo tudi kot naknadno in eksplisitno strankarsko avtorizacijo podobnih – le bolj anonimnih – zlonamernih podtikanj iz nekaterih občil v preteklih dneh. Ker to ni prvi primer te vrste in gre pri vsem skupaj očitno za novo negativno kampanjo, naperjeno proti LDS, sem vas dolžan opozoriti, da med medsebojne obveznosti kot sledijo iz koalicijskega sporazuma, sodi tudi korektno javno komuniciranje. Pri razreševanju morebitnih spornih in odprtih vprašanj stranke poleg tega zavezujejo in so predvideni ustrezni mehanizmi in postopki ter na koncu koncev tudi možnost uporabe instituta prekinitve sporazuma oziroma izstopa iz koalicije.«

Predsednik Združene liste socialnih demokratov Janez Kocijančič je, kot poroča Republika, na konferenci Združene liste dejal, »da je premier zamudil sijajno priložnost, da pove kaj o spreminjanju mnenj poslancev LDS med razpravo o moratoriju in razpravo o denacionalizaciji. Jože Smole pa je zahteval oster odgovor, ker bo »o morebitnem izstopu iz koalicije odločala lista sama«. Smole meni, da premier nima pravice do tako arogantnega obnašanja in do »takšnih klofut ZL.«

Kaj kupuje »levičarska vlada«?

Zaradi političnih interesov oziroma zaradi diskreditacije »leve« vladne politike je Slovenec pripravljen pozabiti tudi na »interese gospodarstva«, o katerih sicer kar naprej govori kot o »primarnih«. Čeprav je večinsko mnenje gospodarstva, da so vladni ukrepi za lajšanje položaja izvoznikov sicer pozni, vendar zelo dobrodošli, Slovenec trdi, da ti ukrepi pomenijo »vračanje v čas, ki bi moral biti že zgodovina.«

Komentatorka Slovenca ugotavlja, da so »v pičlih dveh urah poslanci slovenske davkoplačevalce znova oskubili za kar 15 milijard tolarjev... Namesto dolgoročne in resne gospodarske politike je slovenska vlada čas znova zavrtela nazaj. Po načelu, kdor prvi pride, prvi dobi – kar pomeni skrbno izbranim srečnejšem – bo denar kar poklonila. In to dobesedno, saj jim ga ne bo treba vrniti, gre torej za nepovratna sredstva, kar je neposreden udarec vsakemu tržnemu gospodarjenju. Ne samo, da so bile metode prejšnjega režima, še več, iz preteklosti se nismo tudi nič naučili... Žal moramo ugotoviti, da si z nadaljevanjem takšnih in podobnih ukrepov potrebni socialni mir kupuje tudi današnja levičarska vlada... Vse za čast in oblast vladajoče levičarske elite...«

Kot rečeno, Slovencu v tem primeru očitno ni mar, da je ukrepe gospodarstvo dobesedno izsililo od vlade in da zato pač ni mogoče govoriti o kakšni pretirano dobri volji in (predvolilni) radodarnosti »levičarjev«.

Prav tako je res, da je Slovenec vse doslej te zahteve gospodarstvo širokosrčno podpiral in tudi ni pisal, da pomenijo korakanje v čas, »ki bi moral biti že zgodovina.«

Hkrati pa se na »opozorila« gospodarstva sklicuje tudi ko govori o »neprimernosti« ponovne kandidature sedanjega predsednika gospodarske zbornice Slovenije (Dagmarja Šusterja). Slovenec piše, da bi z njegovo ponovno izvolitvijo »slovensko gospodarstvo životarilo, saj se škodljivi in nerazumni gospodarski ter denarni politiki, ki jo kljub številnim njegovim opozorilom vodi sedanja vlada, ne bi moglo učinkovito upreti; zbornica pa bi ostala to, kar je zdaj: trobilo nekdanjih nosilcev socialističnega gospodarskega sistema.«

Ne da bi se kakorkoli spuščali v razglabljanja, ali bi bilo dobro ali slabo, če bi bil Dagmar Šuster še enkrat predsednik gospodarske zbornice, je vendarle treba (zaradi resnice) povedati, da je bil doslej Dagmar Šuster dokazano med najbolj glasnimi kritiki »nerazumne gospodarske ter denarne politike«. Tega pa Slovenec seveda spet noče vedeti in povedati, ker to pač ne koristi njegovemu skonstruiranemu »vtisu«, da so se »na slovensko politično prizorišče vrnili časi partijskih kadrovskih list...«

Kdo je (pol) noseč?

Na tiskovni konferenci Združene liste socialnih demokratov o osnutku novega programa je potekala tudi razprava o tem, kako leva naj bi bila ta stranka. Časopisi so pisali, da Miloš Pavlica meni, da se ZL premika proti sredini in pušča odprt prostor na levi, ki ga lahko zasebe kdo drug. Pavlica in številni drugi razpravljajci so prepričani, da bi morala biti ZLSD »leva, lahko tudi radikalno leva«. Borut Pahor pa misli, da se po njegovem mnenju »splača biti zmeren levičar« in da bi morala biti Združena lista kompatibilna s partnerji, ki so ji blizu. Sonja Lokar je na to odgovorila, da tako kot »ni voda samo malo mokra in ženska samo malo noseča« ni mogoče biti »zmeren levičar«, ampak je treba biti pri svoji politiki dosleden. Iz časopisov ni moč razbrati, kaj je Sonja Lokar mislila s tem. Dosleden si lahko tudi kot radikalen ali zmeren levičar, ne da bi moral biti zato (na pol) noseč. Seveda pa je nevarno, da se pri tem teoretično tako zapleteš in da padeš za prako neuporabne skrajnosti. Zakaj pa ne bi poskusili s kombinacijo »zmernega« in »radikalnega levičarstva«, pač odvisno od vsakokratnih razmer?

Kaj hočemo, kaj zmoremo?

Na uspehe in dileme današnje Slovenije je na posebni tiskovni konferenci pred praznikom opozoril tudi predsednik države Milan Kučan. Dejal je, da je Slovenija v zadnjih štirih letih postala v svetu priznana in spoštovana. Glede na reševanje svojih političnih in gospodarskih vprašanj se uvršča med najpomembnejše države v prehodu iz enega sistema v drugi. Vendar pa so pred Slovenijo tudi mnogi izzivi in pomembne odločitve. Vsi skupaj, pravi Kučan, bi morali razmišljati o viziji razvoja. »Jasno je treba vedeti, kaj hočemo v prihodnosti (tudi glede umeščanja v mednarodni prostor) in kaj zmoremo. Takšna vizija naj bi bila rezultat skupne volje in konsenza vseh političnih sil. Tako bi preprečili tudi različne improvizacije in hitre odločitve, ki seveda sprožajo različne ugovore in nezadovoljstva. To se je zelo nazorno pokazalo tudi ob sedanjih razpravah (in odločitvah) v zvezi s slovenskim približevanjem Evropi, česar predsednik Kučan sicer ni omenil. Pač pa je dejal, da bi morali vstopati v Evropo z jasnim vedenjem, kaj hočemo, kakšna je cena našega vključevanja ali ne vključevanja v evropske integracije. Seveda bi bilo najpomembnejše, če bi imeli vsi možnost (in voljo), da od samega začetka sodelujejo pri snovanju in realizaciji posameznih najpomembnejših nacionalnih projektov. Da glede tega ni ugodnih splošnih družbenih pogojev dokazujejo stalni prepiri med strankami in različne zapoznele polemike, ki ne morejo biti nadomestilo za tvoren dialog v fazi, ko posamezne odločitve šele nastajajo. Konec koncev o preveliki zaprtosti odločanja in premajhni pripravljenosti posameznih subjektov, da bi medsebojno presojali in izpopolnjevali posamezne odločitve, govori tudi ponovno ugotavljanje predsednika republike, da na državni ravni še vedno ni vzpostavljeno telo, po svetu to imenujejo nacionalni svet za varnost, v katerem bi lahko najodgovornejši funkcionarji republike Slovenije izmenjevali poglede in mnenja o posameznih vprašanjih in soblikovali stališča. Predsednik Kučan kar naprej opozarja, da bi takšen organ nujno potrebovali, enkrat pa bo moral tudi povedati, kdo je odgovoren, da ga nimamo.

Pripravil: J.K.

ODMEVI

DOGODKI

Dr. Ciril Ribičič, poslanec in profesor ustavnega prava je nekatere slovenske strankarske elite razburil, ker je s skupino poslancev Ustavnemu sodišču Slovenije predlagal, naj presodi skladnost nacionalnih list z ustavo

DANES SI TEORETIČNO LAHKO IZVOLJEN, TUDI ČE NE DOBIŠ NITI ENEGA GLASU NA VOLITVAH

Oblastnikom so volitve nebodijhtreba • Če je demokracija vladavina ljudstva, je zanjo usodnega pomena njen volilni sistem • Bolj prevratniška politika bi se Demosu krepko maščevala • Prag za vstop v parlament je prenizek • Nacionalna lista favorizira strankarske elite in Ljubljančane pred kandidati od drugod

Panorama: O predčasnih volitvah je bil govoril le nekaj časa. Največ ob zamenjavi obrambnega ministra Janeza Janše. Čeprav je sedanja velika koalicija po svoje nenaravna in se sama spodjeda ob številnih pomembnih vsebinskih vprašanjih, pa je očitno, da bo vladala do konca mandata. Kaj vi sodite o tem?

Ribičič: Malo vedo o politiki na sploh in o slovenski politiki posebej vsi tisti, ki napovedujejo predčasne parlamentarne volitve. Oblastnikom so volitve nebodijhtreba, nočna mora, ki jim ne da mirno spati. Kako lepo bi bilo vladati, če ne bi bilo volitev! Zdi se, da naši predstavniki ljudstva, koalicijski in opozicijski, ne razmišljajo o možnosti predčasnih volitev, pač pa kvečjemu o tem, kako bi si lahko podaljšali mandat.

Panorama: Ironizirate! To ne more biti bistveni razlog, da so predčasne volitve malo verjetne. Ni napaka vgrajena že v sam zakon o volitvah?

Ribičič: Lahko bi tako rekli. Po veljavni ustavi ureditvi namreč ne more nihče razpustiti državnega zbora, dokler je ta sposoben oblikovati kakršnokoli, pa čeprav manjšinsko vlado. Po tem se naš sistem razlikuje od sodobnih parlamentarnih sistemov, v katerih lahko predčasne volitve odredi šef države na predlog predsednika vlade. Tako kot sedaj kaže, pa bi naši poslanci, o tem sem prepričan, raje glasovali celo za manj primerne predsednika vlade ali se vsaj vzdržali glasovanja in tako omogočili oblikovanje manjšinske vlade, kot da bi tvegali svoj poslanski mandat in nanj vezane ugodnosti. Naslednje parlamentarne volitve bodo torej konec 1996. leta. To je sicer malo časa za temeljit premislek in za razpravo o tem, ali in kaj je v volilnem sistemu pred potekom mandata nujno spremeniti, da bi odpravili nekatere bistvene napake, ki jim lahko rečemo, da povzročajo nedemokratičnost.

Panorama: Najbolj bridke ure doživljajo oblastniki, kot je nekje zapisal Miloš Mikeln, ob štetju glasov. Ostale ure, dnevi, tedni in leta pa so bridki za ljudstvo.

Ribičič: To je dobro povedano. Ljudstvu so volitve (ob referendumih, ki jim Slovenija ni naklonjena) ena redkih priložnosti, da neposredno odloča. Povedano drugače: če je demokracija vladavina ljudstva, je za demokratičnost države usodnega pomena, kako je urejen njen volilni sistem. Ni demokratične države brez poštenih, svobodnih, negotovih, neposrednih in pluralnih volitev. Takšne volitve so edina oblika mirnega, demokratičnega vzpostavljanja, ohranjanja in prenosa državne oblasti.

Panorama: Volilni sistem je odsev demokratičnosti neke države, vendar ima tudi povratni učinek na politični sistem in še posebej na strankarsko strukturiranost. V svetu so različne izpeljave demokratičnih volilnih sistemov. Poznamo tradicionalni večinski sistem, ki je najbolj enostaven in pregleden in omogoča najbolj pravično tekmovanje med kandidati za poslanske in druge funkcije, proporcionalni volilni sistem, ki omogoča najbolj pravično tekmovanje med strankami, ter različne inačice mešanega volilnega sistema, torej elemente obeh prej navedenih sistemov.

Ribičič: Evropske države so bile v preteklih letih najbolj naklonjene proporcionalnemu sistemu, vendar v zadnjem času navdušenje zanj upada. Ni pa enotnega vzorca "evropskega" volilnega sistema, temveč obstajajo le nekatere temeljne značilnosti vseh demokratičnih volilnih sistemov in pomembna odstopanja in specifičnosti vsakega od njih. S tega vidika je naš sistem prav gotovo evropski. Temeljne demokratične zahteve izpolnjuje, posebnosti pa tudi niso takšne, da jih ne bi našli v nekaterih drugih demokratičnih volilnih sistemih. Očitni bi mu lahko kvečjemu pretirano hibridnost. Zato je v načelu naša ureditev volitev za državni zbor sodobna in konsistentna...

Panorama: ...glede na raznolik volilni sistem, ki je veljal v času 1990/98?

Ribičič: Da. Takrat je sistem absolutne večine bil v veljavi za volitve zbora občin, sistem relativne večine za zbor združenega dela in proporcionalni sistem za družbenopolitični zbor. Prvi je silil stranke v koalicije, drugi v združevanje, tretji pa jih je prepričeval, da naj ohranijo samostojnost. To je bila prava zmešnjava za volilce in nič čudnega ni, da je prišlo do nepomirljivih nasprotij med zbori, zlasti med zborom združenega dela in med zborom občin.

Veljavnemu volilnemu sistemu moramo priznati nekaj izrazitih odlik. Prevlada proporcionalnosti v volilnem sistemu za državni zbor je omejevala škodljivo polarizacijo slovenskega političnega prostora. Poudarek na personalizaciji volitev je skladen z željo ljudi, ki lahko izbirajo med posamezniki in ne le med strankami. Volilni izid je dovolj negotov, da so volitve napete in pritegnejo veliko pozornost ljudi, negotovov pa je, včasih skorajda preveč, volilni sistem tudi za posamezne kandidate. Pomemben demokratični element volilnega sistema je v tem, da je izvolitev kandidatov odvisna od deleža glasov in ne od vrstnega reda, ki bi ga določila stranka. Nenazadnje lahko štejemo kot odliko volilnega sistema tudi to, da omogoča spremembo koalicije in vlade brez radikalnih zaokretov, ki so značilni za države, ki poznajo večinski volilni sistemi.

Panorama: Toda zavezništva velikih in majhnih strank so lahko v tem primeru krhka, manjše sredinske stranke lahko na veliko manevrirajo med levo in desno obliko zavezništva.

Ribičič: Tako je. Del poslancev ali manjših sredinskih strank lahko zaradi neuspešnosti vlade v vsakem trenutku opusti zavezništvo z desnim političnim blokom in se poveže z levim ali obratno. To pa daje prednost reformnemu pred revolucionarnim in umirjenemu pred radikalističnim pristopom k spremembam. Velika koalicija in Drnovškova vlada sta dobri ilustraciji te značilnosti volilnega sistema.

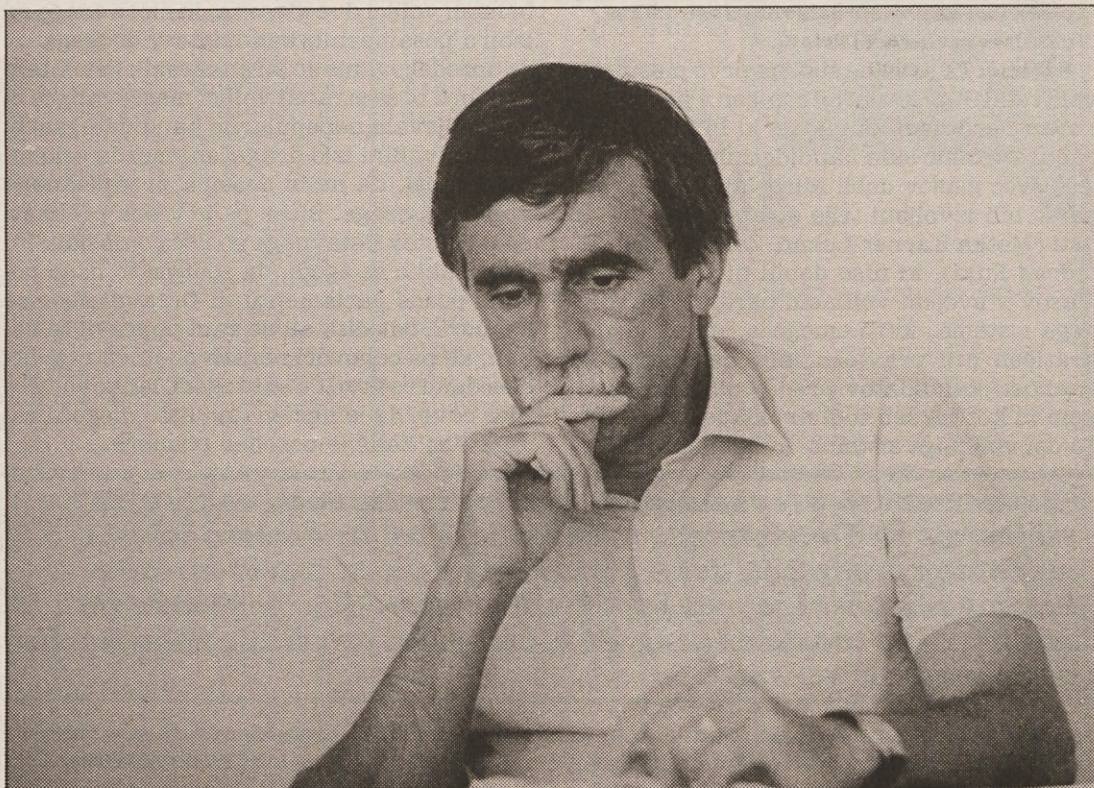
Panorama: Ali zato ni zmogla Demosova vlada večje radikalnosti in revanšizma?

Ribičič: Če danes kdo trdi, da je bil Demos premalo odločen pri prelomu s prejšnjim sistemom in da bi lahko bil bolj revanšističen, se moti. Bolj prevratniška politika bi se Demosu še hitreje maščevala z odhodom zmernih, sredinsko usmerjenih poslancev in strank, volilci pa bi še bolj izrazito kaznovali radikalne skrajneže, kot so jih na volitvah decembra 1992. leta. Trdim, da bi se podobno dogajalo tudi vsaki drugi koaliciji, ki bi bila zasnovana predvsem na negativnem programu, na prevratništvu in na popolni diskontinuiteti.

"Zdi se, da naši predstavniki ljudstva, koalicijski in opozicijski, ne razmišljajo o možnosti predčasnih volitev, pač pa kvečjemu o tem, kako bi si lahko podaljšali mandat."

Panorama: Gospod Ribičič, menda ja ne boste trdili, da smo Slovenci izumili idealen volilni sistem. Kritiki na njegov račun ne manjka. Nenazadnje ni od muh, menda v vaši kuhinji skuhan, predlog Ustavnemu sodišču, naj presodi o ustavnosti nacionalnih strankarskih list?

Ribičič: O nacionalnih listah morda malce kasneje. Sodim, da ima veljavni volilni sistem navkljub odlikam, ki sem jih navedel v prejšnjih odgovorih, zelo resne slabosti. Ne gre samo za to, da je bila v sistem zavestno vgrajena "prevara", ker glasovi, ki jih oddajo volilci za posamezne kandidate, pripadejo strankam. Huje je, da se glasovi, ki so jih

pridobili kandidati, prerazdeljujejo v škodo uspešnih in v korist manj uspešnih strank in kandidatov. Zato je denimo bilo možno, da je bila na zadnjih volitvah v državni zbor izvoljena kandidatka (Metka Karner-Lukač), ki je prejela 275 (2,02%) glasov, ne pa tudi posamezni kandidati LDS, SKD in ZLSD, ki so dobili deset in večkrat toliko glasov kot ona. To je seveda posledica nacionalne liste s katero lahko stranka zagotovi izvolitev kandidatov v nasprotju z voljo volilcev. Toda tudi brez nacionalne liste bi v državni zbor

vanjem na volitvah in sestavo vlade po njih. V ameriškem predsedniškem sistemu se predsednik vlade voli na (neposrednih) volitvah, v angleškem parlamentarnem sistemu pa je volilcu jasno, da s svojim glasom neposredno vpliva na izvolitev ali laburistične ali konservativne vlade. Pri nas je sestava vlade odvisna od (povolilnih) koalicij, ki so ob množici majhnih strank lahko tudi zelo različne. Ali če povem drugače: ob enakem volilnem izidu je mogoče oblikovanje zelo različnih vlad. Za primer lahko navedem ostro predvolilno konkurenco med SKD in

LDS oz. med Peterletom in dr. Drnovškom za mandatarsko funkcijo, po volitvah pa sta obe stranki oblikovali skupno vlado, v kateri sta Drnovšek in Peterle postala predsednik in podpredsednik. Volilec, ki je glasoval za kandidata LDS zato, da ne bo vlada pripadla SKD in obratno, je šele po volitvah ugotovil, da je pomagal vzpostaviti vlado, proti kateri je glasoval.

Panorama: Kako odpraviti nepreglednost in najhujše hibe v sedanjem volilnem sistemu? Najprej pa odgovorite na vprašanje ali je sploh

"Veljavnemu volilnemu sistemu moramo priznati nekaj izrazitih odlik. Prevlada proporcionalnosti v volilnem sistemu za državni zbor je omejevala škodljivo polarizacijo slovenskega političnega prostora. Poudarek na personalizaciji volitev je skladen z željo ljudi, ki lahko izbirajo med posamezniki in ne le med strankami. Volilni izid je dovolj negotov, da so volitve napete in pritegnejo veliko pozornost ljudi, negotovov pa je, včasih skorajda preveč, volilni sistem tudi za posamezne kandidate. Pomemben demokratični element volilnega sistema je v tem, da je izvolitev kandidatov odvisna od deleža glasov in ne od vrstnega reda, ki bi ga določila stranka. Nenazadnje lahko štejemo kot odliko volilnega sistema tudi to, da omogoča spremembo koalicije in vlade brez radikalnih zaokretov, ki so značilni za države, ki poznajo večinski volilni sistemi."

bili izvoljeni kandidati, ki so prejeli manj kot 10 odstotkov glasov (dr. Peter Tancig, dr. Leo Šešerko, Vladimir Topler, Jožef Kopše, Igor Bavčar, Drago Šiftar, Janko Predan, Danica Simšič in Bojan Korošec), ne pa tudi mnogi kandidati, ki so dobili po dvakrat večji delež glasov. Lahko se povprašamo, kako je mogoče, da je LDS z 278.851 glasovi oddanimi za njene kandidate, dobila 22, SDSS pa z 39.657 glasovi 4 mandate. Druga je za mandat potrebovala 9.918 glasov, prva (LDS) pa 12.675 glasov. Takšna nesorazmerja so neobičajno velika za volilni sistem, ki mu pravimo proporcionalni. To ne velja samo za ti dve stranki. Poslanec SKD je bil izvoljen z 11.494 glasovi, poslanec ZLSD z 11.524 glasovi, poslanec SNS z 9.924 glasovi, poslanec SLS z 10.330 glasovi, poslanec Demokratske stranke z 9.900 glasovi, poslanec Zelenih Slovenije pa z 8.800 glasovi. Da, razlike so očitne, mar ne!?

Panorama: Ob teh dejstvih naj opozorim na grozno nepreglednost in nerazumljivost za navadne ljudi, kaj se bo zgodilo s vlado po volitvah, kdo bo vladal.

Ribičič: Se strinjam. Temeljna slabost veljavnega sistema je v njegovi nepreglednosti. Ne samo, da je za volilca težko razumljivo, kadar ni izvoljen kandidat z liste uspešne stranke, ki je dosegel v volilnem okraju gladko zmago, izvoljen pa je poraženi kandidat z liste manj uspešne stranke. Še težje volilec odkrije vzročno zvezo med glasov-

mogoče zbrati dovolj glasov v parlamentu za spremembo volilnega sistema.

Ribičič: Več razlogov je, ki me utrjujejo v prepričanju, da v krajšem času ni mogoče pričakovati resnejših posegov v volilni sistem, ki bi povečal njegovo preglednost. Na pohodu je ustavobraniteljstvo, še posebej zaradi pritiskov Italije, ki zahteva spremembo ustave glede lastniških pravic tujcev. Poleg tega sta javno mnenje in velik del državnega zbora naklonjena ne le čistemu parlamentarnemu sistemu, ampak tudi ohranjanju elementov skupščinske vladavine v njem. Kot tretji razlog lahko navedem tudi številne pomisleke zoper večinski sistem, ki nujno vodi do polarizacije, kar je ob zadnjih zaostritvah v političnem življenju spet aktualno. Končno pa tudi obstoječa strankarska strukturiranost državnega zbora ni naklonjena spremembam, ki bi šle v škodo manjših strank. Določeni manjši posegi v volilni sistem pa so po mojem realni zaradi že postorjenih povezav na levi in v sredini in tudi zaradi povezav, ki jih napovedujejo stranke, ki so nastale v času slovenske pomladi. Ob tem pa ne smemo zanemariti tudi tega, kar govori v prid možnim spremembam, da so vse stranke prepričane, da bodo na naslednjih volitvah zmagale in iz majhnih nastale velike.

Sicer pa se mi zdi povsem logično, da bi poskrbeli s spremembami za to, da dobimo

Nadaljevanje na naslednji strani

Nadaljevanje s prejšnje strani

večjo preglednost našega volilnega sistema in vzročno zvezo med volitvami in sestavo vlade. Menim, da bi morali za zdaj v Sloveniji ohraniti proporcionalni sistem s poudarjeno personalizacijo volitev, z nekaterimi delnimi posegi pa okrepiti njegovo demokracičnost (odvisnost od volje ljudi), pravičnost (enakopravnejše možnosti izvolitve) in sorazmernost (enakomernejšo razdelitev poslanskih sedežev med stranke glede na dosežene volilni izid).

Panorama: Je to tudi izhodišče skupine poslancev za presojo ustavnosti oziroma za ukinitve nacionalne liste?

Ribičič: Ta predlog sodi na prvo mesto. Na volitvah 1992. leta ni bil izvoljen v parlament noben neodvisni kandidat, ki bi kandidiral zunaj strankarskih kandidatnih list (od njih je največ glasov dobil Miroslav Cerar), pač pa so bili izvoljeni trije strankarski kandidati (Metka Karner-Lukač, Žare Pregelj, Vitodrag Pukl), ki niso dobili niti 3 odstotke glasov v svojem volilnem okraju. Del volilnega sistema, ki to omogoča, ni niti demokratičen niti pravičen, niti ne zagotavlja enakosti kandidatov pred (volilnim) zakonom in kot takšen tudi ni skladen z ustavo. Ta del volilnega sistema imenujemo "nacio-

in proti volji volilcev, lahko najdete. Potlej so celo zamenjali stranko in brez slabe vesti nadaljevali poslansko delo zase ali za drugo, nekateri pa že za tretjo stranko.

Če pustimo ob strani težave, ki jih nacionalna lista povzroča strankam, ko jo pred volitvami sestavljajo, saj morajo pomiriti kandidate, ki bi postali poslanci, če ne bi bilo nacionalne liste, ki je sicer stranka ni dolžna vložiti. S systemskega vidika je bolj sporno to, da lahko stranka nekaznovano vsiljuje volilcem kandidate, ki jih ti odklanjajo. To bi bilo drugače, če bi ubrali nemški sistem, če bi imeli volilci dva glasova, in sicer enega za izbiro posameznih kandidatov, drugega pa za opredeljevanje do strankarskih list. V tem primeru bi se stranki volilci maščevali, če bi jim vsiljevala nepopularne kandidate, saj bi bil njen volilni izid drugačen, morda celo toliko slabši, da ne bi dosegla predpisanega volilnega praga. Sicer pa je treba počakati na odločitev Ustavnega sodišča o nacionalni listi. Lahko se zgodi, da sodišče to našo pobudo pošlje parlamentu in Državni zbor se bo moral odločiti, ali bo sam popravil ta zakon, ali pa odgovori negativno in vztraja pri dosedanjih rešitvi. Če se to zgodi, lahko sodišče tudi pove, da je nacionalno listo mogoče zadržati za kakšne posebne primere...

"Zavzemam se, prevsem zaradi večje preglednosti volitev, za višji prag, za 4 odstotnega, in za to, da je bolje namesto števila mandatov predpisati delež glasov, ki jih mora doseči stranka. Takšna rešitev bi seveda spodbudila predvolilno povezovanje strank, ni pa to takšen prag, da bi omogočal pretirano polarizacijo političnega prostora."

nalna lista". Gre za seznam kandidatov, ki jim stranka zagotavlja izvolitev ne glede na volilni izid. Teoretično bi lahko bili izvoljeni, tudi če ne bi dobili niti enega glasu. Običajno gre za kandidate, ki so že tako in tako privilegirani, saj si lahko zaradi moči, ki jo imajo v stranki, izbirajo najboljši volilni okraj. Za njihovo promocijo skrbi strankin aparat, strankino glasilo in strankina finančna sredstva. Kar nekaj poslank in poslancev, ki so bili delegirani v državni zbor po volji stranke

Panorama: Tudi nekakšne predhodne volitve (primerice) so demokratična možnost za zagotovitev večje preglednosti volilnega sistema.

Ribičič: Te uporabljajo v nekaterih državah kot obliko notranjestranskih priprav na volitve. Pri nas bi bile koristne takšne preliminarne volitve, s katerimi bi lahko opravili selekcijo strankarskih list in kandidatov. Poglejte: na volitvah 1992. leta je neuspešno kandidiralo 27 strankarskih list

"Kar nekaj poslank in poslancev, ki so bili delegirani v državni zbor po volji stranke in proti volji volilcev, lahko najdete. Potlej so celo zamenjali stranko in brez slabe vesti nadaljujejo poslansko delo zase ali za drugo, nekateri pa že za tretjo stranko."

oziroma neodvisnih kandidatov, ki so skupaj dobili 210.182 glasov. To z drugimi besedami pomeni, da je bilo kar 16,45 odstotka glasov vrženih v koš namesto v glasovalno skrinjico. To je prispevalo k nepreglednosti volitev, na žalost brez pravega učinka. In ne samo, da ogromno število kandidatnih list otežuje glasovanje in odbija volilce. Proporcionalna razdelitev teh neizrabljenih glasov lahko usodno vpliva na celotni volilni izid in na poznejše oblikovanje koalicije in vlade.

Panorama: Ob tem pa samegljuje stvar še možnost za kandidiranje istega kandidata v dveh volilnih okrajih.

Ribičič: Do tega je prišlo iz pragmatičnih razlogov: takšna rešitev naj bi prinesla nekaj poslanskih glasov manjšim strankam, ki nimajo dovolj kakovostnih kandidatov, da bi lahko z njimi nastopile v vseh 88 volilnih okrajih. Toda te izjemne možnosti se je poslužila največja stranka, LDS tako, da je njen kandidat dr. Drnovšek kandidiral v dveh volilnih okrajih šeste volilne enote in dosegel v njih rekorden delež glasov. Tako je ta stranka naredila za sicer nestranskarkega kandidata mag. Hermana Rigelnika na Koroškem.

Sicer pa takšna praksa deformira končne volilne izide. Zato bi bilo treba onemogočiti nastopanje istih kandidatov v več kot enem volilnem okraju. Stranka, ki ni sposobna ponuditi 88 kakovostnih kandidatov, bo pač prisiljena v koalicijo ali združenje z drugimi strankami.

Panorama: Tudi prag, število odstotkov, ki ga mora doseči stranka na volitvah, če hoče biti v parlamentu, je bodja problematičen.

Ribičič: Ko smo sprejemali volilno zakonodajo, je veljalo prepričanje, da ta ne dopušča vstopa v državni zbor stranki, ki ne doseže na volitvah vsaj 3,5 odstotka glasov. V praksi pa se je pokazalo, da je SDSS, kate-

re kandidati so dobili le 39.675 glasov (3,1% oddanih glasov), izpolnila prag za vstop v državni zbor. Zavzemam se, prevsem zaradi večje preglednosti volitev, za višji prag, za 4 odstotnega, in za to, da je bolje namesto števila mandatov predpisati delež glasov, ki jih mora doseči stranka. Takšna rešitev bi seveda spodbudila predvolilno povezovanje strank, ni pa to takšen prag, da bi omogočal pretirano polarizacijo političnega prostora.

Panorama: Problematično je tudi to, da sedanjí volilni sistem favorizira ljubljancane, ne pa ljudi iz drugih delov Slovenije. K temu veliko prispeva nacionalna lista, mar ne?

Ribičič: Odprava nacionalne liste bi zagotovo prispevala k večji porazdelitvi poslancev po Sloveniji. V Prekmurju imajo 8 poslancev namesto 11, v moji volilni enoti v Ljubljani pa 16 namesto 11-ih. Če bi sprejeli že samo takšno rešitev, da je namesto dosedanjih štirih na nacionalni listi lahko le en kandidat bi storili mnogo. Zdaj pa v resnici gre za privilegiranje strankarskih veljakov in elit. V moji stranki (ZLSD) smo uporabili le eno mesto na nacionalni listi in to iz povsem drugih razlogov kot druge stranke. Sicer pa bi morali razmisliti tudi, kako deliti ostanke glasov, in to do te mere, da bi izenačili možnosti kandidatov večjih in manjših strank, ne pa da bi privilegirali velike stranke. Kritike pa letijo tudi na sedanje volilne okraje in volilne enote, ki bi morale upoštevati novo mrežo občin, ter na nemožnost kandidiranja in izvolitev neodvisnih, nestranskarških kandidatov. Več kot dovolj je potemtakem razlogov za razmislek o določenih spremembah volilnega sistema, pa čeprav se zavedam, da idealnega ni. Pa tudi ne v celoti pravičnega in poštenega volilnega sistema.

Marjan Horvat

Piše Janez Kopač, poslanec

Ko pišem ta članek, še ne vem za dokončno usodo sprejetja proračuna za letošnje leto. Ali bo sprejet v okviru 510 milijard SIT, ali bodo neučakani poslanci prebili to mejo, ali pa sploh ne bo sprejet? Usklajevanje zanj je bilo dolgo in naporno, prvič so se v zares odločno zakoličenje pogajanju vključili celo predsedniki vladnih strank, toda z iztekajočim se mandatom poslancev in ministrov je postalo krotenje apetitov že skorajda nemogoče. Proračunske odločitve so ponavadi neprijetne, ker nikoli ni dovolj denarja, še posebej pa je z njimi težko dobro leto pred volitvami.

Naš, izvirno slovenski problem pri sestavljanju proračuna je majhen obseg ekonomije, ki ne omogoča, da bi si privoščili kakšen obsežnejši proračunski primanjkljaj. Zato Slovenija ves čas svojega kratkega obstoja hodi po ozkem robu tveganja bankrota.

Vsaka zgodba se meri v denarju. Logika je preprosta. Vseh prihodkov za financiranje javne porabe do letos slabih 1.000 milijard SIT. Pokojninski zavod bo porabil okrog 300 milijard SIT, zdravstveni okrog 150 milijard SIT, občine okrog 90 milijard SIT, preostalo je za državni proračun. Pokojninski in zdravstveni izdatki so skoraj v celoti fiksni, saj parlament ni sposoben izvesti nobene reforme, ki bi krčila posamezne pravice. Tako imenovanih fiksnih izdatkov državnega proračuna (iztožljive zakonske in pogodbene obveznosti) je za okrog 320 milijard SIT. Za vse druge, za rešitev precej nujne potrebe države pa bi potrebovali najmanj 260 milijard SIT. Zmanjka torej približno 140 milijard SIT ali 6 bruto domačega proizvoda. V čakalnici je še nekaj zakonov (poprava krivic, poplačilo raznih veteranskih zaslug in vojnih odrekanih itd.) ki naj bi primanjkljaj povečali na kakšnih 9 odstotkov bruto domačega proizvoda, že uzakonjena uveljavitev univerzalnega otroškega dodatka s 1. 1. 1996 pa ta primanjkljaj povečuje na skoraj 10 odstotkov BDP. Za primerjavo naj povem, da vsa pobrana dohodnina v Sloveniji znaša 7 odstotkov BDP, da je lani letoletni proračun ministrstva za kulturo znašal približno 0,7 odstotka BDP, poraba ministrstva za zna-

Razmišljanje o proračunu

VES ČAS NA ROBU

nost in tehnologijo približno 1 odstotek BDP, poraba ministrstva za okolje in prostor pa približno 0,4 odstotka BDP.

Kaj storiti? Teoretično je na voljo več možnosti, v praksi pa ta hip ni izvedljiva nobena. Lahko podvojimo dohodnino. Lahko ukinito zdravstvo ali pa skupaj šolstvo, kulturo, znanost, varstvo okolja, obrambo, policijo, državni zbor in državni svet (približen ekvivalent primanjkljaja).

Morda lahko prepričamo upokojske politike, sindikalne aktiviste, drugo javnost in politike, da se odpovedo svojim predragim projektom. V kategorijo utopičnih možnosti sodi tudi odgovor ljudi, ki ne poznajo dimenzije problema in trdijo, da bi bilo vse dobro, če bi le pregnali sivo ekonomijo, obdavčili vse premoženje, izterjali vse druge mogoče in nemogoče davke itd.

Slovenija je majhna država. Če bi bili veliki in gospodarsko močni, bi del proračunskih apetitov lahko pokrili z zadolževanjem. Tako pa se proračun doma ne more zadolževati, saj bi, mastodont, kakršen je, takoj močno dvignil obrestne mere in ustavil vse investicije. Prav tako se ne moremo zadolževati v tujini, saj nam presežek v plačilni bilanci že sedaj devizni tečaj potiska tako močno navzdol, da so ogroženi vsi izvozniki po vrsti (70 odstotkov gospodarstva), ki jih bomo poskušali reševati celo s proračunskimi subvencijami. Vendar se vsako zadolževanje maščuje čez čas, ko je treba dolg poplačati. Denarja v tujini tudi ni na pretek in kaj večji obseg zadolževanja bi pomenil tudi visok dvig obresti, po katerih bi nam kaj posodili. Toda tudi če bi se to ne zgodilo, bi zadolževanje za vse prej omenjene proračunske potrebe prejel kot v štirih letih podvojilo javni dolg, stroški za odplačilo glavnice in obresti pa bi pogoltnili večino proračuna. Že letos bo tovrstnih stroškov za 88 milijard SIT, kar je več kot 4 odstotke BDP. Takrat (npr. 1. 1999) ukinitve raz-

ličnih proračunskih uporabnikov torej ne bi bila več teoretična možnost, temveč dejstvo.

Fiksni stroški naše države neprestano in hitro rastejo. V to kategorijo stroškov sodijo plače državne uprave in javnih zavodov, plačila glavnice in obresti dolga, zakonske obveznosti (predvsem na plače vezani socialni transferji) in plačila po že sklenjenih pogodbah. Majhen del problema plač (ki bodo letos zasedle skoraj 24 odstotkov proračuna, še lani pa manj kot 20) je vezan na novo zaposlovanje, velik del pa na nezmožnost vodenja politike plač, kar v parlamentu ni uspelo ne Demosovi ne Drnovškovi vladi, navkljub številnim poskusom. Vsak resnejši poskus krčenja socialnih transferjev doslej se je

"Naš, izvirno slovenski problem pri sestavljanju proračuna je majhen obseg ekonomije, ki ne omogoča, da bi si privoščili kakšen obsežnejši proračunski primanjkljaj. Zato Slovenija ves čas svojega kratkega obstoja hodi po ozkem robu tveganja bankrota."

v parlamentu izrodil v povečanje le-teh, to pa se je zgodilo celo z redkimi vladnimi poskusi krčenja obveznosti iz naslova javnega dolga.

Vse manjši manevrski prostor vsakoletnega proračuna je dobredno eksplodiral pod bremenom raznih tolarjev: obrambnega, avtocestnega, šolskega, zdravstvenega (v obliki zakonov) ter raziskovalnega, kmetijskega idr. v obliki nacionalnih programov. Zato bomo letos predvidoma z enim členom v zakonu o izvrševanju proračuna

časno razveljavili vse zakone, ki uvajajo razne tolarje.

Velik problem te države je nezrelost političnih strank in vsaj za letos lahko rečem, da je več zrelosti od strank pokazal ekonomsko socialni svet. V politiki vse bolj prevladuje stanje duha, ko se skoraj vsi po vrsti požvižgajo na celoto. V ospredje stopajo posamični interesi, ki v parlamentu, bolj ko se bližajo volitve, iz trenutka v trenutek ustvarjajo nove nenačelne koalicije. Posledica pa je, da ni nobenih prioritete več oz. je prioriteta vse: podpora izvoznikom, sanacija gospodarstva, sanacija TAM-a, gradnja avtocest, gradnja regionalnih cest, gradnja lokalnih cest, obnova železnic, poprava krivic, nagrajevanje veteranov, povečanje socialnih pravic, gradnja narodnouniverzitetne knjižnice, gradnja šol, povečanje stanovanjske gradnje, gradnja muzejev, podaljšanje porodniške, odplačilo sukcesijskih dolgov, reforma lokalne samouprave, plačilo žrtev vojne, nakup orožja, modernizacija uprave in sodstva, izplačilo denacionalizirancev, aktivna politika zaposlovanja, sanacija bank itd. itd., poleg tega pa se ne smejo zmanjšati pravice upokojsencev, prejemnikov socialnih transferjev, zaposlenih itd. itd. in seveda se ne smejo povišati davki. Za razblijene interese posamičnih interesnih skupin ni več resnih ovir. Ko se v parlamentu z amandmaji deli kakšen denar oz. pravica, ne boste našli več stranke, ki bi v polni sestavi uniformno glasovala proti, kolikor glasovanje ni ideološko razdeljeno. V opoziciji tega razuma praktično nikoli ni bilo, v koaliciji pa tudi nič več. In prav zanima me, kako bo s proračunom za volilno leto 1996, ko bomo morali začeti plačevati še 20 milijard SIT univerzalnega otroškega dodatka in 11 milijard SIT dodatnih pravic veteranom in žrtvam vojne. In če bo konjunktura na Zahodu usahnula, se bodo še zelo mnoga, danes uspešna podjetja znašla v globoki izgubi.

Zanimivo bo poslušati kolege politike kaj vse bodo obljubljali pred volitvami. Toda vnaprej je jasno eno: že sedaj, sploh pa po volitvah, ni realnih možnosti za uzakonjanje novih proračunskih obveznosti in zmanjšati bo treba nekatere dosedanje.

Piše: Martin Ivanič

POLITIČNI PRAVLJIČARJI

Za posocialistični čas je še posebej prikladna zgodba o junaku Črnogorcu. Marsikdo jo pozna, a jo vseeno ponovimo!

Ko je vladika razdelil odlikovanja in priznanja, je povprašal, če kdo meni, da neupravičeno ni bil nagradjen. Pa se oglašal korenjak in na vladikino vprašanje, s čim da si je zaslužil priznanje, odgovori, da je orjaškemu Turku odsekala roke in noge. "Kaj pa glavno?" je pobaral vladika. "Ah, glavno mu je že prej odbila neka reva," je pribil junak.

Takih junakov, ki so se, po svojih sedanjih trditvah, kot sveti Jurij z zmajem bojevali s komunistično pošastjo, danes srečate na vsakem koraku, še največ v različnih časopisnih člankih. Ta navada v vsakem primeru zasluži vsaj pomilovanje, četudi imamopravka z različnimi "slučaji". Naj takoj povem, da se mi zdi pri tem še najbolj nerazumljivo ravnanje časopisnih uredništva. Od njih bi človek pričakoval, da vsaj (ali predvsem!) zavoljo svojega dobrega imena ne bodo objavljala najbolj krjavljenskih zgodb. Pač! So časopisi in uredništva, ki takšno zvrst gojijo z očitnim namenom - tako kot je pravljica zvrst posebne sorte. In vsi vemo, da je pri njej bistvo izmišljena zgodba o boju dobrega z zlom.

Kar zadeva avtorje tovrstnega literarnega sloga, je možno ugotoviti vsaj tri tipe. Zlahka najdemo ljudi, ki so približno to, kar sedaj junaško opisujejo, v času socializma zares počeli. Napihovanje zgodbe in lastnega junaštva v njej je še kar umevno. A že spet imamo dve različni situaciji. Eni so svoje junaštvo (na svojo srečo!) zapisali in objavili, drugi ga hranijo samo kot ustno izročilo in tu je napihovanje lažje, a zato nič manj očitno. Toda v nobenem primeru ni pogrevanje svojega junaštva posebno etično dejanje. Če je ostalo zapisano ali če ga kot ustnega pozna več ljudi, je tako ali tako znano. Pomembno je bilo ob času svojega nastanka. Čemu torej danes pogrevati, ko vsakdo lahko reče in naredi prav vse, kar mu pade na pamet?

Etično je vsekakor veliko bolj sporen tip "avtorjev", ki so v socializmu nekako potuhnjeno ždeli na pasivni distanci, se pravi nič tvegali in se tudi z ničimer (za današnje pojme) proslavili. Danes pa radi navajajo svoje domnevne spopade s partijsko harpjo in si skušajo ublažiti kompleks javnih sopotnikov. A še najbolj vprašljiv je ne prav redek primer, da se danes junačijo s svojimi fantazijskimi in bitkami ljudje, ki so v prejšnjih

časih "aktivno in miroljubno koesistirali", in to celo na prav odgovornih in preverjenih dolžnostih. Lahko jih v celoti razumemo. Vzemimo za primer nekoga, ki je hotel delati kariero v stroki in na položaju, kjer so veljali partijski kadrovske kriteriji. Nič groznega ni, da se je nekoliko adaptiral, da je pred oblastjo zaigral nekaj politične hinavščine, saj je oblast dobesedno izzivala takšno ravnanje. Toda takšen človek se zlasti ne bi smel pozabljati, da je iz njegovega dela in o njem ostalo tudi kaj zapisa. Skorajda ne moremo verjeti, da nas imajo takšni za tolikšne tepe in pozabljivce, pa kratko in malo prodajajo nekakšne zgodbe o svojem nekdanjem "spoprijemanju", namesto da bi pametno molčali, če jih že nihče ne vleče za jezik. Nekoliko milejša oblika tega tipa "pravljíčarja" je človek, ki nenehno načanja nekakšne ideološke dileme in grožnje, čeprav gre za že zdavnaj presežene probleme.

V zadnjem primeru je pomembna okoliščina, da se takšni ljudje dandanes vdirajo v strankah ali pri strankah, katerih programsko in akcijsko bistvo je spopadanje z domnevnimi nasledki komunizma. Človek bi najprej pomislil, da gre pri njih za zdravljenje političnih kompleksov, za opravljanje pokore za njihovo nekdanjo bolj ali manj aktivno politično "kolaboracijo". Toda zdravorazumsko je to povsem odveč. Ni namreč težko ugotoviti, da je večina vodilnih ljudi sedanjih slovenskih strank (nekateri zelo dejavno!) pripadala monopolni ZKS.

Toda v vsakem primeru gre za labilne osebnosti, ki nikoli niso sposobne samostojnega politi-

čnega presojanja in delovanja. Kot omahljivci in slabši niti za svoje sedanje stranke niso kaj več kot številke ali znana javna imena, nekaterim bolj demagoškim strankam pa se zdijo primerni, ker s svojim spokorništvom podpirajo zapoznele, fantazijske in površne obsodbe komunizma.

Vse to bi lahko odpravili z zamahom roke, češ da je to problem slabšev v politiki in problem dvomljivih strank, ki se morajo oklepati takšnih ljudi in njihovih "zgodb", da bi za javnost sploh lahko obstajale. Vendar se mi zdi, da je pojav težji - in sicer iz dveh razlogov. Vsekakor gre najprej za deformacije ljudi kot političnih subjektov. Politika, ki se naslanja na pohabljenca in slabšev, ne more biti zdrava. Takšne politike pa je v Sloveniji veliko. To je v bistvu politika, ki se ne poslužuje običajnih manevrov in taktiziranja, temveč se ves čas hrani na nekakšnih krivicah, na moraliziranju, na "prekopavanju mrtvega polja".

Drugi razlog je morda še resnejši. Vsaka trezna in perspektivna politika se gradi na tehtnih analizah. Tudi na analizi preteklega razvoja. S pristajanjem na krjavljensko opisovanje (obravnavanje) zgodovine, v katerem preteklost poljubno spreminjamo glede na to, kakšna bi nam trenutno najbolj ustrezala, je ob največji prizanesljivosti težko govoriti o (politični) analizi preteklosti. Odgovor je na videz preprost: Analizo preteklosti oprmo na stroko, pa bo vse jasno! Žal ni tako!

Resnična težava je v tem, da je veliko zgoraj omenjenih političnih pravljíčarjev prav med strokovnjaki. Tudi med akademiki.

čjo učinkovitost Združenih narodov, smo soočeni z novimi humanimi problemi, ki ogrožajo obstoj svetovne organizacije. Dovolj je omeniti neuspešno poslanstvo modrih čelad v večini primerov. Razplamtele so se razprave, ali so sploh potrebne. Mnoge države niso pripravljene plačevati stroškov za njihovo vzdrževanje. Finančna kriza Združenih narodov, ki traja že dolgo let (v prvi vrsti je posledica neizpolnjevanja obveznosti ZDA in Rusije), se je v zadnjem času tako zaostrila, da ni brez osnove opozorilo, da se svetovna organizacija približuje bankrotu. Vse bolj zadržano stališče mnogih politikov do Združenih narodov se opira tudi na ugotovitev, da se je birokratski aparat zelo povečal.

Odklonilo stališče do Združenih narodov, ki ga širijo mnogi politiki, še posebej številni ameriški kongresniki in senatorji, je zelo nevarno za mednarodne odnose. Zoper to pa se za učinkovito postaviti le s temeljito prenovo svetovne organizacije.

Petdeseta obletnica zgodovinskega dogodka v San Franciscu bi morala vse države motivirati k oblikovanju konkretnih predlogov za oživitve svetovne organizacije. V teh prizadevanjih bi tudi naša država morala tvorno sodelovati.

Veliko je bilo storjenega na svetovnem gospodarskem in socialnem področju. Vsaj v načelu je prevladalo spoznanje o nujnosti presejanja prepada med razvitimi in deželami v razvoju, med bogatimi in revnimi.

Neprecenljiva je vloga takšnih agencij Združenih narodov, kot so Svetovna zdravstvena organizacija (WHO), UNESCO (organizacija za kulturo, vzgojo in znanost), Svetovna organizacija za prehrano in kmetijstvo (FAO), Mednarodna organizacija dela (ILO), Organizacija za begunce, Sklad za lačne otroke (UNICEF) in ne nazadnje Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka za obnovo in razvoj.

Dejavnost Združenih narodov je v štirih desetletjih hromila predvsem hladna vojna med Vzhodom in Zahodom. V tedanjih okoliščinah je gibanje nevrščenih bilo glavni pozitivni dejavnik, ki se je odločno upiral dokončni delitvi sveta na dva antagonistična bloka in se dosledno zavzemal za reševanje pravih svetovnih problemov. V glavnem gre prav nevrščenim državam zasluga, da svetovna organizacija ni razpadla.

Danes, ko ni več hladne vojne med Vzhodom in Zahodom in ko bi bilo normalno pričakovati ve-

proslavljali in se veselili kot bratje in sestre, bili ponosni na lastno državo in živeli v spravi z izrečljivim samoprijazanjem in samoopravičevanjem tistega zlega, ki ga je kdorkoli prizadejal in storil Slovencev kot posamezniku in narodu kot individualizirajočemu občestvu, so nas razno razni domobranci z blagoslovom rimokatoliške cerkve spet ločevali in poniževali. In to tisti, ki so v drugi svetovni vojni izdali slovenski narod, se borili proti njemu na strani nacistov in fašistov pod prisego Vođji in zaobljubi Papežu kot dvema samodoločljivima bogovima vseh bogov; tujcema, ki sta za svoj kurbarij hotela slovensko bit zbrisati s tostrane zemeljskosti. Cankar, v nacionalnem kulturnem domu tvojega imena je na praznik države vseh Slovencev in vseh državljancev, ki jim je ta prostor domovina, samevalo brez števila praznih stolov, saj je večtisočglava množica od tu in od tam maševala v črnem Rogu, kjer je rimokatoliški škofovski stan prikliceval poražene domobrane med zmagovalce in osvoboditelje slovenskega naroda. Prav je, da se poklonimo in spomnimo vseh umrlih, pa kdorsigabodi so že, celo če se je to zgodilo po vojni, kot opomin za zdajšnjost, predv-

sem tistim, ki jim sodno ni bila izrečena obsodba na smrt, vendar pa nikoli in nikdar ne smemo pozabiti življenjskega prepričanja, zapriseženosti in dejanj, ki jih je kdorsigabodi že storil v škodo eksistence človeka in naroda kot celote; torej Slovencev. Hvala bogu, da niso zmagovalci pod črnimi marelimi in v črni gvant odeti rimokatoliški domobranci zbrani v črnem Rogu, saj bi Slovenci ostali brez življenjske in prave stare krščanske vere, eksistence in ne bi bili danes narod, ampak en velik kurbarij tujstva. Naj gorijo sveče v Rogu vsem tam počivajočimi Cankar, a v nacionalnem kulturnem domu tvojega imena na svetle luči, a ne vsem Slovencev, ker so se nekateri pač odločili, da jim država ni nič mar, zato so raje, kot jim je to že od pamti veke v navadi, tam nekje popivali in se našivali ter udinjali nekому poklicanemu bolj papeško, kot je sam papež. A vas ni sram? Slovenska mati je na **DANDREŽAVNOSTI** solzila oblazinjene stole, na katerih bi morale sedeti vaše riti. A ker ste res ta prave riti, si ne mislite, da ste koga v obraz popljujevali, ampak pijujete sebe, ki vam je za življenjske vrednote in moralo malo mar. Na samem, ktersigabodi že, prislunhite besedam, izrečenim v **čast državi Sloveniji!**

arena

Piše: Boža Gloda

Zmago Jelinič

Smešno je, da je nujnost povezovanja politike in stroke te dni v parlamentu dokazal prav poslanec, ki ga mnogi zmerjajo s skrajnim nacionalistom, ki da se spozna samo na istole in Neslovence, ki da je fašist, ki bi ga bilo treba ignorirati, in podobno. Zmago Jelinič je namreč dočakal svoj dan z zakonom o zdravilih in do-

STROKOVNJAK

kazal, da trditve o pozitivnem nacionalizmu niso iz trte izbite.

Interesov slovenskih potrošnikov ne bi mogel braniti tako uspešno, kot jih je, če ne bi bil po stroki farmacevt. To je bila srečna okoliščina, ki je v veliki meri preprečila namere trgovskega zdaviškega lobija, da bi imel pri barantanju čimbolj proste roke.

Jelinič je s primeri, in če ni šlo drugače, tudi s kemijskimi formulami dokazoval, da je pri trgovini z zdravili potreben strog nadzor in da ni vseeno, kje in katera zdravila kupujemo, da trgovci radi posegajo po uvoženih cenah zdravih sumljive kakovosti, s katerimi se da bajno zaslužiti, tako da mu tudi gospodje poslanci zdravniki niso mogli do živenga.

Še več, nenadoma so se prestrašili znanja v parlamentu, češ da so razprave o omenjenem zakonu preveč strokovne, čeprav Jelinič ni hotel nič drugega, kot da bi promet z zdravili bil čim strože nadzorovan in da bi tudi trgovci z zdravili morali v svojih vrstah imeti specializirane farmacevtske strokovnjake, ki bi znali pravočasno ugotoviti, kaj je vredno kupiti in ponuditi potrošnikom in česa ne.

Z zdravili je pač tako, da skoraj ni človeka, ki se ne bi moral z njimi srečati. Pri tem seveda ni nepomembno, kakšna ta zdravila so. In seveda se lahko vprašamo, kaj bi bilo, če v parlamentu ne bi bilo Jeliniča in če ta ne bi bil farmacevt. Trgovski lobi bi gladko zmagal in parlament bi sprejel zakon, za katerega bi samo nekateri vedeli, kaj bo prinesel.

Seveda se zaradi tokratnega Jeliničevega nastopa še ne moremo od veselja metati ob tla. S vojim poznavanjem stvari je res onemogočil običajno politiziranje, tako da so nekateri strankarski govorniki raje molčali, da se ne bi osmešili, a prva lastovka še ne prinese pomladi. Lastovka pa je le, pa čeprav se piše Jelinič.

Dr. Mateja Kožuh-Novak

Pri tej debati o zdravilih in prometu z njimi je bilo najbolj zanimivo opazovati zdravnico Matejo Kožuh-Novak. Zelo dobro se je spomnimo iz debat o tobačnem zakonu. Za zdravila običajno pravijo, da so droga, in mnoga med njimi to tudi res so. Tudi za tobak pravijo, da je droga, da člo-

LOBISTKA

veka zasvoji, da ima poleg užitka, ki ga nudi kadilcem, veliko preveč stranskih učinkov, celo smrtnih, skratka, da je zelo škodljiv.

Gospa poslanka zdravnica je zato nepopustljivi nasprotnik kajenja. Nič ne rečemo, da nima prav, celo takrat, ko bi tobak najraje zbrisala s tega planeta. Ima pač svoje argumente, češ da ljudje zaradi tobaka obolevajo in tudi umirajo in da zaradi tega ne gre popuščati tobačnemu lobiju, ki na vse, tudi najbolj perfidne načine skuša pridobiti novo in obdržati staro klientelo.

Kožuhova se v parlamentu in tudi sicer na vso moč trudi, da bi promet s tobakom spravila pod najstrožji nadzor. Ko gre za promet z zdravili, pa še zdaleč ni tako stroga, kakor bi od nje upravičeno pričakovali. Pričakovati je bilo, da bo Jeliniča vsaj načelno podprla, toda bila je med njegovimi najglasnejšimi nasprotniki in zagovorniki odstopanj od strogih evropskih standardov v prometu z zdravili. Pri tobaku pa se je najbolj sklicevala prav na evropske in svetovne standarde.

Seveda tobak z zdravila niso eno in isto. Vsaj tisti, ki imajo opravka z zdravili, pa dobro vedo, kako pomembna je njihova kakovost, kakšen velebitnis omogočajo in kako slabe posledice, tudi strahotne, lahko povzročijo neodgovorna in dobičkaželjna farmacevtska industrija.

Piše: Jože Smole

JUBILEJ ZDRUŽENIH NARODOV

Kar nekam neopazno je šel mimo nas častitljivi jubilej Organizacije združenih narodov. Razumljivo je, da je naša temeljna pozornost namenjena krizam, ki pretresajo Evropo in svet. Ni pa razsodno, da ob petdeseti obletnici podpisa ustanovne listine Združenih narodov niso bile sprožene resne razprave o tem, kaj storiti za večjo učinkovitost svetovne organizacije.

Predsavniki enainpetdesetih držav (med njimi Jugoslavije kot članice zmogovite svetovne protifašistične koalicije) so 26. junija 1945. leta v San Franciscu sprejeli zelo pomembno dokument. V njem je nakazana vizija graditve novih mednarodnih odnosov po načelu enakopravnosti vseh držav, z mirnim reševanjem sporazmov, skupnim

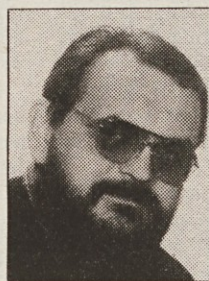
obravnavanjem gospodarskih, socialnih in drugih problemov, odpiranjem perspektive vsestranskega razvoja.

Združeni narodi so nedvomno veliko prispevali k preoblikovanju sveta. O tem preoblikovanju govori že njihov pozitivni odnos do svetovne protikolonialne revolucije. Brez takšne udeležbe Združenih narodov bi rušitev svetovnega kolonialnega sistema terjala veliko več človeških žrtev.

Zgodovinskega pomena je bilo oblikovanje Splošne deklaracije o človekovih pravicah. Ta sicer v svetu še vedno ni dosledno uveljavljena, tudi v najbolj razvitih državah ne. Toda sprožila je nezadržno gibanje za tak demokratični sistem, ki v središču postavlja človekovo integriteto.

Piše: Drago Kuhar

KURBARIJ - A VAS NI SRAM?

Že davnega 16. stoletja, v protestantskoreformatorskem času je naš velik um Jurij Dalmatin v slovenskem knjižnem jeziku zapisal v svojem predgovoru k prevodu celotne Biblije, da je prostor bivanja Slovencev en sam kurbarij. Spoznal je, da je takratno slovensko ljudstvo živelo v poplavi vlačugarstva, preuštinstva, priležništva, onečaščenja, ali skratka pod prešo zagovornikov eksistence kurbirstva. Tako spoznanje in prepričanje nikakor ni bilo nobeno pretiravanje ali vulgarizacija slovenstva, ampak je bilo le skrbno in resnično samozavedanje, da je v narod transformirajoče se slovensko ljudstvo tako globoko in vsestrano ogroženo v svoji biti, da je vsakomur v obraz bilo potrebno povedati: kdo so bili tisti, ki so podložniško prijateljivali s tujstvom in živeli

gospoško izdajalsko, kot da jim bilo izginotje slovenskega bistva vesoljno življenjsko vodilo. Ker je bil resnično pravi besednik in zagovornik slovenske narodne eksistence, mu je takratna rimokatoliška gosposka s papeško zapovedjo trgala predgovor iz knjige knjig in na grmadah sežigala Sveto pismo. Pravzaprav je katolicistični kler v imenu vsemočnega Boga in vesoljne Cerkve hotel uničiti samo-bitnost Slovencev in jih opepeliti v prekletem ognju, ki se je razplamteval z grozovito fatalnostjo nad vso bivajočnostjo slovenske biti. A bilo je vse zaman, saj je narod slovenski danes nacija, čeprav smo ravno ob **DNEVU DRŽAVNOSTI** lahko uvideli, kako pomembno je, če je zgodovinski spomin na vekomaj živ in biva iz roda v rod, ker namesto, da bi

V nekdanjem vojaškem remontnem zavodu Bregana oživlja poslovno trgovski center

ČETUDI POČASI, SE V SLOVENSKI VASI STVARI ZAČENJAJO PREMIKATI NA BOLJE

Iz prvotno zamišljene gospodarske cone nastalo trgovsko središče za Zagrebčane • Dobili so državno mejo in izgubili tisoč delovnih mest • Občina bi se morala zavedeti svoje razvojne šanse in nekaj vložiti, da bo pozneje lahko kasirala • Največji problemi so z infrastrukturo • Tudi kultura pomaga ustvarjati prepoznavnost Slovenske vasi

Objekt Slovenska vas, oziroma bivši remontni zavod je imel ob začetku zelo velike probleme. Ima jih še danes, so pa predvsem lastninski. Dokler ni bil sprejet zakon o obrambi, ni bilo možnosti prodajati objektov in nepremičnin, bivše lastnine Jugoslovanske armade. Sedaj sprejeti zakon omogoča izvedbene akte, ti so že tudi sprejeti, tako, da se sedaj lahko lastninjenje začne.

Osnovni problem za zunanje opazovalce je bil, da so se po letu 1991 stvari zelo počasi razvijale. Izvršni svet Brežice se je po svoje trudil, z ministrstvom za obrambo je sklenil pogodbo, po kateri mu je MORS odstopil možnosti, da je občina prostore lahko dajala v najem. Kot strokovni organ je občina angažirala Center za razvoj Posavja iz Brežic, ki strokovno koordinira delo. Iz objektivnih, pa tudi nekaj subjektivnih razlogov, so se stvari zelo počasi premikale. Posamezniki so se obrnili

Po koncu slovenske vojne za samostojnost leta 1991 je nekdanja jugoslovanska vojska zapustila prostore Remontnega zavoda v Breganskem selu. Objekt, ki je dajal kruh skoraj tisoču delavcev iz obeh strani meje, je dobila v last Republika Slovenija, v njenem imenu pa ga je upravljalo ministrstvo za obrambo. Brežiške občinske oblasti so si prizadevale čim večji del objekta nameniti gospodarstvu, saj so računali, da bodo oživili nekdanja delovna mesta v Breganskem selu, sedaj Slovenski vasi. Postopoma se je vojaška ograja skrčila na manjši del, ki ga je obdržala slovenska vojska, občina Brežice pa je s pomočjo Centra za razvoj Posavja iskala najemnike in kupce, ki bi v centru začeli s poslovno dejavnostjo. Stvari so se počasi reševale, pojavljala se je cela vrsta problemov – statusnih, lastninskih, infrastrukturnih, konceptualnih in programskih. Prvotno zamišljena industrijska cona, ki naj bi izrabila domnevno moderen strojni park, ki je ostal za JA, se je prelevila v trgovski center, ki računa s hrvaškim zaledjem blizu milijona in pol potencialnih kupcev. Čeprav se zdi, da so nekatere zadeve reševali prepočasi in brez pravega koncepta, pa nas je obisk in pogovori v Slovenski vasi prepričali, da so v zadnjem času pospešili delo in odpravili večino najhujših težav. Prav v času našega obiska so kosili travo, ki ni bila pokošena že vsa ta leta, v polnem sijaju je zažarel bogat park okoli objektov, delavci pa so hiteli urejati kar več velikih hangarjev in skladišč, ki bodo v kratkem zaživeli kot privlačne trgovine. Nismo se uspeli pogovoriti z vsemi ljudmi, s katerimi smo se želeli, verjamemo pa, da so nam sogovorniki, katerih misli objavljamo, razgrnili dobršen del problemov in perspektiv novega nakupovalnega središča ob naši južni meji, ki bi želelo posnemati tako ljubljanski BTC kot iznajdljive italijanske trgovce.

Valentin Dvojmoč, predsednik Območne gospodarske zbornice za Posavje:

Slovenski vasi manjka koncept razvoja

tudi na gospodarsko zbornico in združenje podjetnikov Posavja, da bi pomagali.

Prva stvar, ki smo se je lotili, je bila pobuda za ustanovitev zbora najemnikov. Ti so se organizirali konec lanskega leta, ustanovili svoj odbor in začrtali aktivnosti za skupno, ne individualno razreševanje težav. Bila je cela vrsta, največkrat banalnih zadev, ki so ovirale novo dejavnost, od starih avtomobilov in oklepnikov nekdanje vojske, ki so še stali na parkiriščih, do neurejene okolice. Ni bilo nikočar, ki bi bil zadolžen za stvari organizirano opravljati. Odziv najemnikov je bil velik, izvolili so svoj odbor, ki mu načeljuje podjetnik Šinko. Ta ima v Slovenski vasi svoj obrat za izdelavo orodij za plastiko. Najemnike sedaj vabijo na pomembnejše sestanke, ki odločajo o usodi Slovenske vasi.

Na ustanovnem sestanku smo skupaj oblikovali seznam aktivnosti. Določili smo vrsto aktivnosti, nosilce, roke, prva naloga pa je bila seveda lastninjenje. Sedaj je ustvarjena pravna osnova za lastninjenje in je objekte mogoče kupiti ali dolgočasno najeti, res pa vse stvari še danes niso v celoti razčiščene.

Druga, dovolj problematična zadeva, je cenitev objektov. Objekti so sicer bili ocenjeni, vendar prevladuje stališče, da je objekte treba po vrednosti na dan, ko je bil najemnik vseljen, oziroma, ko je sklenil najemno pogodbo. Gospod Šinko na primer je bil eden prvih, ki je začel urejati za proizvodnjo že takrat, ko je okrog še pokalo, ko so bile okrog še mine in se sploh ni vedelo, kako bo, drugi pa danes prihajajo v urejene razmere. Gotovo bi bilo treba ob cenitvi upoštevati takratno tržno vrednost.

Potreben je tudi dogovor o metodi in postopku cenitve, o cenilu in drugih videlih v zvezi s postopkom legalizacije cenitve.

Ključna naloga danes je razparcelizacija prostora, ki prav sedaj poteka. Prej je bila to siva lisa v urbanističnem načrtu občine, zdaj pa se te zadeve na terenu posnemajo določajo meje, in razparceliranih bo kakih 50 hektarjev zemljišča. Del površine zasedajo stari objekti, veliko pa je še zelenih površin, ki dajejo možnost gradnje novih objektov.

Pri lokacijski dokumentaciji je še odprto vprašanje, kdo bo to financiral, pomembno pa je, da imajo skupen interes tako občina, Mors kot najemniki. V občini Brežice so bili precej neelastični pri sklepanju tripartitnih pogodb. Pogodbeni partnerji so občina, Mors ter najemniki, s tem, da ima občina še eno povezavo – tisto s Centrom za razvoj Posavja. Niso bili natančno precizirani odnosi in pristojnosti, kdo mora kaj vzdrževati, kdo za kaj poskrbi, kdo plača, kdo financira. Kazali so drug na drugega, kaj bi kdo moral narediti. Odstranitev stare vojaške opreme je pomenila hud problem. Šele na naš pritisk in pritisk javnosti so to stvar lahko kar hitro uredili.

Pri urbanistični ureditvi je dovolj hud problem ureditev vodovoda in kanalizacije, oboje je povezano s Hrvaško. Glede vodovoda je republika uredila in plačala vse svoje obveznosti, saj je zainteresirana za ureditev vodovoda na mejnem prehodu, sedaj je vodovod kak kilometer od Slovenske vasi. Dokaj komplicirana zadeva so še odpadki iz nekdanje galvane v vojaškem objektu, menda je izvajalec že izbran in bodo odpadke nevtralizirali. Mors očitno te stvari skuša urediti.

Zunaj konteksta Slovenske vasi je še problem stare kasarne, ki ji domačini pravijo Koreja. Sedaj je vsaj razčiščeno, da država ni lastnik in mora urbanistično uredjanje prevzeti občina.

Glede Slovenske vasi pri nas v zbornici prevladuje prepričanje, da lahko pomeni eno od razvoj-

nih jeder občine Brežice ter Posavja, da ne rečem Slovenije.

Prepričan sem, da za Slovensko vas manjka koncept razvoja. Ta kompleks, ki je že sedaj obsežen, bi morali dokončno skonceptualizirati in začrtati, kako bodo stvari tekle naprej.

To je seveda tudi povezano z meddržavnimi sporazumi med Hrvaško in Slovenijo oziroma z morebitnim sporazumom o svobodni trgovini. Status Slovenske vasi bo drugače, če bo sklenjen tak sporazum, kot pa v primeru morebitne trde meje. Slišati je, da v vladi pripravljajo sporazum o maloobmejnem prometu. Ne moremo se postavljati samo v položaj prebivalca v maloobmejnem prometu, marveč gre tudi za gospodarstvo in delavca, dnevno migracijo, ki je precej velika v obe smeri.

Občina pri izhodiščih zasnovde delovanja centra Slovenska vas izhaja iz dejstva, da smo tu izgubili okoli tristo delovnih mest. V tem kontekstu je aktualna sedanja ohranitev remontne vojaške proizvodnje. Predlog najemnikov je, da bi bil celoten center namenjen civilnemu gospodarjenju in naj bi remontno dejavnost preselili na letališče v Cerkljah, kjer je dovolj prostora, ali v kak drug vojaški objekt v občini. Smotno bi bilo namreč to dejavnost ohraniti v občini, upoštevajoč določeno število strokovnjakov, specialistov, ki te stvari obvladajo.

Kdo bi moral oblikovati koncept Slovenske vasi? Na prvem mestu gotovo občina. Upoštevati moramo, da je koncept odvisen še od omenjenih meddržavnih sporazumov, videti pa je še treba, kaj se bo dogajalo z graditvijo platoja na prehodu Obrežje. Tu so določeni interesi že oblikovani, mislim, da tudi ustrezna organizacija pobudnikov. Zanimivo bi bilo z vidika sedanjega stanja pogledati obetavne predvilojne objube najemnikom Slovenske vasi. Določene stvari se meddržavno urejajo in za tovrni terminal je že dogovorjeno, da bo na drugi strani. Gre bolj za to, kako obmejni plato vsebinsko vključiti, saj smo že dali pobudo, da bi meddržavni mejni prehod Slovenska vas preategorizirali v mednarodni prehod. Na Obrežju lahko pričakujemo občasne konice in bi morali omogočiti večjo frekvenco in možnost prehoda tujcem na tem prehodu.

Pomembno je, da se sedaj skupščina najemnikov sestaja. V svojem okviru imajo tudi firme, ki se ukvarjajo s svetovanjem in promocijo. Promocija Slovenske vasi je gotovo poseben segment. Enačiti se hočejo, ne po velikosti, marveč po filozofiji dejavnosti, s BTC v Ljubljani, da bi enotno nastopali in privabljali kupce iz Hrvaške in Slovenije. Sedaj jim to še ne uspeva v celoti. Zaenkrat imajo vsaj napisane table in je Slovensko vas mogoče najti, to je napredek. Da bi se predstavili kot trgovinski poslovni center, pa razen table pri vходу, še niso dosegli. Gotovo se bo tu občina morala zavesti svoje razvojne šanse in določene stvari tudi vložiti, da bo pozneje lahko tudi kasirala. Za to so čisto realne osnove, infrastruktura se izboljšuje, potrebne bodo še telefonske linije, urediti bo treba tudi pretvornik za sprejem radia in televizije, ki marsikam v tem kotu ne sežeta.

V našem odboru gospodarske zbornice smo sklenili, da poskušamo poživiti stike z gospodarstvom in podjetniki sosednjih regij. Sem seveda sodi tudi gospodarska zbornica Zagreba. Zavedati se moramo, da je gospodarstvo Posavja kar dobro prilagojeno potrebam Zagreba. V brežiški občini so to trgovina storitve, servis, pa tudi Terme Čatež. Frekvenca stikov je bila izredno velika in te stvari, kljub meji, želimo nadaljevati. Na obisku v Zagrebu so našo pobudo pozdravili in načelne stike smo okrepili z anketo med podjetniki pri nas. Pri-

bližno petnajst jih je zainteresiranih za pogovore s Hrvaško. Na začetku drugega meseca bomo imeli poslovno konferenco, kjer bomo skupaj s predstavniki naših ministrstev, carine in drugih, skupaj z gospodarstveniki ugotovili, kako in katere probleme je treba odpraviti za boljše medsebojno sodelovanje. S tem poskušamo povežati promocijo Slovenske vasi, delamo skupaj z galerijo Hamer, videli bomo, če bodo sposobni to organizacijsko

speljati. Oni istočasno pripravljajo razstavo zagrebških umetnikov in to uspešno sovpadajo.

Zajeti ne bodo samo podjetniki iz Slovenske vasi, marveč tako podjetniki, kot gospodarstvo iz Posavja, tudi Videm papir. Ne glede na dobre ali hladnejše politične odnose med državama, želimo okrepiti stike. Gospodarstvo terja stalne stike, zunanja trgovina s Hrvaško upada, upajamo, da smo na najnižji točki že bili in da bo šlo poslej navzgor.

Brane Musar, pooblaščenec župana občine Brežice:

Pričakovali smo nova delovna mesta

V času vojne leta 1991 se je občinska uprava zelo angažirala, da bi bilo v remontnem zavodu čim manj škode. V nasprotju z domom JLA, kjer so izpuli vsako stikalo, odžagali stole in kinodvorani in jih odnesli ter prevezali električno napeljavajo tako, da bi lahko koga ubila, v Breganskem selu ni bilo tako. Tragedija za našo občino, če gledamo samo to plat, je bila, da smo dobili državno mejo in izgubili tisoč delovnih mest. Vedeti moramo, da so bili oficirji populacija, ki je bila zanimiva, ravno tako remontni zavod. Tam je bilo zaposlenih okoli osemsto ljudi, iz naše občine okoli tristo. Rezultat vojne je bilo velikansko število ljudi na zavodu za zaposlovanje.

Takoj po vojni je obrambno ministrstvo zastražilo vse objekte, posebnega koncepta nadaljnje usode pa ni bilo. Na pritisk občinskih oblasti so se kmalu odločili, da se vsaj del vojaške namembnosti ohrani, že zaradi usposobljenih kadrov. Ta del, to ni nobena vojaška skrivnost, deluje še danes.

Kmalu smo se začeli pogovarjati o najemu. Upoštevajoč takratno stanje, posebne strategije ni bilo, načrtovati ni bilo mogoče, investicijska beda v občini je bila približno taka, kot danes. Takoj so se začeli odpirati tudi infrastrukturni problemi, od elektrike in kanalizacije, do vodovoda. Tudi obrambno ministrstvo ni imelo denarja za urejanje teh stvari.

Občina je vendarle hotela vdahnuti Breganskemu selu neko življenje. Tako so se odločili za neko obliko sukcesivnega najema. Ko so dobili kandidata, je prišel noter. Kljub temu, da je bila dejavnost mešana, od proizvodnje do trgovine, se je delovanje centra postopoma začejalo. V občini ni bilo niti tolarja za investicije v ta objekt. Najemnine, ki jih je občina v dogovoru z ministrstvom pobirala, so bile zelo nizke.

Vse breme stroškov je padlo na najemnike. Ob tem ministrstvo za obrambo ni izpraznilo objektov in pospravilo, svojih stvari, preprosto zato, ker jih niso imeli kam dati. Malo je seveda šlo tudi na račun počasnosti vojaške administracije, ki je v vseh režimih enaka in ravna po svojih klišejih.

Vendar so nekateri objekti hitro oživel, nekateri so tudi hitro propadli. Posamezniki so pač imeli velike oči, nekateri so najbrž špekulirali, da bodo zlahka prišli do lastništva. Ustavni zakon je določal, da gre za last države v upravljanju ministrstva, izvedbenih aktov do sprejetja zakona o obrambi konec lanskega leta ni bilo in šele po njegovem sprejemu so za to nastale možnosti.

Medtem, se je začela tudi oblikovati težnja ali usmeritev predvsem v trgovino. Ni šlo za poseben koncept Slovenske vasi, pač pa je prevladala bližina meje in največji interes, pogosto tudi stihijen, je bil za odpiranje trgovin. Če bi se odločili za drugačen koncept, bi morala občina zagotoviti tudi določen del sredstev. Za občino je bil glavni cilj zaposlovanje. Še danes imamo okoli tisoč osemsto prijavljenih brezposlenih in to je bil glavni motiv, da smo tudi malo na silo poskušali oživiti Slovensko vas.

Pravno stanje, kakršno je bilo v času podpisa pogodbe, velja še danes. Ko je sedanji župan prevzel funkcijo, je hotel stvari postaviti na jasnejše

temelje. Vendar se je izkazalo, da posebne spremembe niso možne, lastnik je država Slovenija, občina na primer nima v posesti niti ceste. Razgovori gredo v to smer, da poskušamo prevzeti komunalno infrastrukturo, prevzeti cel kompleks, jasno kar ima vojska, ostane njeno. Toda občina je izdala vsaj naročilnico, da bodo po več letih v Slovenski vasi pokosili travo.

Sedaj bi nekateri najemniki radi objekte kupili. Parcelizacija zemljišč je že opravljena. Možen je tako nakup objektov kot dolgoročni najem. Na osnovi geodetske izmere bomo pripravili tudi urbanistični red, ki ga doslej tudi ni bilo. Problemi se pojavljajo na primer pri elektriki. Te probleme zdaj rešujemo. Cesta bo narejena, ko bo urbanistično obdelana, bodo možne tudi pozidave.

Ko je občina s pogodbo prevzela sukcesivno polnjenje, ni imela kadra, ki bi to vodil. Pojavila se je firma Center za razvoj Posavja, ki je že prej nastopala na ministrstvu za obrambo in smo ji tako poverili koncesijo za tehnične stvari. Vodovod, ki zaenkrat prihaja s hrvaške strani, smo pripeljali praktično do centra, upamo, da bo s kanalizacijo brez problemov, saj se tudi izteka v čistilno napravo v Samoboru.

Sedaj smo v položaju, da bomo končno lahko z ministrstvom definirali vse statusne zadeve. Nekateri najemniki na primer niso plačevali najemnin, pa jim nismo nič mogli. Sedaj gre za pogodben odnos s ministrstvom, Center za razvoj Posavja pa bo naš servis: pri pridobivanju najemnikov, pripravil pogodb in podpisov z nami, izterjevanju plačil.

Na začetku smo bili malo naivni in smo predvsem pričakovali, da bomo zaposlovali ljudi. Ko pa stroškovno potegnemo račune, vidis, da se račun ne izide. Nobena skrivnost ni, da smo v teh letih dobili okoli sedem milijonov tolarjev. Ob tem je bilo ogromno dela in porabljenih ogromno živcev. Bili so najemniki, ki so zaradi neresnosti odstopili, bili so taki, ki so odstopili zaradi neresnosti vojske, ki ni umaknila svojih strojev iz oddanih prostorov. Veliko problemov je s cenitvami. Te so bile narejene leta 1992. Vemo, kakšna je bila realnost teh cenitev. Danes bi se kdo smejal, ko bi videl, da bi za ocenjeno vrednost objekta v Slovenski vasi, lahko v Ljubljani postavil novega. Nove cenitve bodo v kratkem gotove in bodo najemniki na jasnem, koliko je ura. Cene bodo normalnejše, prepričan pa sem, da še vedno nenormalno visoke.

Poglavje zase je telefon, zdaj smo se obvezali, da bomo premostili sredstva za prenos telefonske omarice iz vojaškega objekta, potem pa bo Telekom razpeljal zveze.

Lahko povem, da sem se sam na začetku zavzel za koncept proste carinske cone. Stroje in reprodukcijski material bi lahko uvažali brez carine in prometnega davka, toda za tak koncept ni bilo interesa. Problem je bil predvsem, ker ni bilo kapitalističnih firm, ki bi pripravile kompleksen načrt in tudi vložile vanj. Deklarativne ambicije s Slovensko vasjo je občina sicer že imela, vendar ni imela denarja. Denar, če je v proračunu že bil, je vedno šel za bolj pereče komunalne probleme. Neka-

teri so celo sodili, da bi z zaslužnim denarjem v Slovenski vasi lahko polnil občinski proračun, toda gre za zanemarljive denarje.

Novi župan Jože Avšič je skical kar nekaj sestankov o centru in si prizadeva za njegovo oživitve, počasi se stvari druga za drugo urejajo. Zdjaj po dolgem času urejajo okolico, kosijo travo, ni pa še določeno, kdo bo to plačal. Vojska, kakršna koli je že bila, je bila skrbna: tam so posajena kvalitetna drevesa, dejansko je tam lep park, ki ga kaže

vzdrževati. Najemnine so šle na ministrstvo za obrambo, vračalo nazaj pa se ni.

Od nekdanje fame, kakšni moderni stroji naj bi ostali v Slovenski vasi, ni ostalo dosti. Večina je bila odpeljana, ostali so trije uporabni stroji in kovačnica iz leta 1934. Govorili so na primer, kakšno vrednost predstavlja računalniški center. Če povem, da je bil zgrajen in opremljen leta 1980, potem veste, kakšna je uporabna vrednost te tehnologije.

Vojko Omerzu, direktor Centra za razvoj Posavja:

Trikrat previsoke sodne cenitve

O potrebnosti inštitucije, kakršna je naš zavod danes, so se začeli pogovori za vse tri posavske občine že leta 1991. Politika takrat ni naša skupnega jezika in dve občini nista bili zainteresirani. Tako smo se odločili ljudje, ki bi v taki organizaciji delali, da sami ustanovimo zavod. Zadevo smo postavili izključno na lastni komercialni bazi.

Naša prioriteta poslovna orientacija je, da sodelujemo pri usposabljanju centra v Slovenski vasi. Naša koncesija za ta center obsega marketinški pristop k pridobitvi interesentov za najem prostorov v Slovenski vasi. Obenem koncesija vključuje tudi servis za občino, vse operativno delo, ki zadeva najemnike v odnosu do občine in v okviru naših pooblastil. Če se bo občina drugače odločila, je to mogoče spremeniti, sicer to ostaja naša dolgoročna prisotnost v tem prostoru.

Naš Center ima z obrambnim ministrstvom tudi pogodbo o kotlovnici, tako, da zagotavljamo tudi ogrevanje v Slovenski vasi, tistim, ki se želijo priključiti. Tako, kot imajo drugi najete svoje prostore, smo mi najemnik te kotlovnice in ne glede na drugo, ostajamo najemnik v Slovenski vasi.

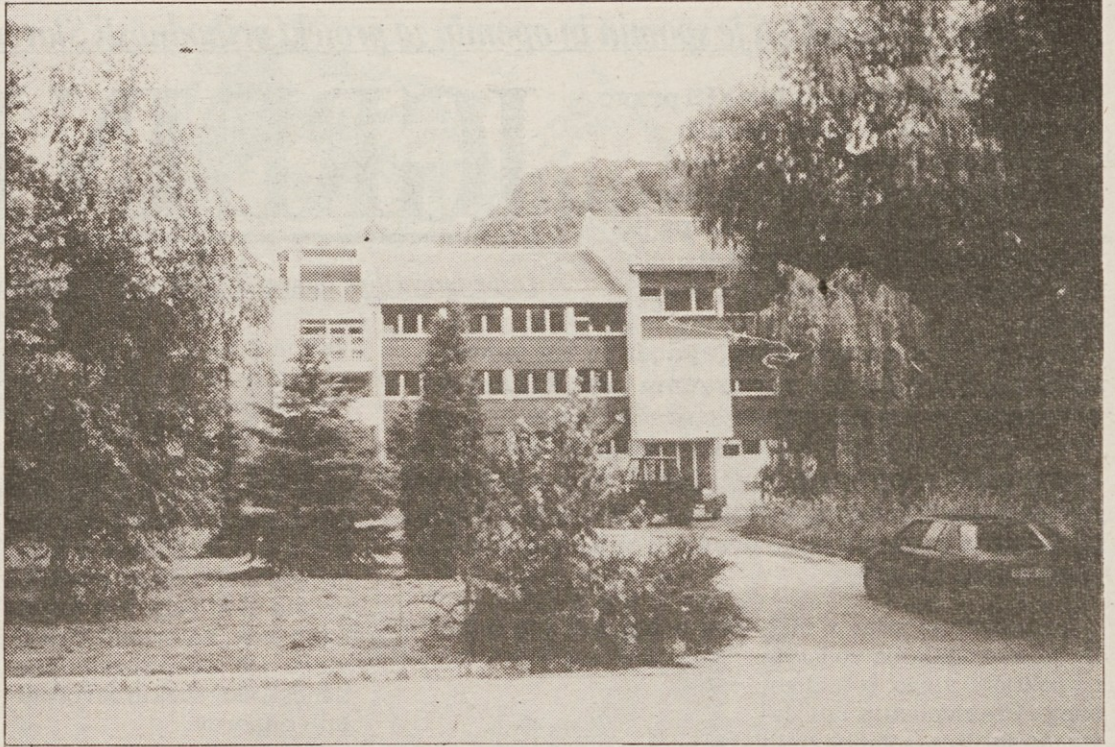
Glede servisa in vzdrževanja se samo dogovarjamo, pogodbeno za to nismo zadržani. Če bo naša ponudba, ki smo jo večkrat ponovili, zanimiva, bomo zraven. Nas vodi izključno ekonomski interes, tu pa se veliko stvari konča pri denarju. Če hočemo ljudi zaposliti, jih moram plačati in ta strošek z nečim pokrivi. Nimamo sicer posebnega interesa kdo ve koliko zaslužiti, saj je bil naš prvi interes, da se stvari uredijo. Zdjaj je občina nekaj prispevala za uređitev in upam, da bodo tudi, če mi tega ne bomo več delali, stvari v prihodnje urejene. Zdjaj so nam urejanje zaupali do oktobra. No, takrat ne bo treba več kositi, bodo pa drugi problemi, začelo bo odpa-

Poseben problem je lastninjenje. Metodologija sodnih cenitev je takšna, da so objekti, kakršni so danes, absolutno precenjeni. Nov objekt zgradite za manjšo ceno, kot je sodno ocenjena cena objekta v Slovenski vasi. Problem je v tem, da država brez sodne cenitve ne

more prodajati. Sam sodim, da je sodna cenitev glede na tržno vrednost objekta v Slovenski vasi, trikrat prevelika. Realno gledano bi bile trikrat manjše številke sprejemljive za dialog z vlado. Verjamem pa, da vlada, ki mora delati po predpisih, mora upoštevati cenitve. Če pa bomo upoštevali sedanje cenitve, ne bomo prišli nikamor. To je resen problem, sicer je bolje, da kupijo zainteresirani novo zemljišče in naredijo obratno kot tu, projektirajo objekt za svojo tehnologijo, sedaj pa tehnologijo vsiljujejo v obstoječ prostor, kar je zmeraj slabša varianta.

Glede Slovenske vasi smo na začetku vsi zelo laično razmišljali. To je bil vojaški objekt, v katerem je vse ostalo, nič ni bilo odnešenega. Ostali so vsi stroji, vsi avtomobili, razen vojaških sredstev, vozil namenjenih za bojno delovanje in orožja. Vsa vozila, ki niso bila popolnoma brezhisbna, so ostala tu. Glede na približno osemsto prejšnjih delovnih mest je vladalo prepričanje, da bo po vojni za vsakim strojem nekdo normalno nadaljeval z delom. Take iluzije smo gojili kar kakega pol leta. Takrat ni bilo mogoče nobenega stroja odpeljati ali zamenjati, vsak naj bi vzal v najem prostor skupaj s strojem.

To je bilo lahko reči in lepo slišati, toda vsak podjetnik, ki se je prišel zanimati, je imel svoj program. Niti enega ni bilo, ki bi potreboval prostor skupaj s stroji. Ko smo to uspeli dopovedati politikom, so le ugotovili, da tako ne bo šlo. Vmes je

Nekdanji računalniški center je eden redkih nezasedenih objektov v Slovenski vasi

Peter Špiler, lastnik podjetja in galerije Hamer v Slovenski vasi:

S kulturo do dobrega imena

Panorama: Za začetek, s čim se ukvarja vaše podjetje v Slovenski vasi?

Špiler: Firma Hamer se ukvarja s poslovnim svetovanjem in trgovino. Na začetku se je podjetje ukvarjalo s trgovino in poslovnimi storitvami, transportnimi storitvami, opravljanjem prevozov in drugih storitvenih dejavnosti in na consultinškem področju predvsem z razvojem dolgoročnih projektov, svetovanjem podjetnikom do realizacije njihovih konkretnih zamisli. Poleg Ljubljane, je sedež podjetja tudi v Slovenski vasi v novonastajajočem trgovsko poslovnem centru. Sredstva, ki smo jih zaslužili s svojim delovanjem, smo investirali v Slovensko vas. Smo dokaj mlado podjetje, obstajamo od leta 1991, zato je za nas investicija v Slovensko vas velik zalogaj. Šlo je namreč za investicijo, ki je v tem prostoru pomenila nek preobrat v tem smislu, da smo s standardom pokazali, kako bi se lahko Slovenska vas razvijala.

Panorama: Gotovo ste imeli prepričljive cilje in interese, da ste se odločili za takšno investicijo?

Špiler: Svoj interes smo videli v izhodiščih, ki jih je Center za razvoj Posavja postavil glede razvoja tega centra v prostorih nekdanjega remontnega závoda JLA v Bregani. Ta razvoj naj bi šel v smeri špedicijskih dejavnosti, carine in v ta del objekta smo postavili del finančnega poslovanja, od menjalnice naprej, ki bi to spremljala, do špedicije, ki bi se vklapljal v ta koncept. Sem se priključuje tudi gostinska dejavnost. V času naše adaptacije objekta se je koncept centra spremenil, tako smo tudi mi morali preusmeriti v druge dejavnosti. Predvsem smo razmišljali, na kakšen način pritegniti v objekt čim več ljudi, zagotoviti čim večji pretok obiskovalcev, zato smo se odločili narediti galerijo, ki naj bi vzpostavila kontakt med bodočimi obiskovalci tega centra in bi obenem navezovala stike z državo Hrvaško ob naši južni meji in našo državo predvsem pri navezavi medosredskih odnosov tako na gospodarskem kot tudi na kulturnem področju.

Panorama: Kdo je danes lastnik objektov remontnega závoda Bregana? Je to slovenska država ali občina Brežice?

Špiler: Gre za klasično družbeno lastnino, lastnik je vlada republike Slovenije, upravlja pa ga ministrstvo za obrambo. Ker gre za družbeno lastnino, nastajajo veliki problemi urejanja lastniških odnosov v tem centru. V to je povezana še občina, ki naj bi imela svoj poseben interes razvoja Slovenske vasi, ki pa še ni programsko izkazan. Občina namreč še ni zagotovila vsebinskih in urbanističnih programskih usmeritev. Vse se ureja kampanjsko, razvoj Slovenske vasi ni načrtovan, ampak se razvija na osnovi ponudbe in povpraševanja, kar pa ni zadosti. Zato so bili vsi potencialni investitorji v ta prostor precej zadržani.

Panorama: Vendar mora biti vaše podjetje v pravnem odnosu z enim od teh subjektov. S katerim?

Špiler: Z občino Brežice, od nje smo prostore najeli. Vendar ni jasno, ali gre za dvopartitno ali tropartitno pogodbo. Ko smo namreč nekatere zadeve, ki se dotikajo pogodbe, poskušali razjasnjevati z občino, ta pa se je sklicevala na pogodbo, ki jo ima z ministrstvom za obrambo.

Panorama: Vas te nejasnosti ovirajo pri delu?

Špiler: Poglejte, naš projekt je zastavljen predvsem kulturno, gostinsko in turistično, zato našo dejavnost moti, ker center ni urejen. Ni urejena celostna podoba, niso urejene moteče podrobnosti: pozimi ne pluzijo snega, sedaj nihče ne kosi trave. Center in njegovo ime bi bilo potrebno marketinško tržiti in razvijati. Zgradbe so zelo različno ohranjene, tudi zasedene niso vse, čeprav v centru zatrjujejo, da so vse oddane. Moram reči, da smo tisti, ki smo verjeli v poslovno uspešnost centra, vanj tudi vlagali, seveda z zaupanjem, da bodo uresničili obljube, ki so nam jih dali upravljavci na začetku.

Panorama: Na čem pa ste utemeljevali svoja pričakovanja?

Špiler: Pred odločitvijo o našem nastopu v Slo-

venski vasi smo izdelali elaborat, pri njem je sodeloval tudi Center za razvoj Posavja, ki je prispeval izhodišča v tržnem delu analize stanja in perspektive razvoja centra. Sedaj nastopajo problemi zato, ker ni prišlo do realizacije predvidenih načrtov. Program centra, na katerem smo mi zasnovali utemeljenost našega sodelovanja, je odpadel, namesto prvotnih najemnikov, so zdaj drugi, z drugo dejavnostjo.

Panorama: Če prav razumemo, gre za klasične proizvodne dejavnosti, ki so tam zato, ker je na voljo prostor, ne pa zaradi uresničevanja neke programske vizije centra in izrabe določenih primerjalnih prednosti, ki jih nudi geografski položaj Slovenske vasi?

Špiler: Trgovina je seveda lahko sestavni del, saj gre za ponudbo, ki se dopolnjuje. Osnovni problem Slovenske vasi je, da nima projekta, programa. Zaradi družbene lastnine, objekti propadajo. Hkrati pa za objekt, ki tudi propada, pa smo mi zanj zainteresirani in bi vanj vlagali, velja nemogoča fikсна najemnina, ki ekonomsko ne opravičuje vlaganja. Gre za objekt nekdanjega računalniškega centra, ki bi ga mi želeli preurediti v prenočitvene zmogljivosti. Te bližnja okolica in Slovenija potrebuje. Na naše pobude od občine nismo dobili nobenega pametnega odgovora.

Panorama: S kakšno dejavnostjo vaše podjetje poskuša uveljavljati Slovensko vas?

Špiler: Na kulturnem področju smo imeli veliko odmevnih razstav in drugih kulturnih dogodkov, ki naj bi prispevali k tkanju vezi na tem prostoru in povezavi s sosednjo državo. Za začetek julija pripravljamo obsežno razstavo profesorjev zagrebške akademije za sodobno umetnost. Pri tem je velik posluh pokazala območna gospodarska zbornica za Posavje. Pripravljajo poslovno konferenco predstavnikov gospodarstva Zagreba in Posavja, ki lahko pomeni spoznavanje in začetek gospodarskega sodelovanja.

Panorama: Izhajate očitno iz smelega prepričanja, da kulturna dejavnost lahko zagotovi več kot samo kulturne stike?

Špiler: Naša galerija ni sama sebi namen, poleg omogočanja kulturnih užitkov ima še drugačno poslanstvo. Poglejte, mi smo uspeli slovensko javnost s pomočjo naše kulturne dejavnosti seznaniti, kaj je Slovenska vas in kje je. Pomagamo ustvarjati imidž tega kompleksa.

Panorama: Vendar je za gospodarsko firmo to premalo, od tega ni mogoče živeti?

Špiler: Res je, mi imamo energijo, ki ni običajna. Malo idealizma je zraven, ta pa ni tržna kategorija. Sem tu blizu doma in imam posebno željo, da bi se ta kraj razvijal. Zato sem želel v razvijati svojo gospodarsko dejavnost in računam, da bom prispeval k skupnemu razvoju.

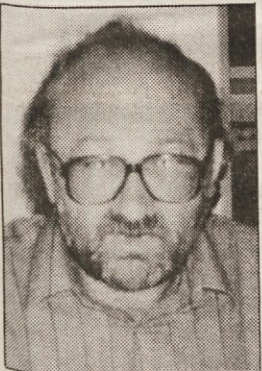
Panorama: Idealizem pa plahni in računati se ne izidejo?

Špiler: Malo sem razočaran, ko se država in njeni resorji tako neracionalno obnašajo. Ne morem razumeti neuskajenosti. Dali smo na primer ponudbo v okviru razpisa za promocijo Slovenije. Urad vlade Slovenije za informiranje je naš projekt sprejel in ga ugodno ocenil, vendar pa ministrstvo za kulturo, kamor so vlogo odstopili, oziroma nas kontaktna oseba na ministrstvu, kamor so nas napotili, noče pogovarjati z nami.

Panorama: In kaj ste ponudili?

Špiler: Ponudili smo program, ki ga že izvajamo. Letos smo imeli že več odmevnih razstav, zadnja je bila premierna predstavitev utrinkov stenskega gotskega slikarstva pri nas. Gre za umetnostno obdobje, ki ga letos v Sloveniji še posebej predstavljamo. Mi smo hoteli to prireditve promovirati na Hrvaškem. To nam je tudi v dobri meri uspelo, saj je bil na otvoritvi celoten vrh hrvaškega restavratstva. To je bil tudi avtorski prispevek domačina, Ivana Bogovčiča, ki je veliko prispeval za ta projekt petdesetletja na Slovenskem.

Igor Žitnik

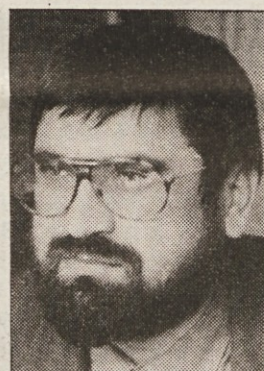
Brane Musar

Vojko Omerzu

Andrej German

Peter Špiler

dati listje in se bodo mašili kanali, pa sneg, ki je doslej večkrat predstavljal problem.

Naša firma je bila v Slovenski vasi od začetka, od takrat, ko je objekt izpraznila jugoslovanska vojska in ga je prevzela naša teritorialna obramba. Objekti so bili seveda polni in pod stražo, ves objekt je bil še ograjen. Na velik pritisk iz naše občine je ministrstvo skrčilo ogrado na svoj del.

Ocenjujem, da so ta trenutke še vedno največji problemi z infrastrukturo. Ta je v lasti države, ni predana v upravljanje nikomur. Vsi sodijo, da je ograja hkrati tudi meja. Do ograje so na primer telefonske zveze last Telekomu, naprej ne. Vodovod je sploh last obrambnega ministrstva in sedaj bo prišel novi vodovod v slovensko vodo. Znotraj bodo še ostali problemi, ne bo števecv, vsak najemnik se bo na nov način moral šele pripraviti in organizirati ter seveda investirati.

Andrej German, vodja projekta v CRP:

Trgovci računajo na Zagreb

Na začetku se je objekt v Slovenski vasi imenoval industrijska cona, že ime kaže, da je bila prvotna strategija nadaljevati z dejavnostjo, ki je prej tam bila. Na začetku smo tržili prostrane proizvodne hale in skladišča. Objekti niso bili v celoti izpraznjeni, zato ni bilo zanimanja.

V bistvu je bili naš Center servis občine, iskali smo interesente za najem prostorov. Kot rečeno, je bil za proizvodno interes le izjemoma, pojavljali pa so se zainteresirani za trgovino. Selekcijo med najemniki je opravil trg, če bi mi iskali najemnike za povsem določeno dejavnost, bi bili objekti najbrž še danes prazni.

Danes so vsi objekti, razen računalniškega centra, galvane in strelišča, zasedeni.

Vse trgovine, ki so v Slovenski vasi, računajo na milijonski prostor okoli Zagreba v sosednji Hrvaški. Tiho upanje trgovcev je, da bi italijansko mejo, kamor hodijo nakupovat tako Slovenci kot Hrvatje, premaknili na naše območje. Sedaj imamo dve večji firmi, ki opravljujeta to upanje. Eno podjetje ponuja izredno bogato ponudbo čevljev v veliki

dvorani, drugo pa bo v kratkem ponudilo butično prodajo po zgledu BTC v Ljubljani.

Sedaj so vsi objekti v Slovenski vasi naprodaj ali ponujeni v najem. Menda naj bi za to v kratkem dobili zeleno luč slovenske vlade. Glede na sporne prve cenitve, bodo sedaj vse objekte še enkrat, bolj realno ocenili, saj sicer ne bo interesa.

Pri oddajanju smo imeli precejšnje težave, ker so bili objekti zasedeni z opremo Morsa, uporabno in neuporabno.

Trženje dejavnosti, ki se odvijajo v Slovenski vasi, je zaenkrat prepuščeno vsakemu zase. Do skupnega trženja še ni prišlo, ker je ponudba v centru še premajhna. Poleg odbora vseh najemnikov so se pred kratkim nekateri najemniki združili v nekakšen marketinški klub, ki bo združeval interese.

Sedaj pospešeno razrešujemo probleme komunalne infrastrukture, občina pa je prispevala nekaj denarja, da bomo po dolgem času lahko malo uredili okolico, pokosili travo, tako, da bo tudi po tej plati center vzorno urejen.

Dogajanje v preteklosti je spomin in opomin za projekt prihodnosti Slovenije pa so odgovorni sinovi partizanov in onih z druge strani

Ko se mnogi trudijo, da bi našli pravo vsebino in tudi po vseh merilih upravičene nosilce sprave, se naenkrat postavlja vrsta vprašanj, ki jim bo treba najti odgovore ali pa jih vsaj priznati, četudi so večini Slovencev odgovori tako in tako že znani.

Trenutno se za spravo potegujejo in jo kot zahtevo naslavljajo predvsem partizanom tisti, ki so sicer pritajeno, pa vendar uspešno preživeli čas revolucionarnih prizadevanj po vojni in poizkuse socialistične izgradnje Jugoslavije. Pridružili so se jim povratniki iz prostovoljnega izgnanstva, idejno in dejavno vodstvo pa so prevzeli ožji sodelavci v ljubljanski škofiji.

Gospod Stres sicer v imenu cerkve odklanja vodstveno politično vlogo, četudi komisija Pravičnost in mir zavzema stališča o pomembnih političnih vprašanjih in odločno podpira posamezne, njim prijazne politike. Pa vendar, sprava naj bi bila globoko moralno dejanje, ki naj razbremeni vest udeležencem tega dejanja in prispeva k razčiščenju ne le teženj v prihodnost, temveč tudi nekaterih znanj in dogajanj v preteklosti, ki naj bi bila nekaka osnova in spodbuda za spravo. Žal mnogim predlagalcem sprave sploh ni pomembno, ali gre za pravo ali za lažno oceno nekaj najpomembnejših dejanj v tej preteklosti. Pa tudi ne, ali je iz dokumentov in pričevanj dovolj jasno, kaj je prava resnica. Zato bo prav, da si ogledamo vsaj najpomembnejše sporne trditve, ki so dajale in še danes dajejo pečat, za dobronamerne sicer znanim dejstvom, pa vendar vselej odvisno od tega, kdo jih razlaga, ocenjuje, sprejema ali odklanja. Ali je to zagovornik velike zgodovinske preteklosti Slovencev, ki jo predstavlja OF in NOB, ali pa njen nasprotnik. Vse to pa vpliva tudi na vsebino in pogoje sprave! Naj opozorim le na nekatere teh vprašanj, ki pa so, posebno v zadnjem času, najpogostejša.

Zakaj je npr. morala biti osvobodilna fronta ob svojem nastanku, in je za njene nasprotnike še danes, izključno komunistična dejavnost, in to s poudarkom, da so jo vodili ljudje iz Moskve, pa čeprav je bila ogromna večina njenih pripadnikov nekomunistov? Zakaj so jo za takšno razglasili prav tisti, ki bi morali biti v najtežjem času slovenske zgodovine prvi glasniki svobode in človekovega dostojanstva?

Stari oblastniki, z banom Natlačenom in škofom Rožmanom na čelu, pa so v strahu za svoje položaje morali najti izgovor, s katerim bi se prikupili okupatorju in zavajali tiste, ki so jih poslušali in ubogali! Ko so ponujali okupatorju razne oblike ohranjanja svoje oblasti v razdeljeni Sloveniji in svojo ponižno pripravljenost, da mu pomagajo pri ohranjanju reda in miru, niso pa imeli takoj na razpolago svojih vojščakov, ki bi jih ponudili v službo okupatorju, so morali najti vsaj sprejemljiv izgovor, zakaj to počno. Nič ni bilo za Italijane in kasneje za Nemce bolj spodbudno, da sprejmejo ponujeno pomoč, kot obljuba, da bodo ponudniki vse svoje moči vložili v uničenje komunističnih upornikov, saj je OF od samega na-

stanka predstavljala največjo pretnjo zasedbenim oblastem.

O komunističnem značaju OF

O komunističnem značaju OF, kar v bistvu zožuje njeno vsebino pa tudi neresnično predstavlja obseg njene dejavnosti: to je po zaslugi njenih nasprotnikov postalo že toliko prisotno v vsakodnevnih razpravah, da celo dobronamerni pisci omenjajo le komuniste, ko govore o OF in NOB. Tako se upravičena vodilna vloga KP po zlobni in izmišljotini okupatorjevih sodelavcev neupravičeno spreminja v nekako lastništvo, kot da ne bi večinska udeležba Slovencev dajala gibanja odločnega vsenarodnega značaja.

Komunisti so prav gotovo imeli vodilno vlogo v OF in to priznavajo vsi udeleženci v NOB. Toda govoriti le o njihovi vlogi pomeni nasadati pisecem in politikom, ki stoje za njimi, ko pravijo, da je bila OF le krinka komunistom, da bi zavajali množice. Namen takega pisanja je seveda jasen. Zmanjšalo naj bi pomen OF za vse Slovence in zanikalo širino, ki jo je dosegla OF že kmalu po svoji ustanovitvi. Zato je značilno, da tudi še danes malokateri (tudi dobronamerni) pisec, ko govori o OF, omenja krščanske socialiste, pa še te običajno, ko je govor o večjih ali manjših trenjih s komunisti. O sokolih ves čas vojne, pa tudi po njej, kot sestavnem delu OF skorajda ni besede. In vendar so bili sokoli v prvih dveh letih številčno najmočnejši del partizanstva in OF nasploh. Kako malo poznajo razni pisci dejavnost Sokola pred vojno in med njo, priča dejstvo, da sploh ne vidijo spremembe, ko je "demokratično krilo Sokol" iz desetletja pred vojno s svojo aktivnostjo v organizaciji sami postalo v letu 1941 predstavnik slovenskega sokolstva v OF in kot tako tudi njena temeljna skupina. (Tega ni vedel niti zgodovinar Metod Mikuš, ki je uvedel v zgodovino staro ime in ga s tem uveljavil kot splošnoveljavno dejstvo. Še v mnogih navedbah iz zgodovine NOB so kasnejši pisci sledili zgrešenim trditvam M. Mikuša. Vse to je seveda ustrezalo takratnim politikom, saj je le tako vzdržala pred okupatorjem njihova trditev o izključno komunistični dejavnosti, ki da se rojeva z OF. Komu pa to koristi danes, ko je OF prav s svojo širino, ki jo je dosegla tudi po zaslugi slovenskim osvobodilnim težnjam predanih komunistov, zagotovila osvoboditev

večine Slovencev in njihovo vključitev v zmagovito družino protifašističnih sil? Samo tistim, ki še naprej gojijo sovraštvo do vsega, kar je OF dosegla za slovensko samostojnost. Prav bi zato bilo tudi o tem pritruditi resnici, ki jo večina Slovencev pozna in prizna in ki velja tudi za zunanji svet, kateremu je prav vloga OF dokaz demokratičnosti slovenskih osvobodilnih naporov.

Vrhunec hinavskega sprenevedanja med vojno je bil poziv na boj zoper OF, ker je njen komunistični značaj nevarnost za vero. zato torej poziv v boj za vero, ne pa v boj zoper okupatorja. In to ob povsem jasnem dejstvu, da je bila večina partizanov prav tako - če ne v resnici še bolj vernih kot proglašeni borci za vero, ki so morili in preganjali potešne Slovence v imenu Kristusa. Ali ni to še posebno značilen dokaz, da je vodstvu domobranstva bila prva in odločilna stvar ohraniti staro oblast nad slovenskim človekom?

Naivno sprenevedanje

Druga, prav tako pomembna netočnost je, ko mnogi še danes ponavljajo, da je bila

dvsem pisci, ki so želeli dokazati, da prvotna organizacija OF sploh ni bila naperjena zoper okupatorja, temveč zoper vse velike sile, tudi zoper Britance, Američane in druge. S tako naivnim sprenevedanjem so želeli predstavniki domobranstva zahodne zavezničke odvrniti od pomoči NOB in opravičiti svojo "odločno voljo", da se kot edini pravi borci zoper

»Škofovska konferenca skuša v svojih naporih za spravo, kakršna njej ustreza, predvsem zmanjšati krivdo domobranstva, ko pravi v svoji izjavi ob 50-letnici konca druge svetovne vojne, da so bili cilji partizanov in domobrancev v zadnji vojni isti! Je sploh možno še večje sprenevedanje in s tem podtikanje partizanom?«

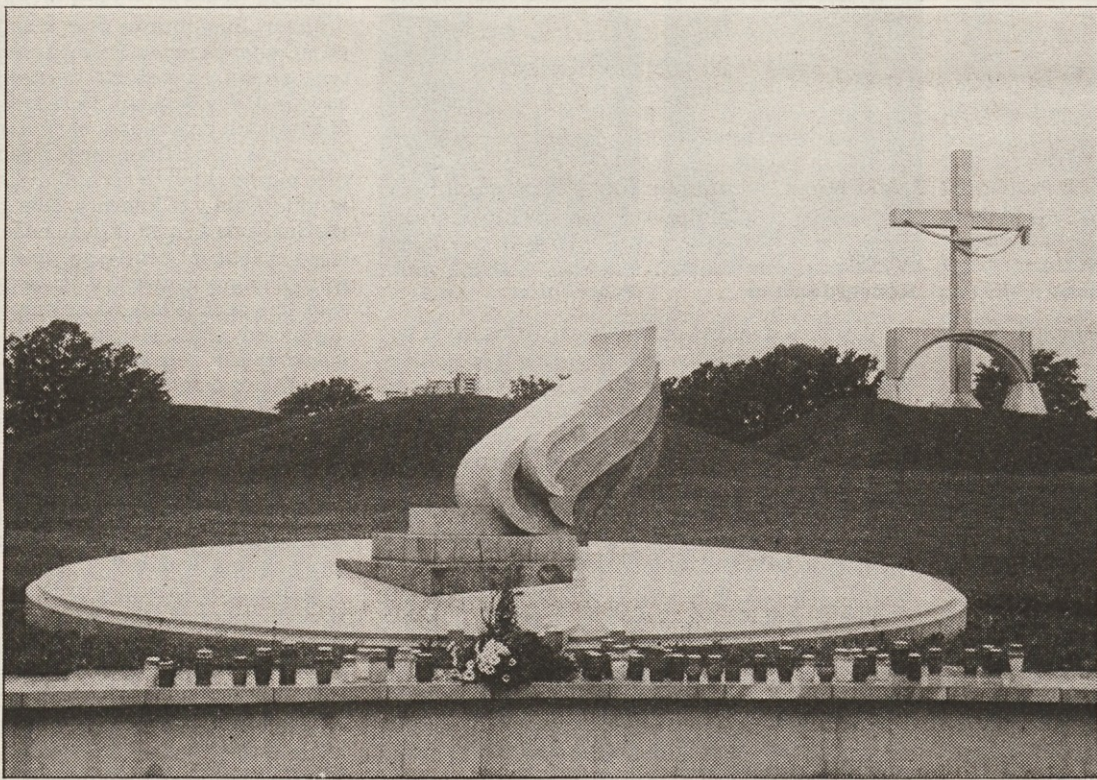
nacizem bo koncu vojne pridružijo zahodnim zaveznikom.

Zakaj je morala biti v Sloveniji v času NOB po pisanju glasil takratnih politikov in cerkvenih krogov revolucija in državljanska vojna in velja ta trditev za nekatere pisce in politike še danes, ko pa ni bilo ne revolucionarnih ukrepov (v smislu družbenih sprememb) in ne dveh vojska, ki bi se borile za oblast?

večkrat opozarjal. Mislim, da širina, ki jo je imela OF od vsega začetka, in cilj, za katerega so se borili partizani (ki večinoma sploh niso bili komunisti), odločno zanika taka podtikanja. Dejstvo pa je, da so se trditev o revoluciji in državljanski vojni posluževali nasprotniki OF v času vojne in se jih njihovi nasledniki še danes, ker je to pač najprimenejši argument,

ki vzbujajo vsaj pozornost, če ne že strahu.

Škofovska konferenca skuša v svojih naporih za spravo, kakršna njej ustreza, predvsem zmanjšati krivdo domobranstva, ko pravi v svoji izjavi ob 50-letnici konca druge svetovne vojne, da so bili cilji partizanov in domobrancev v zadnji vojni isti! Je sploh možno še večje sprenevedanje in s tem podtikanje partizanom?

27. aprila 1941 ustanovljena Protiimperialistična fronta, čeprav je ustanovitelj (tri temeljne skupine), niti aktivisti OF niso tako imenovali. Sokoli v svojem delu na terenu takega imena sploh niso omenjali, pa tudi na ustanovnem sestanku o takem imenu ni bilo besede (Josip Rus). Metod Mikuš je o tem nazivu prebral v razpravi B. Kidriča oz. v njegovem pismu Titu iz tistega časa in uvedel ta pojem v naše zgodovinskeje. Za njim so to ponavljali pre-

Bili so partizani, ki so se borili za svobodo slovenskih ljudi, in bil je okupator, ki je želel s svojimi pomočniki (domobranci) udušiti upor in še posebej uničiti narod kot celoto. Takratni sodelavci z okupatorjem, predvsem pa njihovi izdajalski voditelji so se zavedali, dale tako vzdrži njihova trditev o komunistični OF, ki da se bori za uveljavljanje revolucionarnih sprememb in seveda za oblast. Kako je z revolucijo in državljansko vojno, sem že

Partizani so imeli v času vojne, ne glede na svoje politične poglede le en cilj, osvoboditi vse Slovence in združiti vso slovensko ozemlje v enotni državi ter uveljaviti na njem boljše in pravičnejše življenje za vse Slovence.

Domobranci so od samega začetka vojne, po nalogu svojega vodstva, dušili te napore partizanov, služili so okupatorju, izdajali in pobijali širili med ljudmi vero v končno zmago okupatorja (to vero so celo potrdili s svojo prisego Hitlerju).

Kdo si sedaj upa ta dva cilja primerjati ali ju celo enačiti, da bi s tem zmanjšal krivdo tistih, ki se niso želeli upreti okupaciji? In to še potem, ko je bilo že splošno znano, da je vodstvo OF poziva-

lo škofa Rožmana, naj v zaščito vere in izvrševanja verskih nalog pošlje svoje duhovnike v partizanske enote.

Škofovska konferenca, ki si lasti s svojo izjavo pomembno politično vlogo, govori tudi o pobojih na obeh straneh. Posebno pa poudarja poboje nekaj duhovnikov. In vendar so pri tem pomembne razlike. Ne da bi opravičeval nekatere nepravilnosti (ki pa jih vendarle ni bilo mnogo) naj poudarim, da pri navajanju pobitih duhovnikov vsi pozabljajo dodati, da so bili ali oboroženi udeleženci bojnih pohodov domobrancev, obveščevalci okupatorja ali izdajalci posameznikov in družin, ki so bili odpeljani v zapore in taborišča. Partizani so jih pobili potem, ko je bilo že ugotovljeno njihovo izdajalsko početje in ko je že desetine nedolžnih Slovencev po njihovi zasluzi odšlo v zapore ali taborišča oziroma bilo pobitih. Domobranci pa so se borili zoper "komunistično OF" tako, da so sami pobijali nedolžne prebivalce na podeželju, da so vodili okupatorske enote do vasi, ki jih je bilo treba kot "legla komunizma" porušiti in vaščane pobiti, lovili so aktiviste OF in partizane ter jih mučili in pobijali. Malo je bilo med tako prizadetimi komunistov in vendar so jih domobranci vse proglasili za take in uživali ob njihovem pobijanju in predajanju okupatorju.

In sedaj naj bi predvsem borci partizani vse o pozabili, priznali enakost ciljev z domobranci in sprejeli za današnji čas, za preteklost in tudi v bodočnost usmerjeno spravo? Bodimo iskreni! Ko je govor o spravi, gre za dve ali tri vrste oz. oblike tega dejanja. Ko je še posebno danes toliko govora o tem, si moramo biti na čistem, da gre ob tem tudi za neverjetno sprenevedanje. Sprava pa je lažna, je formalna in je prava, Slovincem res potrebna sprava!

O poskusih lažne sprave

Lažna sprava (npr. lipa sprave), ki naj predvsem bremeni partizane, je izključno potreba vodstva domobranstva, da bi z njo »zožili razdaljo« med partizanstvom in domobranstvom ter s tem zmanjšali svojo krivdo za sodelovanje z okupatorjem in izdajo osvobodilne borbe slovenskega naroda. Taka sprava (med partizani in domobranci), da bi nekaj veljala, nam je bila potrebna takrat, ko smo pričeli osvobodilno borbo, da bi se vsi, ne glede na idejne poglede, skupno uprli namenom okupatorjev. Pa je kratkovidni politiki niso želeli. Danes pa, kot da prav ona, sklenjena za pretekla nasprotja, rešuje slovensko prihodnost. Mar ni nekoliko čudno, če ni naivno, je pa zlobno zavajanje sveta,

»Pa vendar, sprava naj bi bila globoko moralno dejanje, ki naj razbremeni vest udeležencem tega dejanja in prispeva k razčiščenju ne le teženj v prihodnost, temveč tudi nekaterih znanj in dogajanj v preteklosti, ki naj bi bila nekaka osnova in spodbuda za spravo.«

ki vendarle dobro ve, kaj se je dogajalo pred 50 leti!

Formalna sprava je npr. tista, ki jo danes sklepajo nekoč vojskujoče se strani (Francija: Nemčija, Nemčija: Velika Britanija, Nemčija: Češka), da bi izrazile svojo pripravljenost za sodelovanje, dokler ne izbruhne nova nasprotja (gospodarska, politična).

Prava sprava, za katero bi morali biti vsi Slovenci in ki je stvar današnjih generacij, se pravi vsakega od njihovih pripadnikov, pa tudi političnih strank, je seveda mnogo težja in zato tudi še vedno vprašljiva. Še posebno, ker tudi dobronamerni predlagalci sprave še vedno iščejo rešitve v preteklosti. Morali pa bi se zavedati, da njihovih prizadevanj preteklost ne more in ne sme obremenjevati kot edina pot k rešitvi. Preteklost je le spomin, ki mu bo treba dati prej ali slej pravo mesto in pravo vrednost. Seveda, če bodo vsi za to tudi sposobni! Najpomembnejše je, da se danes najdejo vsi Slovenci, ne glede na to, na kateri strani so bili njihovi očetje v pretekli vojni, v skupnem iskanju rešitev za bodočnost. Prav zaradi tega je sprava med njimi toliko pomembna.

Če gre za prispevek države kot celote k spravi, so lahko njeni nosilci le vse politične stranke, združene v skupno akcijo v parlamentu, ne da bi z njo obremenjevala kogarkoli od nosilcev aktivnosti v preteklosti. Ta sprava mora biti skupna želja vseh, da

ali pa podpirajo sile, ki so tudi v domovini pomagale fašizmu v boju z nosilci osvobodilnih teženj. Gre predvsem za priznanje dejavnosti OF in za vse dosežke, ki jih je uresničila v štiriletnem neenakem boju z močnejšimi nasprotniki.

Odnos do spominjanja za zmago nad fašizmom (in s tem seveda tudi odnos do sodelavcev z okupatorjem) so v kaj čudni luči pokazala vodstva nekaterih političnih strank (prepričan sem, da večina njihovega članstva ne deli odbojnosti do slovenskega osvobodilnega boja z vodstvom teh strank). In vendar je to tista sporna zahteva sprave, ki odvrta nekatero stranke, da bi se ji pridružile, in zaradi česar jo žele za vsako ceno naprtiti preteklosti in partizanom. predstavljajo si namreč, da le tako zanje ne bo obvezujoča in bodo lahko nadaljevali svoje napade na OF in partizanstvo in s tem rušili enotnost strank nasploh, še posebno pa bodo lahko vnašali zmedo med tiste stranke, ki so zaradi svoje demokratične usmerjenosti pravične do NOB, vendar ne vedno dovolj doslednje vrnjeni obrambi. Njihovo prepričanje je, da bodo lahko na ta način kot edino pravo zgodovino predstavljali Slovincem svojo dejavnost v sedanjem času in morda še dejanja iz zadnjih petih let. To pa prav gotovo ni rešitev, ki bi uspela poenotiti v svobodni Sloveniji tako razglašen politični mehanizem.

Kje se je udeležila ideja »kreiranja ex nihilo«, ki ga poznajo vsi sodobni kreditni sistemi

MAASTRICHT, GLAVNO MESTO PONAREJEVALCEV DENARJA

Maastricht, srednje veliko mesto na Nizozemskem, ki ga dandanes pozna večina prebivalcev Evrope in ga v Sloveniji identificiramo z »željenim« vstopanjem v Evropsko unijo, je bil v zgodovini tudi »glavno evropsko mesto« ponarejevalcev denarja. To mesto, ki je dandanes simbol neke nove, skupne, racionalne in daljnovidno zasnovane monetarne evropske unije, je bilo pred nekaj stoletji simbol popolnoma nasprotne, zakonsko preganjane in najstrožje kaznive vsebine. Kakšna zgodovinska ironija...

»Komu pa to koristi danes, ko je OF prav s svojo širino, ki jo je dosegla tudi po zaslugi slovenskim osvobodilnim težnjam predanih komunistov, zagotovila osvoboditev večine Slovencev in njihovo vključitev v zmagovito družino protifašističnih sil? Samo tistim, ki še naprej gojijo sovraštvo do vsega, kar je OF dosegla za slovensko samostojnost.«

najdejo tisto pot in tiste združujoče minimalne pogoje v političnem gospodarstvem in kulturnem delovanju, ki edini omogočajo odpiranje prave poti za lepšo prihodnost slovenskih ljudi. To mora biti tudi povsem določena vsebina pravnega akta, ki ga v soglasju z vsemi strankami sprejme parlament in ki vsebuje omenjene minimalne elemente enotnosti. Prav to pa povzroča težave in zastoje v pravem dejanju, saj je treba premostiti globoka nasprotja med današnjimi strankami in njihovimi pogledi na narodovo usodo in še posebno, ker je pri tem treba vendarle razčistiti med njimi tudi odnose do tiste preteklosti, ki je merilo tudi za današnja razmerja. Prav zaradi preteklosti pa so nekatere stranke zavestno in umetno poglobile nasprotja, da bi jo otežile sodelovanje, ker ne želijo priznati sprave vsebine in pravih namenov glede vseh uvodoma omenjenih nasprotij. Gre za to, ali so lahko vse stranke odločni nasprotniki fašizma, ki z osvobodilno vojno in borbo demokratičnih sil pred 50 leti v svetu še vedno ni uničen,

Zato, če naj se sliši tudi glas borcev NOB pri iskanju poti do sprave, bodo vedno za pravo spravo, odločno pa zoper vsako njeno lažno izkrivljanje ali le formalno potrjevanje.

Še posebno pa ne morejo prispevati k resnični spravi povsem potvorjene ocene nekaterih dejstev iz preteklosti, ki so jih stari oblastniki sprejeli takrat, ko so se želeli prikupiti okupatorju, in so storili vse za ohranjanje svoje oblasti. Njihovi zagovorniki danes pa to počno, ker jim je prav OF s svojo širino in vsebino ovira pri iskanju najkrajše poti do ponovnega vračanja starojugoslovanskih razmer (liberalci: klerikalci) v slovenski vsakdan.

Še pomembnejša od iskanja sprave na državni ravni pa je vsekakor pripravljenost vsakega posameznika, da jo iskreno sprejme v sebi in do drugih in s tem prispeva k odpiranju prave poti za srečnejšo prihodnost slovenskega naroda kot celote. To pa zahteva spremembo igrice okoli sprave v resnična prizadevanja zanjo!

Zoran Polič

Romarji kot roparji in ponarejevalci

Francosko mesto Dijon je leta 1453 preplavila, ropala in terorizirala skupina mlajših lopovov, trdečih, da prihajajo iz Kompostele (Santiago de Compostela), romarskega mesta v Španiji. Po »školkji svetega Jakoba«, prepoznavnem znaku romarjev iz Kompostele, so jim nadeli ime »školjkarji«, spoznavali pa tudi po njih nenavadni, zelo stari govorici, besedišču, ki ga je uporabljal Francois Villon v svojih baladah. Nekaj so jih sicer ujeli in izkazalo se je, da se ukvarjajo tudi s ponarejanjem kovanega denarja. Ker je bilo tistikrat takšno početje najhujše kaznivo, so jih praviloma enostavno usmrtili.

Kovanje in razpečevanje

Ves proces ponarejanja je bil, tako kot v današnjih dneh, organiziran na dveh ravneh. Prva - najbolj inteligentna in ozka skupina je denar »kovala«, druga, mnogo širša pa razpečevala. Skupina ponarejevalcev je imela svoje delavnice, »kovnice« v mestu Maastricht, na drugi strani Rena, torej izven Francije. Kovanje tehnično ni bilo zapleteno. Potrebnovali so le dve šabloni, od katerih je bila prva nepremično pritrdjena, druga, ki jo je »kovač« primerno globoko in pravilno s kladivom udarjal po zmečkani metalni leguri, pa premična. Obe šabloni so lahko izdelali le v delavnici - zlatarni, kovanje pa je bilo organizirano v delavnici - kovnici denarja. Poleg nakovala, primernih kladiv, oro-

dja za sekanje in prizrezovanje kovin, priprav za brušenje, struganje in poliranje, nekaj recipientov za topljenje in mešanje kovin, so potrebovali le še ustrezne, vedno najskrbnejše skrivane šablone. Delavnica se sploh ni razlikovala od običajne zlatarske delavnice. Ponarejanje ni bilo težavno, pač pa skrajno nevarno, zato tudi konspirativno in popolnoma ločeno od skupine tistih, ki so te kovance spravljali v promet. Nobeden teh ni poznal »kovačev« niti vedel, kje se ta denar kuje. In prav zaradi tako varovane konspirativnosti je lahko delavnica v Maastrichtu skoro nemoteno delovala kar nekaj desetletij. Od leta 1445, ko so se pojavila prva sumničenja, je preteklo še celih triindvajset let, predno so jo uspeli odkriti.

Skrbna organizacija

Stari dokumenti govorijo tudi o dveh drugih krajih, kjer naj bi se ukvarjali s kovanjem »ponarejenega denarja«, vendar so oba, tako Sernheim v Alzaciji kot Yester v Brabantu, verjetno kar hitro odkrili, v zapisih sta namreč le enkrat omenjena. Kaže torej, da je imela kovnica v Maastrichtu kar neke vrste monopolni položaj. Izjemna konspirativnost, dejstvo, da so ponarejene kovance razpečevali predvsem po francoskem kraljestvu, izredno ugodna lega onstran meje na »nevtralnem« področju, v nemajhni meri pa tudi dejstvo, da so dobički iz tega naslova koristili tudi samemu mestu, vse to je kar ugodno vplivalo na »razvoj« aktivnosti maastrichtskih ponarejevalcev.

Ponarejevalska aktivnost pravih školjkarjev je bila kratkega veka. Ker so hoteli kar najhitreje obogateti, so svojo aktivnost usmerjali zgolj v ponarejanje forintov in ecujev, torej kovance velike vrednosti. Ker tudi svoje »tradicionalne« aktivnosti - obcestnega in mestnega ropanja ter teroriziranja - niso opustili, jih je oblast kaj hitro polovila in temu ustrezno najstrožje kaznovala. Mnogo nevarnejša in trdovratnejša je bila ponarejevalska aktivnost pravih profesionalcev, ki so se znali kot neke vrste »ceh« kar najskrbnejše in varno organizirati. Celotna aktivnost je bila v rokah skupine družabnikov, ki so vodili tako »proizvodnjo« kot distribucijo. Za tihotapsko prenašanje kovancev preko meje so organizirali mrežo izbranih vodičev. In tem se je, če so le uspeli obogateti, nudila celo možnost, da se povzpnejo med elito družabnikov.

Ugodne okoliščine

Za razumevanje je potrebno poznati nekaj bistvenih značilnosti kroženja kovancev v tistem obdobju. Srednjeveški denar karakterizirata dve značilnosti. Prva je v tem, da nosi vse attribute določenega bogastva, kar daje lastniku večjo ali manjšo moč. Druga pa je v tem, da je sam po sebi blago vrednosti žlahtne kovine (zlata ali srebra), iz katere je kovan, kar pomeni, da se njegova realna vrednost spreminja tako, kot se spreminja tržna vrednost žlahtne kovine, iz katere je kovan. Glede količine potrebnega zlata pa velja, da nobeno od evropskih kra-

ljestev vsaj do XIX. stoletja ni imelo zadostnih zalog za svoje potrebe.

Kovanje je strogo nadzorovano, vendar prosto

Monetarne avtoritete, torej kralj in knezi, v katerih rokah je bila pravica kovanja, organizacije in nadzora nad kroženjem denarja, so bili tako prisiljeni dopustiti obtok kovancev, ki so jih kovali izven kraljestva, pretežno v kneževinah in svobodnih porenskih mestih. Ta svobodna mesta so bila izven jurisdikcije knezov in so kot takšna uživala kar precejšnje pravice, med temi tudi pravico do kovanja lastnega denarja. Že v XV. stoletju sta bili v Franciji v obtoku dve vrsti ecujev. Tisti, ki so jih kovali doma v Franciji, in tisti, ki so prihajali iz porenskih svobodnih mest. Razlika je bila le v tem, da so prvi vsebovali večjo, drugi pa nekoliko manjšo količino zlata. Po čisto naravni človeški logiki se je torej sprožala tako imenovana tezavracija prvih, ki so postopoma izginjali iz obtoka in se koplili v blagajnah posameznikov kot znak bogastva, drugi (porenski) pa bolj in bolj prosto širili po Franciji. Ponarejevalcem iz Maastrichta je tako padla »sekira v med«. Morali so le še »ušmuglati« svojo proizvodnjo ecujev v že uveljavljeno, prakticirano in »dovoljeno« mrežo prenašanja porenskih kovancev manjših vrednosti proti Franciji.

Kovanje je bilo vedno pod nadzorom tistega, ki je imel

Nadaljevanje na naslednji strani

MAASTRICHT, GLAVNO MESTO PONAREJEVALCEV DENARJA

Nadaljevanje s prejšnje strani

pravico kovati denar. Pri regularnem kovu je bil to bodisi knez ali pa predstojnik mesta, če je pač imelo to posebno pravico. Ta nadzor je bil neposreden, saj se je kovanje v kovnici praviloma odvijalo pod budnim očesom kneza in njegovih adlatov. Bilo pa je tudi prosto, kajti kateremukoli imetniku žlahtne kovine je bilo dano, da si je iz prinesenega zlata in srebra lahko pustil kovati ustrezno količino kovancev. Teh »privatnih« prinašalcev pa je bilo vedno manj, kajti monetarna oblast je žlahtno kovino izplačevala po ceni, ki je bila nižja od tržne. Povpraševanje po kovancih je s tem vedno bolj prehitevalo ponudbo in s tem se je realna komercialna vrednost večjih kovancev močno dvignila nad nominalno, ki je stagnirala. Kovanci večje vrednosti so postajali redkost, kar je sila negativno vplivalo in tudi zaviralo proces menjave. In v to pomanjkanje so se s kovanci občutno manjvrednih legur spretno in originalno vrinili ponarejevalci iz Maastrichta, s tem napolnili nastali prazni prostor ali kot temu danes pravimo, uravnovesili povpraševanje s ponudbo.

Prednost je v ponarejanju kovancev manjših vrednosti

To, da so istočasno krožili tako pravi kot ponarejeni kovanci večjih vrednosti, seveda ni moglo dolgo trajati. Ljudje, ki so jih sprejemali, so postajali previdnejši, transakcije s ponarejenimi pa vedno bolj nevarne.

Ta nevarnost pa je bila mnogo manjša ali celo zanemarljiva pri ponarejenih kovancih manjše nominalne vrednosti. Tisti ponarejevalci, ki niso računali na hitro obogatitje, spremljano z velikim rizikom, da bodo odkriti in s tem neusmiljeno pogubljeni, pač pa na dolgoročno previdnost postopnega, a zato manj hitrega bogatenja, so se »specializirali« na kovanje novcev nižjih nominalnih vrednosti. To še zlasti, ker v polovici XV. stoletja teh »novičev« sploh ni bilo zadosti v kroženju. Sicer pa je pomanjkanje teh novičev povsem razumljivo, kajti stroški kovanja manjših novcev so bili že praviloma enaki ali pa celo večji od njihove nominalne vrednosti. V ilustracijo si oglejmo vrsto kovancev in stroškov kovanja v srednjem veku:

Od VIII. stoletja dalje je bil v veljavi sistem enot DENIER, LIVRA in SOU. Razmere med njimi je bilo takšno: 1 sou = 12 denierjev, 1 livra = 20 soujev, 1 livra = 240 denierjev. V teh enotah so v XV. stoletju sicer le še računali, kajti teh kovancev ni bilo več.

V XV. stoletju so bili v obtoku kovanci: ECU, FLORINT, DEMI-ECU in BILLON. Legal-

na vrednost, ki jo določajo legalne institucije, torej izdajatelji, ni vedno enaka komercialni vrednosti, kajti ta je odvisna od kakovosti in teže vsebovane žlahtne kovine kot tudi od tečajev zlata oz. srebra.

Ecu, ki ga je koval Charles VII. (1422-1461), je bil vreden 25 soujev, tisti ecu, ki ga je koval njegov naslednik Louis XI. (1461-1483), pa že 27 soujev in 6 denierjev, pa čeprav se po vsebini in teži ni razlikoval od prejšnjega. Demi-ecu = 0,5 ecuja.

Poleg omenjenih so bili v obtoku še kovanci: DOUBLE z vrednostjo 2 denierja, GRAND BLANC z vrednostjo 5 denierjev, MAILLE z vrednostjo 0,5 denierja, OBOLE z vrednostjo 0,25 denierja in BILLON, kovanc najmanjše vrednosti.

Kar zadeva uradne stroške, velja, da so stroški kovanja demi-ecujev in skupni vrednosti 100 liver dosegli 3 livre, vendar že kar 10 liver za kovanje doublov v enaki vrednosti 100 liver. Za kovanje zelo majhnih novcev, recimo billonov, torej sploh ni bilo nikakršnega ekonomskega interesa, odtod tudi skrajno pomanjkanje teh. Previdnejši in »dolgoročno« usmerjeni ponarejevalci so se torej brez posebne grozeče nevarnosti spustili v kovanje in distribuiranje kovancev manjših enot. Nikakor ne gre podcenjevati celo dejstva, da so uradne - legalne monetarne oblasti to dejavnost molče tolerirale.

Ponarejevalci onstran Rena so se torej »specializirali« v kovanju billonov, ne da bi pri tem »zanemarjali« proizvodnjo drugih enot, ki jih na trgu v kraljestvu Francije prav tako ni bilo v zadostni količini. Gledano s tega zornega kota, bi lahko celo hudomušno trdili, da so se obnašali kar ekonomsko, kajti brez njihove proizvodnje bi bil denarni trg kraljestva v kroničnem neravnovesju. Glede na vse tu opisane »ugodne« okoliščine torej ni prav nič nenavadnega, da so maastrichtske kovnice ponarejenega denarja skoro popolnoma nemoteno delovale kar pol stoletja, predno so jih uspeli dokončno odkriti.

Izjemne prednosti Maastrichta

S tem pa splet ugodnih okoliščin še ni popoln. Maastricht, ki je bil tistikrat na meji burgundskega kraljestva, je pripadal knezoškofu mesta Liege. Ker pa so kovanci praviloma »potovali« preko meje v francosko kraljestvo, ta ponarejevalska dejavnost ni kaj prida razburjala niti knezoškofa niti burgundskega vojvodo. Pregarjanje torej ni bilo preveč zavzeto, sredi stoletja pa spričo težav burgundskega vojvode celo potisnjeno v ozadje. Temperatura se je močno dvignila šele po letu 1469, ko je burgundskemu vojvodi nazadnje le uspelo mesto Lie-

ge spraviti pod svojo oblast in s tem uvesti učinkovitejšo administracijo in zlasti kontrolo v mestu. Zgodovinska pričevanja po tem datumu ne omenjajo več »divjega« ponarejanja, kar da slutiti, da je burgundskemu vojvodi le uspelo to dejavnost hitro in predvsem brutalno prekiniti.

Ponarejanje kot vir bogatenja in »Lettre de remission«

Iz sodnijskih zapisov je razvidno, da je bila neposredna organizacija in vodenje kovnic tega ponarejenega denarja v absolutnih rokah lastnikov - neke vrste delničarjev, ki so poleg neposrednega vodenja tudi skrbno varovali tajnost lokacije. Proces distribucije, trgovanja in plasiranja teh kovancev je bil popolnoma ločen od njihove »proizvodnje«, vendar prav tako skrbno načrtovan in seveda tajen. Znano je, da je bil organiziran na dveh ravneh. Poleg dokaj široke mreže neposrednih razpečevalcev, imenovanih tudi »mravlje«, je obstajal mnogo ožji sloj trgovcev špekulantov, ki so za prave kovance pri proizvajalcih kupovali ponare-

prej za tihotapljenje blaga, po srečanju z Le Marechalom pa za prodajanje ponarejenega denarja. Od prvega trgovca v Maastrichtu je za svojih 5 liver in 10 soujev pravega denarja kupil ponarejene denierje in double v vrednosti 22 liver, torej v razmerju 1:4. Ker je bil večji in prebrisan, je iz tega iztržil nekaj nad 13 liver in jih znova investirjal v nakup ponarejenih kovancev. Ta drugi nakup je bil še ugodnejši, kajti z novim razmerjem 1:6 si je preskrbel denierjev in doublov v »vrednosti« celih 100 liver...

Ta metoda »nenadnega« in bliskovitega bogatenja pa je počasi ugašala, kajti s koncem stoletne vojne so se polagoma razvijale povsem normalne ekonomske dejavnosti. Le Barbier se je »obogaten« znova vrnil v normalne kolesnice. V ponarejevalskih kolesnicah so ostajali le tisti, ki so se v tem obdobju navadili na lopovsko, izsiljevalsko in roparsko življenje nekdanjih »školjkarjev«. Ti so se pričenjali tako kot predhodni »školjkarji« ukvarjali ne le s prodajanjem ponarejenega denarja, pač pa tudi z obcestnim ropanjem in izsiljevanjem. Drugi trgovec, Jehan de France, ki je svojo mrežo v šestdesetih letih

Stari dokumenti govore tudi o dveh drugih krajih, kjer naj bi se ukvarjali s kovanjem »ponarejenega denarja«, vendar so oba, tako Sernheim v Alzaciji kot Yester v Brabantu, verjetno kar hitro odkrili, v zapisih sta namreč le enkrat omenjena. Kaže torej, da je imela kovnica v Maastrichtu kar neke vrste monopolni položaj. Izjemna konspirativnost, dejstvo, da so ponarejene kovance razpečevali predvsem po francoskem kraljestvu, izredno ugodna lega onstran meje na »nevtralnem« področju, v nemajhni meri pa tudi dejstvo, da so dobički iz tega naslova koristili tudi samemu mestu, vse to je kar ugodno vplivalo na »razvoj« aktivnosti maastrichtskega ponarejevalcev.

rejene in jih po isti kupoprodajni logiki preprodajali »mravljam«. Razlika je bila le v tem, da so tisti na višji ravni imeli dovolj pravega kapitala, mravlje pa komaj toliko, da so se v to trgovanje sploh lahko vključili. S časom in »razvojem« te dejavnosti so se med prve in druge vrinjale še skupine vmesnih posrednikov.

Nominalni dobički, ki so jih iz tega naslova dosegali, so bili pač odvisni od iznajdljivosti in prebrisanosti, okvirno nekeje v mejah med 300 in 700 odstotki. Dokaj solidno sliko o ponarejanju denarja nam nudijo »Lettres de remission«, posebni pisni akti, ki so jih izdajali suvereni tistim zločincem, ki so priznali svoja dejanja, nudili ustrezne informacije in bili s tem popolnoma ali delno pomiloščeni ali pa tudi ne. Iz priznanj enega od njih, Guilloma Le Marechala, izhaja, da je bil v letih 1451 do 1456 v mreži razpečevalcev in tudi tistih, ki so novačili majhne prodajalce - »mravlje«. Večino njih je rekrutiral iz armade popolnoma ubožanih vojakov, ki jih je stoletna vojna (1337-1453) spravila na beraško palico. Eden njih, Le Barbier, se je tako odločil naj-

je samo pri tej akciji imel 130-odstotni dobiček. Njegov zagovor, češ da je s tem le pomagal državi, ker v obtoku tako majhnih novcev sploh ni, in da je »grešil« le v korist Francije, je bil tako prepričljiv, da se je izognil strogemu kaznovanju.

Država nastopi z vsvo ostrino

Praksa ponarejevalcev iz Maastrichta in tudi mreže razpečevalcev z vsvo nadgradnjo špekulantov, trgovcev in posrednikov se je torej iz sfere kovancev večjih vrednosti, na primer ecujev, forintov, doublov, postopoma usmerjala h kovancem manjših vrednosti, še zlasti maillov in obolov, katerih nominalna vrednost ni preseгла polovice oz. četrtine denierja. Ta postopni prehod ponarejevalske, razpečevalske in tihotapske dejavnosti je seveda prav lahko razumljiv, saj je tako ponarejanje, še zlasti pa razpečevanje kovancev večjih vrednosti veliko nevarnejše in bolj tvegano kot razpečevanje manjših. Izguba dobička se da enostavno premostiti z razpečevanjem večje količine, kar je sicer težavnejše glede prenašanja preko meje, vendar z dobro organizacijo in večjim številom »mravelj« manj nevarno ali pa skoraj nič in kljub temu dobičkanosno. Poleg tega ne gre zanemariti tudi dejstva, da teh manjših kovancev na trgu ni bilo dovolj ali pa so sploh zginiti iz obtoka. Uradne kovnice so namreč kovanje teh malih novcev kar močno omejeva-

ali pa pači, bodisi tako, da ga obrezuje, ali pa da mu pripisuje vrednost, ki je različna od tiste, ki jo je določila uradna avtoriteta. Ponarejanje denarja je zločin tako proti človeštvu kot tudi proti božjemu redu. Iz teh besed nedvomno sledi, da so ponarejanje denarja opredelili tudi kot napad na samega kralja, torej kot zločin zoper veličanstvo.

S tem je bila sprožena ostara kampanja proti nekaj desetletij trajajočemu ponarejanju. Ludvik XI. (1461 do 1483) je leta 1466 imenoval tri posebne komisarje, ki naj bi v Normandiji preiskali to zločinsko dejavnost in jo dokončno likvidirali. Ker so imeli vsa pooblastila, se pri svojem delu niso prav nič obotavljali izrekati najstrožje kazni, niti izdajati že citirane »Lettres de remissions«, preko katerih so lahko identifikirali sodelavce in razkrili razpečevalske mreže. Kaže, da so bile akcije posebnih komisarjev uspešne, kajti po petdesetih letih je v zgodovinskih zapisih le malo govora o ponarejevalcih iz Maastrichta. To seveda ne pomeni da je bila ta dejavnost dokončno izkoreninjena, je pa dejstvo, da je bila potisnjena na margine petnajste stoletja.

Najhujša kazen: kuhanje v vreli vodi

Kazni, ki so jih izvajali pri zatiranju ponarejevalske dejavnosti, so bile javne in sila pestre in raznovrstne. Njihova teža pa je bila odvisna od priznanih ali pa dokazanih dejanj. Pravim ponarejevalcem, torej tistim, ki so denar kovali ali pa vodili ponarejevalske kovnice, so praviloma izrekli smrtno kazni, drugim sodelavcem, torej tistim, ki so denar razpečevali, posredovali ali pa z njim trgovali, pa ne smrtno, a še vedno zelo krute. Že za sodelovanje pri razpečevanju so izrekli visoke denarne kazni, okoli 100 sousov, kar je bilo v poprečju pet do šestkrat več od celotnega premoženja obdolženca. Vsaj načeloma je bila takšni denarni kazni dodana še sramotna telesna kazen, bodisi vžig lilije ali pa kakega drugega znamenja z razbeljenim železom, rezanje enega ali obeh ušesnih uhljev, rezanje nosu in začasn ali pa tudi trajno izgnanstvo. Tistim, ki so bili neposredno vpleteni v ponarejanje denarja, pa so praviloma izrekli smrtno kazni, spet strogo diferencirane. Najbolj kruta in nečloveška med njimi je bilo kuhanje v vreli vodi.

Zaključek

Kljub vsemu temu pa je neverjetno poučno, da ideja o ponarejanju denarja ni nikoli usahnila. Kovnice v Maastrichtu so s polno močjo delovale skoraj pol stoletja. Njihova tradicija je v naslednjih stoletjih znova in znova oživljala v vse modernejših oblikah in se kot nova in prefinjena forma »pranja umazanega denarja« prenesla tudi v sodobni monetarni svet. Sicer pa ni zavreči, da se ta ista ideja že stoletja ponavlja in skrivoma mistificira tudi v pojmu kreiranja »denarja ex nihilo«, ki ga uzakonjajo vsi sodobni kreditni sistemi.

Mag. Cene Matičič

POUK DRUŽBOSLOVJA V NEKATERIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Piše: dr. Milan Divjak

Podobno kot v Britaniji tudi na Portugalskem od leta 1989 posvečajo večjo pozornost osebnosti in socialni vzgoji, ki naj bi bila dopolnilo ali celo nadomestilo za tradicionalno versko vzgojo, ki v sodobnosti ni več dovolj. Vključili bi jo v treh oblikah, in sicer kot del vseh učnih načrtov na vseh stopnjah osnovnih in srednjih šol. V 7., 8. in 9. razredu bi eno izmed treh glavnih področij imenovali »državlansko vzgojo« in končno bi »osebnostno in socialno vzgojo« vključili kot poseben predmet z eno tedensko uro v vse letnike osnovne in srednje šole kot alternativo predmetu »moralna vzgoja in katoliška religija«. Katoliška cerkev je namreč predlagala, da bi učenci, ki bi obiskovali verouk, bili oproščeni obiskovanja tega laičnega moralnega pouka. Ta predlog je vlada sprejela. To je seveda škodljiv kompromis, saj gre za različno stvar, poleg tega pa je nesmiselno deliti učence po verskih kriterijih.

Socialna in osebnostna vzgoja ima nasprotnike, ki trdijo, da omogoča indoktrinacijo, da je taka vzgoja stvar družine, cerkve, strank in da učitelji zanjo niso usposobljeni. Zagovorniki socialne in osebnostne vzgoje pa trdijo, da je tudi v družini, v cerkvi, zlasti pa v strankah možna indoktrinacija, da jo verouk še bolj omogoča, da je treba mlade učiti kritično presojati in reševati probleme, da je potreben poseben predmet in učni načrt. Učence moramo navajati na sodelovanje v družbenem življenju. Komisija za reformo šolstva je izoblikovala cilje, vsebine in metode za osebnostno in socialno vzgojo z vidika psiholoških procesov. Zahtevajo, naj se ta problematika vključuje v vse učne predmete na vseh stopnjah, obenem pa želijo na višji stopnji še poseben pred-

met. Učitelji naj ne bi bili več »ljudski služabniki« in ne cerkveni, temveč naj bi delovali kot profesionalci. Očitno je, da imamo pri nas podobno zgodovino in tudi v sodobnosti rešujemo podobne probleme pri »etiki in družbi«.

Zelo pestro zgodovino ima šolstvo v Španiji, zlasti pa prizadevanje za laični moralni ali kak družboslovni pouk. Kot izrazito katoliška država s tradicionalno inkvizicijo ni dopuščala kakega laičnega ali podobnega pouka, poleg tega pa je bilo ljudstvo izrazito nepismeno, zaostalo in izkoriščano. Zato ni čudno, če so v liberalni dobi poskušali uvajati laično šolstvo in zmanjšati vpliv duhovščine v šoli. To se jim je nekoliko posrečilo, toda diktatura je ta razvoj zavrla za več desetletij. V vseh časih so želeli oblikovati zveste podanike in pozneje državljane in vernike, ljudi, ki so pokorni in lojalni cerkvi in državi. Torej so pojem državljanske vzgoje priznavali, vendar strogo z vidika koristi vladajočih razredov, slojev in krogov. Tako je postal v času diktature Prima de Riviere v letih 1923-30 državljanski pouk obvezen v tretjem razredu nižje gimnazije z naslovom »Derechos Eticos y Civiles«. V kratkem času levičarske vlade so šole laizirali, vendar veliko niso dosegli zaradi revščine, zaostalosti in odporu cerkve, veleposestnikov in fevdalcev, proces pa je prekinila državljanska vojna.

Klerofašistični Frankov režim je odpravil zakone o šolstvu, odpustil je množico učiteljev, od vrta do univerze so uvedli obvezen verouk, poleg njega so uve-

dli še kot glavni predmet državljanski pouk, poimenovan »Formacion del Espiritu Nacional«. Glavni cilj tega pouka je bil slavljenje zmagovitega fašizma in diktature, razvijanje antidemokratskih in antikomunističnih stališč, torej podobno kot v Italiji in na Portugalskem. Leta 1970 so namesto državljanskega pouka uvedli pouk o ustavi in šele takrat podaljšali šolsko obveznost do 14. leta. Po diktatorjevi smrti leta 1975 se ni dosti spremenilo, saj so komaj po dveh letih začeli stvari spreminjati z novo ustavo. Od leta 1983 pa se stvari le spreminjajo na bolje. Lotili so se šolske reforme in uvajanja novega družboslovnega pouka.

Glede državljanskega, etičnega in sploh družboslovnega pouka je v Španiji vladala in vlada verjetno še danes nejasnost. Vlada in strokovnjaki niso naklonjeni posebnemu predmetu, ker imajo z njim slabe izkušnje iz časa diktature. Za državljanski in politični pouk in vzgojo, uporabljajo različne pojme, npr. »Educacion Civica« v nižjih razredih srednjih šol, ali »nauk o ustavi«, ali pa še posebej razpravljajo o novem predmetu z imenom »Educacion para la Convivencia« ali »Vzgoja za skupno življenje«. V bistvu gre v sedanjih demokratični Španiji po njeni ustavi za »vzgojo, ki razvija polno človeško osebnost, ki spoštuje demokratična načela skupnega življenja in ki uredničuje temeljne človekove pravice in dolžnosti«.

Pod vplivom in pritiskom mednarodnih organizacij in zahodnih bolj razvitih držav mora Špa-

nija v šole uvajati družboslovni pouk, ki naj posebej upošteva človekove pravice in »evropske dimenzije« vzgoje in izobraževanja. Zato uvajajo podobne teme kot drugod po svetu. Govorijo o skupinah in skupnem življenju v družbi, zanima jih družina, šola, kraj, provinca, država, socialni konflikti, človekove pravice, ustava in mednarodne organizacije. Obravnavajo politične ideologije in stranke, solidarnost, Evropo kot skupni cilj, evropsko kulturno dediščino. Čeprav so vsebine določene, nimajo obveznih učbenikov, slabo razvijajo metodiko.

Kot je bilo pričakovati, se nekatere dežele z dolgimi tradicijami verouka težko odločajo za laični moralni in družboslovni pouk. Tega uvajajo le kot alternativo verouku in s tem delijo otroke v več skupin. Očitno pa je, da so vsem potrebna spoznanja o družbi, temelji laične etike, pouk o kulturi in državi za skupno življenje v multikulturni in pluralni družbi. Iz raziskave »Priprava na življenje v demo-kratski družbi v petih deželah južne Evrope«, ki je zajela Grčijo, Italijo, Malto, Španijo in Portugalsko – torej razen Grčije izrazito katoliške države, ki so imele fašistične režime, je razvidno, kako težko se odločajo za posodabljanje šolstva, za manjši vpliv cerkve, za uvajanje laičnega moralnega in družboslovnega pouka. Ugotovili so, da »se konservativne skupine čutiljo ogrožene, v demokraciji vidijo ogrožanje njihovih položajev, moči, oblasti. Zato agresivno reagirajo na vsak poskus demo-

kratičnih reform izobraževalnih sistemov. Boje se politizacije šole, v razredih naj se ne bi ukvarjali s političnimi temami. Učitelji se čutiljo negotove že zaradi vsebin (spolnost, religija, oblast, izkoriščanje itd.), saj pripadajo določenim slojem, ki si ne želijo družbenih sprememb. Šola pa je hierarhična ustanova, kije učenci in učitelji ne smejo problematizirati, kritizirati. V južnih deželah učitelji pogrešajo izkušnje z družboslovnimi predmeti, tradicijo, učbenike, pripomočke, slabo so tudi izobraženi. Položaj teh predmetov v šoli je slab, so zapostavljeni. Podobni problemi so bili nekoč in so še danes tudi pri nas.

Švedska ima verouk na vseh stopnjah osnovne šole. Ima pa tudi predmete, kot so: spoznavanje domačije, domoznanstvo, spoznavanje družbe. Veliko pozornost posvečajo vzgoji za razumevanje med narodi in pouku o človekovih pravicah, ki je temelj globalne vzgoje in vzgoje za mir. Vzgajajo kritičnost in objektivnost; ko gre za demokratične in humane vrednote, šola ne more biti nevtralna. V tej smeri vzgajajo in izobražujejo pri vseh predmetih; posebej pa pri zgodovini, verouku, državljanskem pouku. Podpirajo mirovno vzgojo, otroke poučujejo o bistvenih problemih preživetja, opozarjajo na absurdnosti sodobnega časa, ki jih je treba premagati. Posebno pozornost posvečajo globalnim vprašanjem, ki jih lahko pojasnjujejo vse stroke v šoli, predvsem tudi naravoslovje in družboslovni pouk. V zvezi s poukom o človekovih pravicah

uporabljajo številne dokumente, upoštevajo domače razmere in dogajanja v svetu, pri tem pa uvajajo nekonvencionalne metode pouka in učenja. Težave se porajajo, ker imajo, kot povsod, preobsežen učni načrt, težko je uveljaviti nove načine mišljenja, številne teme so kontroverzne in se jih učitelji neradi lotevajo, ker so za tako delo premalo usposobljeni. Sicer pa na Švedskem sodelujejo z drugimi deželami in skupno rešujejo vprašanja družboslovnega pouka, zlasti pa pouka o človekovih pravicah.

Tudi nekateri predeli Švice že dolgo poznajo razne oblike družboslovnega pouka, v nekaterih kantonih imajo tudi verouk in razne oblike laičnega moralnega pouka. Veliko pozornost posvečajo državljanskemu pouku, ob tem pa tudi vzgoji in pouku za človekove pravice, za mir in razumevanje med narodi. Učence spodbujajo k lastni dejavnosti, k izražanju in sodelovanju, k oblikovanju širših pogledov na svet. Ob tem povezujejo razne predmete, ki omogočajo obravnavo človekovih pravic, zlasti zgodovino, družbene vede, etiko, religijo. Pouk o človekovih pravicah je tudi moralni in etični pouk, je tipična sekularna vzgoja, saj se učijo, kako naj živijo ob koncu 20. stoletja, kako naj sodelujejo v kompleksnem svetu. Ob tem se učijo, kako naj živijo v družbi in sodelujejo z njo. Torej so človekove pravice bolj povezane z etiko kot religijo, še posebej pa s politiko in moralno, saj so moralna vprašanja del vsakdanjih problemov. Pri pouku družboslovja in etike je treba razvijati univerzalne in osebne vrednote, zlasti pa je treba učence učiti misliti.

Nadaljevanje prihodnjic

NAPREDOVANJE ZAPOSLENIH

Piše: Ilija Jurančič

Če so z zakonom določili najvišjo plačo, bi morali temu prirediti kriterije društva Manager za individualne pogodbe. Po zdaj veljavnih kriterijih znaša bruto plača po individualni pogodbi za veliko podjetje (več kot 250 zaposlenih, več kot 800 milijonov SIT letnega prihodka in več kot 400 milijonov SIT vrednosti aktive) do 7,00 bruto povprečne plače, to pa se zaradi posebnosti poslovanja lahko poveča še za 10 odstotkov. V podjetju, kjer dosega povprečno plačo v državi (april 1995 109.567,00 SIT), znaša najvišja plača 766.969,00 SIT, kar se zaradi posebnosti poslovanja lahko poveča na 843.666,00 SIT. Na podlagi dosedanjih izkušenj lahko pričakujemo, da bo vedno več primerov, ko bo plača obračunana na zgornjo mejo 700.000,00 sit ali tik pod to mejo. Zelo pogosto uporabljena najvišja plača bo povsem razvrstila njeno motivacijsko vlogo in onemogočila diferenciacijo na zgornjem delu plačilne lestvice. Če je že določena najvišja plača, bi morali istočasno sprejeti tudi kriterije za njeno izračunavanje.

Izhodišča obravnavanja napredovanja zaposlenih

Po končanem izobraževanju in pripravništvu stežu si človek poišče zaposlitev, ki čimbolj ustreza njegovemu znanju, usposobljenosti, zanimanju in poklicnim ambicijam. Za začetek je to praviloma manj zahtevno delo v okviru tarifnega razreda, ki ustreza njegovi stopnji strokovne usposobljenosti. S te začetne točke bo v času svoje poklicne kariere z izkušnjami in z dodatnim usposabljanjem povečeval svojo strokovno usposobljenost in na tej podlagi boljše opravljal svoje delo. V okviru možnosti, včasih tudi sreče in še česa drugega bo postopoma razvrščen na zahtevnejša dela in s tem tudi boljše plačana delovna mesta. Raziskovanja kažejo, da se delovna usposobljenost z začetne točke ob dokončanem izobraževanju z izkušnjami in z dodatnim usposabljanjem najprej hitro in strmo povečuje. Kasneje se delovna usposobljenost zaposlenega povečuje vse počasneje in bolj zložno in nekako na dveh tretjinah delovne kariere doseže svoj vrh. Od tod naprej – odvisno od dejavnosti, intelektualnih in tudi fizičnih zmogljivosti posameznika – delovna usposobljenost napreduje le še izjemoma, največkrat stagnira in se v nekaterih primerih tudi znižuje. Če naj se zaposlenim plača zaračunava in obračunava v odvisnosti od tega, kaj kdo dela (zahtevnost dela) in kako je opravil svoje delo (delovna uspešnost), potem mora plača čim-

bolj natančno izražati ta naravni in normalni potek razvoja delovne usposobljenosti in delovne kariere zaposlenega. V civiliziranem svetu velja, da se v času delovne kariere zaposlenemu plača v istem tarifnem razredu približno podvoji. Podlage za povečanje plače so najpogosteje:

- razporeditev na zahtevnejše delo (delovno mesto),
- delovna doba (seniorat),
- delovna doba v podjetju (stalnost),
- napredovanje na istem delovnem mestu,
- povečanje plače za nova znanja.

V preteklosti je v naši praksi najprej štela samo razporeditev na zahtevnejše delo, ker se je strogo upošteval samo ugotovljen delovni prispevek in v okviru tega zahtevnost opravljenega dela. Kasneje, sredi in konec sedemdesetih let, je razprava o upoštevanju minulega dela vzpostavila še upoštevanje delovne dobe, ki sicer nima kakšne posebne zveze z minulim delom. Napredovanje na istem delovnem mestu in povečanje plače za nova znanja sta v naših razmerah in v naši praksi novi podlagi, uporabljeni v zelo redkih primerih.

Če naj se zaposlenemu v času njegove delovne kariere plača v načelu in v povprečju približno podvoji, sta doslej uveljavljani podlagi premalo. Še posebej, odkar so razlike med delovnimi mesti znotraj tarifnih razredov drastično zmanjšane in še niso ponovno vzpostavljene normalne razmere in primerno prekrivanje tarif med tarifnimi razredi. Upoštevanja delovne dobe nad sedanjih 20 odstotkov ne kaže povečevati, ob vzpostavljanju prekrivanja tarifnih razredov bi pri nas kazalo razmisliti tudi o uveljavljanju napredovanja na istem delovnem mestu in tudi o povečanju plače za nova znanja. Nekaj spodbudnih izkušenj o tem so si pridobili že tudi v naših podjetjih.

Prav tako kaže razmisliti o ponovni uporabi kriterija delovne dobe v podjetju. Ta kriterij so v preteklosti nekatera podjetja že uporabljala, vendar je bil kasneje v največ primerih opuščen. Tuja in domača praksa kaže, da uporaba tega kriterija spodbuja pripadnost zaposlenih podjetju, prav to pa je lastnost, ki ponovno pridobiva veljavo.

V sedanjih razmerah gre za kriterije, na podlagi katerih se izhodiščna plača, določena s kolektivno pogodbo (splošno kolektivno pogodbo za gospodarstvo in s kolektivnimi pogodbami dejavnosti), transformira v osnovno plačo, ki se določi vsakemu izmed zaposlenih.

V naši praksi je za napredovanje zdaj zaposlenim zagotovljeno 20 odstotkov za delovno dobo, drugi kriteriji se uporabljajo zelo različno med dejavnostmi in med podjetji. Ugotovimo lahko, da je po nekajletnem zniževanju ali celo opuščanju razlik

ponovno več zanimanja za kriterije napredovanja. Lahko pričakujemo, da bo vloga napredovanja zaposlenih in sistemih obračunavanja plač vse večja in da se bodo tudi na tem področju postopoma vzpostavila razmerja, značilna za gospodarsko razvite in socialno usmerjene države.

Razporeditev na zahtevnejše delo

Razporeditev na zahtevnejše delo in s tem na boljše plačano delovno mesto je najbolj znana in najpogosteje uporabljena oblika in način napredovanja zaposlenih. Nekako naravno je, da je zaposleni po končanem strokovnem izobraževanju in pripravniškem stažu razporejen na delovno mesto, ki združuje v okviru določene stopnje strokovnosti najenostavnejše aktivnosti. Po določenem času, kar je odvisno od uveljavitve zaposlenega, od možnosti in sproščanja takšnih zahtevnejših delovnih mest v istem in tudi v drugih bližnjih podjetjih. V normalnih razmerah bo zaposleni tako v času svoje delovne kariere trikrat, štirikrat ali celo večkrat napredoval na zahtevnejše delo in s tem dosegal, da se mu bo plača primerno povečevala. Zaposleni, ki je npr. dokončal srednje ekonomsko šolo in se je zaposlil v računovodstvu, bo najprej praviloma razporejen na mesto materialnega knjigovodje ali saldakontista, nato knjigovodje plač, stroškovnega knjigovodje in nato finančnega knjigovodje, v večjem podjetju pa bo na koncu postal tudi vodja materialnega, stroškovnega ali finančnega knjigovodstva. To je stvarno napredovanje na zahtevnejše delo, ko zaposleni z razporeditvijo na novo delovno mesto prevzame in opravlja drugačno, zahtevnejše delo. Napredovanje na zahtevnejše delo je lahko tudi fiktivno. Nekateri izmed študijskih kolegov pisca tega teksta so se po končani pravni fakulteti zaposlili v podjetjih. Najprej so bili pravni referenti, nato vodje pravnih služb, nato pravni svetovalci ali celo vodni svetniki, ves čas v istem podjetju in pri istem delu. Nekateri drugi so tudi celotno delovno kariero razporejeni na isto delovno mesto z enako plačo, ker pri takih aktivnostih in na takih delovnih mestih ni predvideno napredovanje na zahtevnejše delo. Tudi fiktivno ne.

Razporeditev na zahtevnejše delo in s tem na višje tarifirano in boljše plačano delovno mesto je možna v primerih, ko je za isto stopnjo strokovne usposobljenosti in s tem za isti tarifni razred predvidena primerna razlika (razpon) med začetno in končno tarifo v tarifnem razredu. V isti tarifni razred so razporejena delovna mesta, za katera se zahteva enaka stopnja strokovne izobrazbe, a se med seboj razlikujejo po:

- zahtevani delovni usposobljenosti (praksi),
- posebnih znanjih (strokovnih izpitih, znanju tujih jezikov),
- odgovornosti (delovni, materialni, vodstveni),
- naporih (fizičnem, psihičnem, naporu čutil, naporu iz dela z ljudmi),
- delovnih razmerah in vplivih okolja.

Če je s tarifiranjem delovnih mest znotraj tarifnih razredov dovolj manevrskega prostora za vse našteje razlike, je napredovanje na zahtevnejše in boljše plačano delovno mesto lahko prevladujoča oblika napredovanja zaposlenih.

Preteklih pet let normalnim razmeram pri obračunavanju plač ni bilo prijaznih. Za tarifne razrede so bile določene izhodiščne plače, a za razlike v zahtevnosti dela v okviru posameznega tarifnega razreda ni bilo ali skoraj ni bilo manevrskega prostora. Zelo pogosti so primeri, ko najzahtevnejše delovno mesto v posameznem tarifnem razredu ne dosega ali komaj dosega najnižjo tarifo naslednjega tarifnega razreda. To pomeni, da zaposleni v celotni svoji delovni karieri ne more doseči tolikšnega povečevanja plače, kot ga v dvehletnem ali celo enoletnem izobraževanju doseže tisti, ki je razvrščen v naslednji tarifni razred. Ali jasneje: kvalificirani delavec v vsej svoji delovni karieri ne more doseči plače, kakršno doseže začetnik s srednješolsko izobrazbo, katerega šolanje je trajalo samo eno leto dalj, kot traja poklicna šola. Takšna razmerja plač se ne uveljavljajo nikjer v civiliziranem svetu in morajo tudi pri nas čimprej postati preteklost.

Razporeditev na zahtevnejše delo in obenem na boljše plačano delovno mesto je možna le v primeru, če je pri tarifiranju delovnih mest vzpostavljeno primerno in zadostno prekrivanje tarif med tarifnimi razredi. V vsakem izmed tarifnih razredov morajo biti delovna mesta razporejena in tarifirana v primernem razponu, ki ustreza razlikam med najenostavnejšim in najzahtevnejšim delom v istem tarifnem razredu. To tarifiranje vseh ali vsaj tipičnih delovnih mest bi moralo biti vsebovano v kolektivnih pogodbah dejavnosti, kot to velja v vseh razvitih evropskih državah, s čimer bi zagotovili enako tarifiranje istih delovnih mest v vsaki dejavnosti in tudi primerjave med dejavnostmi. Dokler kolektivne pogodbe dejavnosti tarifiranja vseh ali vsaj tipičnih delovnih mest še ne vsebujejo, se mora tarifiranje opraviti v vsakem podjetju posebej. Določanje delovnih mest je mogoče opraviti z opisovanjem ali s stopnjevanjem:

- Opisovanje:
  - materialni knjigovodja
  - knjigovodja za plače
  - stroškovni knjigovodja
  - finančni knjigovodja
- Stopnjevanje:
  - knjigovodja IV
  - knjigovodja III
  - knjigovodja II
  - knjigovodja I

Nadaljevanje prihodnjic

POLITIČNA ASIMetriJA

Sedanji trenutek slovenske družbe lahko označujemo z različnimi opredelitvami, ki – nekatere bolj izostreno, druge pa manj ustrezno to stanje pojasnjujejo. Nekaj pa je nesporno: namreč to, da se soočamo s procesi razvoja, ki jih moramo odločno odpravljati. Do zadrege prihaja le glede vprašanja, kdo je tisti, ki mora nositi največjo težo in odgovornost odpravljanja teh razvojnih procesov in kdo je dejanski nosilec tega.

V politiki se dogajajo stvari, ki si jih mnogokrat navadni državljani ne znamo razlagati. Neke vrste zadoščenje glede tega našega nerazumevanja nam je lahko to, da je tudi veliko »politikov« v podobni situaciji. Pa kljub temu, če vemo, da je tukaj malo slučajnosti in naključja, potem je jasno, da lahko razloge iščemo tudi in predvsem v zakulisnih igrah. Sicer pa vsako politično stranko profilirajo člani, ki so grobo razdeljeni v tri skupine. Prva skupina so tisti člani, ki jim je dolgčas in se strankarsko opredeljujejo zato, da ta dolgčas izkoristijo za morebitno trdnjšo karieristično pot. Druga skupina so člani politiki, ki hočejo za vsako ceno spreminjati svet. In tretjo skupino sestavljajo aktivisti, ki imajo le to nalogo, da v krajevni skupnosti ščitijo reveže, preganjance države in deviče.

In podobna delitev bi v slovenskem političnem prostoru lahko veljala za stranke in njihove medsebojne odnose. Na eni strani imamo karieristične stranke, ki jim gre samo za politično šminkerstvo in jim je vedno namenjena vloga »glavnih«. Na drugi strani imamo stranke, ki hočejo za vsako ceno vsak mesec spreminjati družbo in državo ter pravila znotraj nje. In na tretji strani gre za stranke, ki jim je »zgodovinsko« dano, da morajo skrbeti za dobro počutje državljanov in državljanov in njihovo vzdržljivost v najširšem smislu te besede. Nad vsemi temi skupinami političnih strank pa imamo še »nadstranko«, ki ni politična, saj se njen program ne spreminja in se ne prilagaja drugim družbenim spremembam – je večina in njena funkcija je moralne narave in »specifične« pravične prakse.

Glede na to stanje so zato bile v vsem tem petletnem obdobju, odkar smo imeli prve večstrankarske volitve, tudi koalicije različne. V prvem obdobju smo imeli Demos, ki je nastal kot koalicija, se pravi kot zveza različnih, a sorodnih strank. Dobil je volitve, toda čez dve leti se je pokazalo, da enakopravni med enakopravnimi

niso bili več enakopravni in končal je v razsulu oziroma samorazpustitvi. Temeljni vzrok tega razpada je bil v porajanju stare zgozbe o avantgardi, rojevanju novega zgodovinskega subjekta, ki se je kazal v sovražstvu do drugače mislečih in ki naj bi imel v zakupu absolutno resnico.

Nato so se zgodile volitve 92, na katerih so bili poraženi fundamentalisti in je kot posledica tega poraza nastala nova koalicijska zveza. Ne več zveza samo različnih, a sorodnih strank, temveč zveza različnih in nesorodnih strank. Ta politična sprava, ki je predpostavljala boljše sodelovanje nosilcev različnih opcij (LDS, ZLSD in SKD), naj bi bila garant skupne in neprenosljive soodgovornosti za jutrišnji dan za vse nas. Toda tudi ta poizkus se očitno ni dobro obnesel. Sicer se ni prišlo do razsula te koalicije, smo pa pričla vsakodnevnega nenehnega prerekanja, izsiljevanja, pogojevanja itd. koalicijskih partnerjev. Očitno so vsi trije koalicijski partnerji zagrabili za strategijo pogojevanja, torej postavljanja pogojev drug drugemu, ki se zdalo ne more biti dobra podlaga racionalnega koalicijskega dogovarjanja. Račun, da bo posledice čutil le tisti, ki na pogoje in izsiljevanja ne pristane, se je do sedaj izkazal za ugodnega le v prvem trenutku. Samo na videz so vsi trije koalicijski partnerji vsak zase pridobivali, toda v globalu je in še vedno pridobiva neka druga koalicija, ki ne sedi v oblastnih sedežih.

Očitno so vsi trije partnerji na takšno igro pristali. Drnovšek kot njihov šef pa je še posebej imel interes dopuščati takšno izsiljevanje. Tako je v nekem trenutku kazalo, da bo šel v koalicijo celo samo s stranko (SKD), katere poslanci niso glasovali zanj kot predsednika vlade, ne pa s tistimi, ki so zanj glasovali. Tu je seveda pristal na igro, ki so jo krščanski demokrati poskušali odigrati že v zgoraj omenjeni združbi, ki se je imenovala Demos, pa jim ni uspelo. Biti prvi izvoljenec slovenskega naroda, čeprav volivci in volivke tega niso hotele potrditi niti na prvih niti na drugih državnoborskih volitvah, je še vedno v glavah krščanskih politikov. Da se je to ponovilo po Demosu, je posledica gnilega kompromisa, ki je bil

narejen pri nastanku velike koalicije, ko sta LDS in SKD v svoji pogodbi zapisali, da se v vlado lahko vključijo tudi člani drugih strank, toda po njunem medsebojnem dogovoru in privolitvi in nikakor ne enakopravno. Drugi partnerji naj bi bili manjvredni, ne glede na strankarsko moč, temveč a priori. To seveda trdnosti koalicijskih in oblastnih razmerij ne more in ne zagotavlja, kar se je potrdilo vse do današnjih dni. Ali je to LDS spregledala ali pa podcenjevala, namreč da koalicijskih odnosov ni možno peljati na že preizkušeni in tragično propadli fundamentalistični podmeni, da enakopravni med enakopravnimi niso enakopravni, je osnovno vprašanje. Sicer pa, kjer je na cesti

»Roland Barthes (menda ga je povozil avto, kar pomeni, da ni razumel voznikovega namena nadaljevati vožnjo ne glede na to, da se je pred njim znašel znameniti pešec) je nekoč izrekel trditev, da je nerazumevanje oblika cenzure. To je popolnoma res tudi za vse vrste in oblike slovenskih koalicij.«

veliko kompromisov, je tudi veliko nesreč, pravi znan pregovor.

V vsem tem obdobju nastajanja osi LDS-SKD je ZLSD »pridno« delala v vladi in parlamentu za račun LDS in Drnovška, da je le-ta ostal močnejši nasproti SKD in Peterletu. In na koncu je pri Ogleju, dokončnem spopadu, res bil zmagovalec Drnovšek. Vsi smo si oddahnil in pričakovali, da bodo sedaj violinski ključki v koaliciji in oblasti izpisani na novem notnem polju. Toda kot lahko danes vidimo, smo se ušeli. Spet se je začelo s tisto zgodbo o »pokorščini«, spet je postalo samoumevno, da so interesi ene opcije hkrati in brez razlike, brez ostanka, torej apriorno, interesi vseh

treh koalicijskih partnerjev. Skratka, ponovno se je začela porajati tista nova-stara zgodba o »državi (zdaj ne naroda) in njeni avantgardi«. Očitno te zgodbe ne bo konec tako dolgo, dokler ne bodo volivci zopet rekli svoje.

In tu se vračam na začetek tega prispevka, ker bi rad povedal nekaj o nerazumevanju, se pravi o besedah, ki so tako pogoste tudi v političnem komuniciranju pri nas. Roland Barthes (menda ga je povozil avto, kar pomeni, da ni razumel voznikovega namena nadaljevati vožnjo ne glede na to, da se je pred njim znašel znameniti pešec) je nekoč izrekel trditev, da je nerazumevanje oblika cenzure. To je popolnoma res tudi za vse vrste in oblike slovenskih koalicij. Šef se ustraši za svojo čredo volivcev in reče: »To je nerazumljivo, ker je neuskaljeno, tega ne bomo govorili v javnosti.« Tega šefa pa bi nerazumljivo in neuskaljen partner mogel nato vprašati: »Kako naj razumejo volivci, ko ne bodo mogli niti slišati tega, kar ni usklajeno?« Problem je v tem, da šef prav dobro razume, za kaj gre, vendar se mu zdi nerazumljivo, kako more nekdo drug poleg njega kaj takega v javnosti sploh izjaviti. Zakaj se mu zdi nerazumljivo? Ker on česa takšnega nikoli ne bi izjavil. Ni neumen, saj je šef, in stvar mora klapati. To seveda pomeni, da šef nima nič zoper samo stvar, ki je proizvedla nerazumljivo mislečega partnerja, ampak ima nekaj zoper njega osebno. Ne razume njegovega stanja, ker mu je to stanje tuje. Šefi namreč pazijo, da se v javnosti in tisku ne pojavi kaj takšnega, kar je tuje njihovim predstavi o stanju stvari. Tako se gradijo temelji pristnega političnega sodelovanja tudi v združbi, ki se ji lahko reče koalicija ali oblast. Šefi skrbijo, da ljudje, ki se ne razumejo, sploh ne pridejo skupaj, kar pomeni, da opravljajo hvalevredno delo, saj preprečujejo različne nerodnosti in zmanjšujejo število nespozumov.

Biti nerazumljen – to pomeni imeti prav in narobe. In to je pač narobe. In zato je narobe svet, je zapisal pred osmimi leti eden od koalicijskih podšefov. Ali drugače povedano: Nikjer ni dokazano, da je brezdolje v šotoru slabše od garanja v vili. S tega vidika gledano je tudi sedanja slovenska politična asimetrija, kakorkoli morda na prvi pogled s svojim poudarjanjem edino mogočega, v povsem istem nadstropju stavbe, kot je bil nekdanji Demos, le na drugem hodniku.

Sultan

Mislil seveda na Katoliško cerkev, mednarodno hierarhično organizacijo.

Cerkev je multinacionalka, tako kot IBM ali Microsoft. S čim se pa ukvarja, poleg zbiranja denarja, pa najbrž niti njej sami ni jasno.

Na področje Slovenije sega na ta ali oni način več multinacionalk in najbrž tudi tajnih služb. S Katoliško cerkvijo se nameravam ukvarjati samo zato, ker ta multinacionalka izredno uspešno nastopa na področjih, kjer je neverjetno brezobzirno orala neka druga multinacionalka: Zveza komunistov Jugoslavije. Takrat Zveza komunistov Jugoslavije seveda ni mislila, da je multinacionalka v pravem smislu te besede. Starih mednarodnih povezav se je rešila, vsaj trdila je, da je tako, obenem je skromno domnevala, da je omejena na Jugoslavijo, državo mnogih narodov, republik, avtonomnih pokrajin, več religij in dveh pisav. Zveza komunistov Jugoslavije ni preživela razpada Jugoslavije. (Oziroma Jugoslavija ni preživela razpada Zveze komunistov.)

Kakršnikoli ostanki nekdanje Zveze komunistov so ta hip še prepoznavni v katerikoli od novo nastalih držav, nekakšne politične stranke, ki bi danes lahko vsaj v opaznem političnem obsegu povezovala vse nekdanje republike – ni več. Celo vojaska, paradni konj velike stranke, je razpadla. Ostala je samo vojna.

In ostanejo torej religije: za pravoslavne je značilno, da so vezani na nacionalno cerkev. Iz tega izvira nekaj srbskih težav.

Muslimani v raznih krajih nekdanje Jugoslavije se lahko še tako zelo indentificirajo z muslimani iz Kuvajta ali Alžira – sama muslimanska vera ni organizirana po principu multinacionalke. Kar je tudi zelo zmedlo bosanske muslimane: niti muslimani iz Srbije, na primer s Kosova, jim ne pomagajo, kaj šele, da bi jim dovolj pomagali drugi, bogatejši muslimani.

Od jugoslovanskih institucij je torej preživela samo Katoliška cerkev, multinacionalka, ki je močna tako v Sloveniji, na Hrvaškem in v Bosni.

Na Hrvaškem jo je vladajoča stranka spretno navezala nase:

Franček Rudolf:

Praktični fundamentalizem

CERKEV

in si zagotovila avtoriteto na osupljivi ravni.

V Bosni ni jasno, kako naj muslimani, ki nujno potrebujejo multinacionalko religijskega tipa, vklopijo v katoliški princip hierarhije.

Sožitje pravoslavcev in muslimanov je mogoče (sklepanam na podlagi zgodovine), če so muslimani izrazito privilegirani in mestna in politično vodeča plast. Obratno se ne obnese: Beograd, ki je imel nekoč dvesto džamij, jih že dve stoletji nima več.

Katoliška in muslimanska vizija sveta sta manj kompatibilni. Muslimanska vera je nastala kot korektura judovstva in krščanstva in pač ponuja drugačna načela avtoritete.

Ne mislim polemizirati z nikakršnimi argumenti in početji Katoliške cerkve v Sloveniji. Nadškof Alojzij Šuštar je dolga leta deloval v Švici, pa Švice ni niti uničil, niti katoliziral. In karkoli si mislimo o papežu, priznati moramo, da je za Slovenijo laskavo priznanje, če ji pošlje za voditelja nekoga s prakso iz Švice.

Nekatere organizacije so pač avtoritarno in hierarhično urejene. Falanga v vojski Aleksandra Velikega. »Želva« kot oblika bojevanja rimskih kohort. Vojaske tabori (kot na primer Petovio in Emona). Samostani s večjim številom menihov. (Pa naj bodo budistični ali krščanski iz zgodnjega srednjega veka.) Internati. Kasarne. Obrambna ministrstva. Moderna industrijska podjetja. Banke. Klinike. Norišnice. Koncentracijska taborišča. Gledališča. Filmski studiji.

Po štirih letih samostojnosti Slovenija nazorno doživlja posledice na področjih, kjer se je Zveza komunistov pač zapesnila. Najprej na ravni državnih proslav. Hierarhija slovenske države je mlada. Parlament je v tej

sestavi šele prvič izvoljen. Niti politične stranke, niti pomembni voditelji ne vedo natančno, kako zelo so levi ali desni. Bolj kot so stranke avtoritarno organizirane in polne karizmatičnih (in celo zgodovinskih) voditeljev – tembolj je opazna konkurenčna vrednost avtoritarcev iz katoliške multinacionalke.

Slovenija kot del Jugoslavije nikoli ni zmogla pristnih vezi niti s Slovenci in Italiji in na Korškem, kaj šele z zdomci in izseljenci. Nenadoma se pokaže, da je katolištvo vez, ki je pač konkurenčno vezi, ki jo pomenita jezik in pripadnost narodu.

To, kar se je desetletja dogajalo z interpretacijami zgodovine, je neverjetno. Tudi, če so se v deželah realnega socializma dogajale še hujše predelave preteklosti. Tudi, če vemo, da tudi zahodne države krepko svinjajo po lastnih zgodovinah, posebno šolskih.

Kolikor že so se domači zgodovinarji osamosvojili in kar nekaj propagandnih oblakov razpršili, vsak Slovenec mora vedeti, da živi v državi, kjer se otroci niso učili kritične zgodovine o večini kritičnih vprašanj.

Danes lahko marsikdo v čisto sebične in propagandne namene govori karkoli. Kogarkoli proglašaja za pozitivca in kogarkoli za negativca. To ni lepo in ni zdravo. Je pa možno in se trenutno obnese. Posebno organizacijam.

Dokler pač Slovenija kot država ne zmore toliko moči in denarja in ne spravi v tisk in v dokumentarne filme in potem še v šole in javnost dovolj mnogostranskega prikaza slovenske zgodovine.

Ravno tisto, kar se je desetletja vladajočemu zdelo prednost: skrajno idealizirani prikaz sistema, zgodovine Jugoslavije in njene vsakdanjosti, ravno to se je v zadnjih štirih letih pokazalo

za skrajno slabost. Če vojaki nimajo jasne predstave o vrednosti parlamentarnega sistema, pa složnosti vseh strank, pa če ne verjamejo v institucije države, kako jo bodo branili? In kako naj verjamejo, če se jim zgodovina, ki je ne poznajo, krotoviči v strankarskih interesih.

Policija je lahko učinkovita tisti hip, ko ljudje verjamejo v pravni sistem. V pravni sistem pa bodo ljudje verjeli, ko bodo verjeli zakonodajalcem, to pa niso samo poslanci. So tudi hitro spreminjajoče se stranke.

Cerkev ravna kot vsaka multinacionalka: postavi se v vrsto za proračunski denar in dela veter. Cerkev me spominja na nekatere skrajno nekritične umetnike. Ravno tisti, ki najmanj naredijo, največ trošijo. In kar je še hujše, najbolj kričijo.

Če si je narod na jasnem z zgodovino, s sistemi okoliških držav in z Evropo, potem je pač presrešen in zato je cerkveno početje še lažje. Vojna divja v bližini. Vojna razplamteva čustva. Književnost je prazna in klasicistična in dovolj nađuta: takšna je zrasla v prejšnjem sistemu. Književnike, cvetove edine zares dovoljene opozicije, je prejšnja oblast po eni strani razvajala, po drugi pa kar grdo omejevala: kar je hotelo biti preveč poredno, tega pač ni podpirala. Tržišče kulturnih dobrin pa je obvladovala. Nič ni lažjega kot književnike, ki jih je prejšnja ena ideologija, spravitvi pod skrbištvo druge, malo drugačne.

Gledališče v štirih letih ni načelo nobenega bistvenega družbenega voza. Cerkev se vtikuje v kontracepcijo, v odnos moški ženska, v moralo, v interpretiranje zgodovine, hoče svoj vpliv v šolstvu, gledališče pa nič. Sladke scene in sladki kostumi. V državi, ki ne zna proizvajati lastne mode in ki je imela arhitekto nekoč pred stoletjem.

Film je direktno zatolkel prvi kulturni minister, ki je bil pač pod vplivom cerkve in je v filmu videl grešno umetnost, konkurencko veri. Vendar nobeden od naslednjih ministrov ni uspel filma oživiti. Film predstavlja hierarhično organizacijo. Proizvodnja filma in še bolj distribucija – oboje poteka na dovolj avtoritaren način. S sanjami, megljo, z vero-

vanji ni mogoče obvladati tržišča, če ne znaš reklamirati in vsiliti in ponavljati. Film je v Sloveniji propadel že pred desetletjem, ko je neodločna politika zahtevala tudi neodločen film. Film res gradi na izmišljotinah. Vendar ne na poljubnih.

Slovenija premore dobre govornike. Slovenija premore kar nekaj lepih misli iz zadnjih štirih let. Vendar časopisi, desetine radijskih in televizijskih postaj izkazujejo skromnost, cenenost, vonj po garačih, ki jim res marsikaj drugega prej pride na pamet kot pa reševanje pred avtoriteta, hierarhijami, celo političnimi. In kaj šele postavljanje na lastne noge. Dobro organizirana in čvrsta si je cerkev zagotovila nesorazmeren vpliv v medijih.

Naj bo kdo pisatelj ali novinar: če predava tisto, kar pač mora biti, če drsa obvezne like, ali vsaj večinoma tirsa obvezne like, potem je precej podoben pridigarju. In beseda v mediju in beseda v cerkvi si postaneta podobni. V resni državi in v resnem sistemu so večne resnice kvečjemu intermezzo ali humoristični dodatek. Ker pa v Sloveniji nikoli ni bilo tako, tudi zdaj ni.

Da bi cerkev dosegala uspehe na področju športa – to ne bo šlo. V zdravstvu in šolstvu nima kaj iskati, vendar kako naj avtoritarni organizaciji poveš, naj se ne česa izogne, če področje, ki je ogroženo, samo ni dovolj avtoritarno strokovno urejeno?

V kmetijstvu, gozdarstvu in turizmu se lahko preizkusi prav vsaka stranka in prav vsaka religija: če ta področja niso razvita, in tam kjer so razvita, samo na tradicionalen način, brez resnega tržišča, bi lahko cerkev (ali njene ljube stranke) mimo grede uvedla še fevdalizem.

V manj razvitem sistemu bo imela prednost vsaka politična stranka, ki jo bo podpirala kakšna multinacionalka. Tudi če bo to cerkev. Lastnina strank je vedno premajhna. Prav vsaka organizacija, ki bo nekaj premočila, tako v ljudeh kot sredstvih, bo lahko bistveno vplivala na to ali ono politično stranko.

Da bi danes gledališče ali film ali slovenska zabavna glasba lahko naredili in vodili kakšnega politika? Čisti nesmisel.

Kadar pa so številni slovenski mediji protitržno usmerjeni, tržno neučinkoviti in direktno odvisni od politike, je pa vedno možno, da vanje vdre kakršna koli bolj avtoritarna, bolj hierarhična organizacija s svojim denarjem in vplivom. Tako tudi cerkev.

Cerkev je uspela poskrbeti za duhovnike izrazito bolj kot kultura za svobodne umetnike. Cerkev je uspela poskrbeti za svoje objekte, čeprav sta njihovo število in velikost namenjena popolnoma drugačnim in že davno preteklim časom. Slovenska vojska je takoj zmanjšala svoje potrebe v primerjavi z nekdanjim jugoslovanskim mastodontom. Tudi kultura.

Bistveno za Slovenijo je, da na nobenem področju ne pretirava in ne razpisava. Tudi pri proslavah ne. (Bolj ima prav Thaler kot njegovi kritiki.)

Slovenija bo morala biti pece-ni država, ali pa je ne bo.

Tako kot ljudje tudi narodi plačujejo svoje sanje in svoje religije: svojo demokracijo in svojo avtoritarce.

Za mali narod in malo državo je katoliška vera precej neprijetna: kakšna verzija zen budizma bi utegnila biti cenejša.

Slovenija bo morala prav na vsakem področju, tudi na področju religije iskati samostojne rešitve: potrebujemo domače svetnike. Večino tujih je potrebno prepovedati. Potrebujemo lastnega slovenskega papeža. Že zato, da ne bomo imeli istega kot Avstriji in Hrvati. Čeprav ne vidim, da bi bila prednost, če bi Slovenci prestopili v islam. Zelo zelo drago bo Slovenijo stal slovenski jezik in brez norega investiranja v slovenščino in kult slovensčine lahko Slovenci izgledajo ta hip. Mislim pa, da niti vere niti jezika zlepa ne bo mogel obdržati po lastni izbiri katerikoli narod v Evropi tretjega tisočletja.

Nobena multinacionalka, tudi cerkev ne, pa se ne sme vtikati v slovensko državo, in da bo tako, je potrebno ob vsej taktčnosti izpeljati nekatere malenkosti.

MEJE SO ZA OMEJENE

Na povabilo sindikata delavcev gradbene dejavnosti se je na krajšem obisku v Sloveniji mudi delegacija Sindikata gradbeništvu in industrije Švice pod vodstvom generalnega sekretarja Mariana Pacheca. Predstavniki tega švicarskega sindikata, ki se povezuje v največjo sindikalno konfederacijo - Zvezo sindikatov Švice in v katerem so poleg gradbincev člani tudi iz tekstilne, kemične in lesarske industrije, so se srečali tudi s predsednikom Zveze svobodnih sindikatov Slovenije mag. Dušanom Semoličem. Pogovarjali so se o gospodarskih in sindikalnih razmerah v obeh državah.

Namen obiska je bilo tesnejše sodelovanje med Zvezo sindikatov Švice in ZSSS. »Če meje lahko prestopa kapital, jo morajo še hitreje sindikati kot predstavniki delavcev,« je dejal Mariano Pacheco. Dodal je, da je med obiskom v Sloveniji opazil, da je pri nas svoje podjetje odprla švicarska firma, s ka-

tero imajo pri njih doma velike težave. Švicarski gostje so tudi povedali, da v Švici zelo malo zakonov ureja delovnopravne odnose, pa še ti so zastareli. Zato ima precejšnjo vlogo pri urejanju razmerij med delodajalci in delavci sindikat, ki jih razrešuje s socialnim partnerstvom. Država se ne vmešava v kolektivna pogajanja, prepušča jih delodajalcem in sindikatom. Švicarski sindikati samokritično priznavajo, da so vrsto let vse preveč usmerjali glavno pozornost dvigovanju plač, pri tem pa zanemarili socialno komponento svojega dela.

Zato skušajo to nadoknaditi sedaj, ko je gospodarstvo več let v krizi in narašča brezposelnost. Švicarske goste je zanimal tudi odnos Zveze svobodnih sindikatov Slovenije do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. Švicarski sindikati so bili zmeraj za to, da se Švica vključi v EU, vendar so se državljanji na referendumu leta 1992 odločili drugače.

Sindikalisti iz Švice so nato imeli pogovore še s sekretarji sindikatov tekstilne in usnjarskopredelovalne industrije, lesarstva in kemične, gumarske in neko-

vinske industrije. Nazadnje so se ločeno pogovarjali še z vodstvom Sindikata delavcev gradbenih dejavnosti Slovenije.

(P. V.)

Foto: Sašo Bernardi

KORISTNA IZMENJAVA MNENJ - V pogovorih so sodelovali (z leve proti desni) Stane Čelesnik, predsednik Sindikata delavcev gradbenih dejavnosti Slovenije (SDGD), mag. Dušan Semolič, predsednik ZSSS, Mijo Popovič, podpredsednik SDGD, Ernst Keller, sekretar sindikata kantona Bern, Jernej Jeršan, sekretar SDGD, Mariano Pacheco, generalni sekretar Sindikata gradbeništvu in industrije Švice, in Marjan Gruden, naše gore list (iz Trsta), ki že več kot 30 let živi in dela v Švici in je v tem sindikatu zadolžen za stike s tujino. Prevajalec zato ni bil potreben ...

KAJ DELAJO

v območnih organizacijah

Ptuj

Novo vodstvo

Prejšnji teden se je sestala programsko volilna konferenca območne organizacije Svobodnih sindikatov na Ptuj. Kritično je obravnavala preteklo delo in sklenila, da je treba prihodnje leto znova organizirati praznovanje prvega maja.

Ker je dosedanji predsednik organizacije Viktor Markovič odšel na novo delo v Talum v Kidričevo, bo območno organizacijo začasno vodil vršilec dolžnosti Ivo Potočnik, sekretarske posle pa bo profesionalno opravljal Boris Frajnkovič, pravnik iz Kmetijskega kombinata Ptuj.

Kot nam je povedal Dušan Semolič, je bila udeležba na skupščini dobra. Novemu vodstvu so delegati naložili obilico del, naše uredništvo pa mu želi tudi uspešno delo.

(F. K.)

Podravje

Kaj pa pripravništvo!?

Po informacijah zavoda za zaposlovanje območne enote Maribor od 1. 6. 1995 ministrstvo za delo sofinancira pripravništvo le za tiste pripravnike, ki so prijavljeni na zavodu za zaposlovanje 2 leti in več.

Menim, da je takšna politika nesprejemljiva, saj mlademu človeku v času, ko je najbolj produktiven, onemogoča pridobitev poklica, s tem pa tudi možnost zaposlitve. S tem ukrepom je praktično »določen« za to, da je najmanj 2 leti brez poklica in nezaposlen. Iluzorno je namreč pričakovati, da bodo podjetja sama financirala pripravništvo, razen, normalno, za zveze in poznanstva.

Predlagam, da z ustrežno akcijo spremenimo odnos vlade do mlade populacije in jim zagotovimo zaposlitvene možnosti, za katere se je vlada obvezala v okviru aktivne politike zaposlovanja.

Vekoslava Krašovec, vodja delovne skupnosti in strokovnih služb

Koordinacija sindikatov negospodarske dejavnosti

Hitra reakcija na »Junjske zahteve«

Koordinacija sindikatov negospodarske dejavnosti Slovenije je v funkciji stavkovnega odbora 22. t. m. poslala vladi urgenco, s katero je zahtevala čimprejšnji začetek uresničevanja socialnega sporazuma in drugih predlogov sindikatov iz »Junjskih zahtev«.

Reakcija je bila za naše razmere izjemno hitra. Koordinacija je namreč že kar naslednjega dne prejela naslednji faks s podpisom ministrice Rine Klinar: »Obveščamo vas, da je naše ministrstvo pripravilo za seje vladnih odborov gradiva, ki vsebujejo predlog ugotovitev in stališč do »Junjskih zahtev«. Po obravnavi gradiva na seji Vlade vas bomo o tem obvestili.«

(D. K.)

v samostojnih sindikatih

Policijski sindikat Slovenije

Policisti o razmerah v Evropi

Od 21. do 23. t. m. se je v Trojanovih na Češkem sestala izvršni komite evropskega sveta policijskih sindikatov - nevladne organizacije pri Svetu Evrope, ki združuje poklicne sindikate iz 14 držav stare celine. Kot opazovalca sta se tega sestanka udeležila tudi Miroslav Dušič in Zdravko Melanšek iz PSS. Izvršni komite je obravnaval sedanje razmere v sindikatih članicah ter vpliv tranzicijskih sprememb na razmere v policijah vzhodno- in srednjeevropskih držav, pri čemer je vzel pod lupo zlasti možnosti sindikatov v pogajanjih z delodajalci. V razpravi o tej problematiki sta tvorno sodelovala tudi člana slovenske delegacije.

(D. K.)

TO JE BIL ŽUR!

Foto: Sašo Bernardi

Čprav je bilo prejšnjo soboto vreme bolj kisel kot ne, pa so bili obrazi domala 1.500 udeležencev 3. srečanja Sindikata zdravstva in socialnega varstva Slovenije na letališču v Celju nad vse vedri. Kako tudi ne, ko pa je bilo poskrbljeno skoraj za vse: najmlajši so ustvarjali v otroški delavnici, starejši so se vrteli ob zvokih ansambla Nagelj, nekateri so si privoščili panoramski polet z letalom itd., vsi skupaj pa so se na smrt zabavali v šaljivih tekmah (na sliki), ki jih je vodil neutrudni animator Slavko Podboj. Da, to je bil res njihov dan ...

(D. K.)

Naši tekstilci v mednarodni zvezi

Alojz Omejc in Branka Novak sta bila nedavno tega gosta na 31. kongresu Mednarodne zveze tekstilne in oblačilne industrije v Dornbirnu v sosednji Avstriji, kjer je središče tvornice industrije.

Kongresa so se udeležili predstavniki 20 sindikalnih organizacij iz Evrope, Azije, Afrike in Latinske Amerike. Evropo so zastopali sindikati iz Belgije, Nizozemske, Španije, Francije, Portugalske, Švice in Avstrije.

Kongres je obravnaval in potrdil nove listine te mednarodne organizacije, izvolil je tudi novo vodstvo. Udeleženci so največ govorili o socialni klavzuli (nekakšnem socialnem paktu) in o delokalizaciji proizvodnje. Gre za premeščanje obratov v dežele s cenejšo delovno silo. Kot nam je povedala Branka Novak, so delavci v Bangladešu prisiljeni delati šest dni v tednu po devet ur. V podobnih razmerah delajo tudi delavci v Latinski Ameriki.

Kapitalisti izkoriščajo tudi mladoletne otroke.

Kongres je v članstvo mednarodne organizacije sprejel ustrezne sindikate iz Romunije in Hrvaške, pogojno pa tudi Sindikat delavcev tekstilne in usnjarskopredelovalne industrije Slovenije. Naš sindikat namreč sploh ni prosil za sprejem. Republiški odbor sindikata bo o zadevi sklepal na eni prihodnjih sej, do takrat pa bo proučil tudi možnost vključitve v konkurenčno mednarodno organizacijo.

(F. K.)

Dipl. iur. Lidija Jerkič, pravnica SKEI, je držala obljubo: spet je napisala brošuro z naslovom »Nekatera najbolj pogosta vprašanja z nekaterimi najbolj pogostimi odgovori«. Nekaj iz te brošure, ki jo lahko naročite na SKEI, bomo v nadaljevanjih povzeli tudi v Sindikalnem zaupniku DE.

Vprašanje:

Ali lahko upravni odbor podjetja s sklepom določi, da ugovor zoper sklep o trajnih presežkih ne zadrži izvršitve sklepa?

Odgovor:

Zakon o delovnih razmerjih v 106. členu taksativno našteva primere, v katerih ugovor zoper sklep ne zadrži njegove izvršitve. S sklepom upravnega odbora teh primerov ni mogoče širiti. Sklep o ugotovitvi trajnega presežnega delavca ne spada med izjeme, ki jih določa zakon. Zato ugovor zoper sklep o ugotovitvi trajnega presežka vedno zadrži izvršitev sklepa, kar pomeni, da sklep nima pravnega učinka, dokler ne postane dokončen. Sklep postane dokončen po poteku ugovornega (15-dnevnega) roka, če delavec ne vloži ugovora. Če delavec v za-

konitem roku ugovarja, postane sklep dokončen šele z vročitvijo pisnega odpravka sklepa drugostopnega organa. (Julij 1993)

Vprašanje:

Ali je delavec v šestmesečnem odpovednem roku (presežni delavci) dolžan opravljati svoje delo?

Odgovor:

Delavec, ki je s sklepom opredeljen kot trajni presežek, lahko v 6-mesečnem odpovednem roku, glede na potrebe podjetja, opravlja delo ali ne (v tem primeru je doma). Glede na to prejemata OD po opravljenem delu oz. nadomestilo OD (36. f. člen Zakona o delovnih razmerjih). Odklonitev dela v odpovednem roku (kadar to zahteva podjetje) pomeni hujšo kršitev delovnih obveznosti. (Maj 1993)

POZOR, ODPRTI TELEFON! 313-942

Vprašanje:

Pred mesecem dni sem s sosedom sklenil pogodbo in mu prodal njivo in gospodarsko poslopje. Za prodajo zemlje in gospodarskega poslopja se je vse skozi zavzemal moj brat, ki naj bi bil sosedu dolžan tudi nekaj denarja. Ker sem se prodaji upiral, mi je večkrat fizično grozil, v hlevu pa me je celo napadel z vilami. Zato sem potem v strahu le sklenil pogodbo. Sedaj se je brat odselil v drug kraj, pa me zanima, ali lahko zahtevam nazaj zemljo in poslopje.

Odgovor:

Iz vašega vprašanja sem razbral, da ste pogodbo sklenili zaradi bratovih groženj. V pogodbi o prodaji zemlje in gospodarskega poslopja torej ni bila vaša prava volja in bi je, če bi vaš strah pred bratom ne bil tako močan, ne sklenili. Glede na po-

trebujete kakšen nasvet, ki ni le delovnopravne narave, ampak se tiče tudi temeljnih lastninskih razmerij in civilnega prava nasploh?

Pomislili smo tudi na vas! Odslej boste lahko vsak četrtek od 16. do 17.30 ure na našo telefonsko številko 313-942 priklicali odvetnika Janeza Keka iz Ljubljane in mu povedali, kaj vas teži. Odgovore bomo objavljali tudi v DE.

Ne pozabite torej na številko (061) 313-942 vsak četrtek med 16. in 17.30 ur!

vedano imate možnost zahtevati preko sodišča s tožbo razveljavitev pogodbe. Zakon določa, da se razveljavitev lahko zahteva, če je pogodbeni stranka ali kdo tretji z nedopustno grožnjo povzročil pri drugi stranki (pri vas) utemeljen strah, tako da je ta zaradi tega sklenila pogodbo.

Strah se šteje za utemeljenega, če se iz okoliščin vidi, da je grozila resna nevarnost življenju ali telesni ali pa drugi pomembni dobrini pogodbene stranke ali pa koga drugega.

Vse navedeno pa boste morali v dokaznem postopku pred sodiščem dokazati.

Obvestilo!

Zaradi dopustov bo naš »odprt telefon« vse julijske in avgustovske četrte - »zaprt«. Na slišanje torej spet septembra!

Uredništvo DE

NOVA BROŠURA

PLAČE '95

Vsebina:

- SOCIALNI SPORAZUM ZA LETO 1995
- TARIFNA PRILOGA K SPLOŠNI KOLEKTIVNI POGODBI ZA GOSPODARSTVO ZA LETO 1995
- DOGOVOR O POLITIKI PLAČ IN DRUGIH PREJEMKOV ZAPOSLENIH V GOSPODARSTVU
- KOMENTARJI TARIFNE PRILOGE, SOCIALNEGA SPORAZUMA IN DOGOVORA O POLITIKI PLAČ
- NAPOTILA SINDIKALNIM ZAUPNIKOM

PRIROČNIK LAHKO PO CENI 945 SIT (VKLJUČNO Z DAVKOM) NAROČITE NA NASLOV ČZP ENOTNOST, LJUBLJANA, DALMATINOVA 4, TELEFONI: 321-255, 1310-033, 1335-255.

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, nepreklicno naročamo

izvod(ov) Plače '95

Naslov: _____

Ulica, poštna št., kraj: _____

Ime in priimek podpisnika: _____

Naročeno, dne: _____

1. račun bomo plačali v zakonitem roku
2. kot ind. naročniku mi pošljite po povzetju

_____ žig _____ podpis naročnika

MENEDŽERJI NA ZAHOD, DELAVCI NA VZHOD

Na nedavni skupščini Združenja delodajalcev Slovenije so člani združenja prediskutirali izkušnje dosedanjega dela na najbolj občutljivem področju plač, ki jih urejamo z dogovorom o politiki plač in s kolektivnimi pogodbami. Stališča partnerjev v dogovarjanju o plačah so kajpak zanimiva za sindikate, zato jih povzemamo, čeprav kakih novih smernic v njih ni zaznati. Za stališče delodajalcev je slej ko prej najbolj značilna restriktivna naravnost do obsega plač kot agregata delitve bruto domačega proizvoda, pri čemer pa instrumentarij plačne politike ne bi bil restriktivno administrativen do uspešnih podjetij. Nadgradnja dosedanjih stališč pa je težnja, da bi v bodoče samo minimalna plača bila podvržena avtomatičnemu prilagajanju gibanju življenjskih stroškov po vnaprej predvidenih merilih. Za rast ostalih plač pa naj bi se delodajalci in sindikati le še pogajali in zanje ne bi veljalo nobeno avtomatsko prilagajanje. Zraven pa velja omeniti, kot neke vrste nasprotje tem tendencam, željo delodajalcev, naj bi menedžerskih plač ne omejevali tako, kot jih zdaj zakon, pač pa bi to področje prepustili lastnikom podjetij. Vtis je, kot bi se člani Združenja delodajalcev (ki so direktorji, včlanjeni v združenje kot predstavniki lastnikov) pri menedžerskih plačah gledovali za Zahodu, pri delavskih pa po Vzhodu...

Člani združenja sploh ne dvomijo, da ne bi potrebovali obvladovanja realnega gibanja obsega plač kot agregata delitve bruto domačega proizvoda. Potrebujemo ga zaradi stabilizacije gospodarstva in družbenega razvoja, terja pa ga tudi razdrobljena in pretežno notranjelaščna struktura gospodarstva (ker da je po naravi nagnjena k delitvi).

V združenju razmišljajo, kako bi odpravili sprotno nadziranje izvajanja dogovora o politiki plač in kako bi morebitne sankcije, kazni in druge ukrepe administrativne narave vezali na ugotovitve revizijskih pregledov ali občasnih pregledov inšpekcijskih služb. Menijo, da bi morali menedžerji, ker imajo odločilni vpliv na izvajanje dogovora o politiki plač in so torej zanj odgovorni, dogovor dosledno in pošteno izvajati. Tako plače ne bi prehitvale rasti produktivnosti in inflacije, kar se zdaj še dogaja. Plače v gospodarstvu so se letos realno povečale za 3,2 odstotka, v negospodarstvu pa celo za 14,2 odstotka, pri čemer gospodarstvo omejevanje plač nekoliko umirjeno prenaša, v nekaterih dejavnostih negospodarstva pa so protesti vse ostrejši.

Delodajalci (pardon, njihovi predstavniki v Združenju delodajalcev) predlagajo spremembo 20. in 32. člena zakona o davku od dobička pravnih oseb. Dvajseti člen naj se spremeni tako, da bo priznaval plače kot dohodek v obračunanih zneskih, ugotovljenih v skladu z dogovorom o politiki plač in s kolektivno pogodbo. V 32. členu tega zakona pa naj bo nesporno in jasno zapisano, da dividenda kot lastniški delež iz dobička in delež zaposlenih iz dobička uživata enak davčni tretman. Zakaj tako? Dogovor o politiki plač lahko posega le v obvladovanje obsega kosmatih plač kot stroškov dela. Podjetje, ki doseže čisti dobiček, lahko del tega dobička uporabi za deleže zaposlenih in menedžerjev, pod pogojem, da takšno odločitev sprejme pristojni organ lastnikov podjetja. Glede tega so lastniki popolnoma svobodni in dogovor o politiki plač naj v to ne posega, kajti deleži zaposlenih in menedžerjev iz dobička se ne smatrajo za strošek dela. Pri tem se pojavljajo neupravičena tolmačenja, češ da zaposleni nimajo pravice do udeležbe pri dobičku. Te razlage so v nasprotju tudi s slovenskimi računovodskimi standardi, ki to možnost izrecno omenjajo. Letos sklenjeni socialni sporazum zavezuje vlado, da v sodelovanju s socialnimi partnerji predlaga za

konske rešitve, ki bi sistemsko uredile udeležbo zaposlenih in menedžmenta pri čistem dobičku podjetij. Stališče združenja pri tem je, da ta del prejemkov ne bi smel biti obremenjen s prispevki

merjih, bo to še potrebno.

Kolektivne pogodbe dejavnosti naj bi po delodajalsko ne ponavljale določb iz splošne KP, pač pa urejale le tisto, kar je specifično in potrebno oziroma dovoljeno, da se

splošne kolektivne pogodbe in določanja višine izhodiščnih plač po posameznih tarifnih razredih. V tarifne razrede naj bi razporejala podjetja sama, po svoji lastni plačni politiki. In ker je že dogovorjeno, da se regres za dopust, povračilo stroškov za prehrano in službene poti uredijo enotno za vse zaposlene, ni ničesar več, kar bi bilo potrebno urejati s tarifno prilogo k splošni kolektivni pogodbi. Svoji dosedanjim značaj pa izgubljajo, po mnenju delodajalcev, tudi tarifne priloge h KPD. Težišče pogajanj v KPD se bo po novem preneslo na morebitno minimalno rast dejanskih plač v primerjavi s določenim primerjalnim obdobjem, v odvisnosti od gibanja

rasti prihodka oziroma bruto dobička, produktivnosti, inflacije in drugih pogojev, ki oblikujejo razmere v posameznih dejavnostih. Razen za minimalne plače ni sprejemljiva nobena vnaprej predvidena in avtomatska indeksacija, pač pa so smotrna le pogajanja ob tehtanju vseh elementov, pomembnih za morebitni dvig plač. Prav zaradi tega, menijo delodajalci, je treba toliko bolj sprostiti možnosti zaposlenih za udeležbo pri čistem dobičku.

Predstavnikom delodajalcev v Združenju se zdi v sistemu plač pomembno tudi vprašanje menedžerskih plač, zato so se temeljito lotili tudi nedavno sprejetega zakona o plačah, ki omejuje najvišje

plače na borih 700.000 tolarjev bruto. Menedžerji so užaljeni, češ da državni zbor s takim zakonom omalovažuje socialno sporazumevanje, omejevanje najvišjih plač pa menedžerjem jemlje spodbudo za delo. Vendar ni zakona brez luknje: lastniki podjetij, ki menijo, da so z zakonsko normo o najvišji plači prizadeti njihovi interesi in onemogočeno ustrezno nagrajevanje menedžerjev, imajo možnost, da razliko, ki je po sili zakona ne morejo izplačati, evidentirajo kot obveznost podjetja. Izplačali jo bodo, ko bo to mogoče. To je nasvet lastnikom iz ust predsednika Združenja delodajalcev Mirana Goslarja.

Povzel: B. R.

za socialno in pokojninsko zavarovanje.

Združenje delodajalcev je preverilo svoja stališča do razmerja med splošno kolektivno pogodbo in kolektivnimi pogodbami dejavnosti. Na pobude, da bi se splošna kolektivna pogodba ukinita, delodajalci ne pristajajo! Pač pa se zavzemajo za to, da bi sistem kolektivnih pogajanj centralizirali, ker bi tako zagotovili večjo enotnost rešitev, večjo obvladljivost in preglednost.

Predsednik Združenja Miran Goslar je ob tem dejal: »Kaj to pomeni? Izčistiti moramo tekst splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo. Vanjo spadajo vsa tista določila, ki kot enotna morajo veljati za vse, ena kot minimalne pravice in druga kot pravice, ki jih v drugih KP ni mogoče drugače urediti. Dokler nimamo še novega zakona o delovnih raz-

uredi drugače. Hierarhija kolektivnih pogodb mora biti jasna.

Dotaknili so se tudi pogajanj o tarifnih prilogah h KPD. O minimalni plači sodijo, da ne sme biti predmet političnega licitiranja, kar se zdaj dogaja, niti preprostega odmerjanja odstotnega deleža od statističnega povprečja. Biti mora odvisna od produktivnosti, stopnje naše mednarodne konkurenčnosti, dosežene življenjske ravni in realne sposobnosti, da to zmoremo. Samo minimalna plača je lahko predmet avtomatskega eskalacijskega prilagajanja po vnaprej predvidenih merilih. Minimalna plača tudi odpravi potrebo po določanju izhodiščnih plač. Največja sprememba novega sistema plač bi bila ukinitve tarifnega dela

V PINETI S POČITNICAMI SPET NE BO NIČ

Pravijo, da je Pineta eden izmed najboljših delov Novigrada. Borov gozd ob morju je tu dolga leta gostil številne slovenske letoviščarje, ki so si tu postavili bungalove, kuhinje, restavracije in sanitarije. Toda odkar so Pineto zapustili begunci, sameva uničena in zapuščenca. Izjema je le njen kranjski predel - Pineta.

»Ko smo se minulih petek, 6. junija mudili z uradno jeseniško delegacijo v Pineti, predvsem v otroškem letovišču jeseniške Zveze prijateljev mladine, smo lahko ugotovili le, da zaradi povsem uničenega ali odpeljanega inventarja letos zanesljivo tu ne more letovati nihče. Iz centralne kuhinje so odpeljali vse, kar se je dalo, potrjana je napeljava, v objektu zamaka, hišice so potrebne temeljite obnove. V letovišču ni niti vode niti elektrike.« beremo v kranjskem Glasu. »V počitniških hišicah so bivali begunci, ki so si pomagali po svoje. V bungalovih so pozimi kurili, posledice so obupne. Ko so odšli, je bilo marsikaj uničeno in tudi odpeljano. Vendar bi beguncem delali krivico, če bi jim pripisali vse razdejanje. S seboj, denimo, niso mogli odpeljati hladilnikov ali boilerjev, ki jih danes nima nobena hišica več. Bojlerji in hladilniki so odšli z drugimi kasnejšimi obiskovalci Pinete. Hladilnik si v tistem času lahko dobil tudi za pet litrov vina...« Seveda so predstavniki slovenskih počitniških zmogljivosti v Pineti podpisali

pogodbo s hrvaško vlado, ko so bili primorani oddati svoje imetje beguncem. O tem, da bo hrvaška vlada povrnila povzročeno škodo, takrat ni bilo nikakršnega dvoma. Potlej, ko so si begunci poiskali novo domovanje, je bila škoda v Pineti ocenjena na 2.300.000 mark. V jeseniško letovišče, na primer, bo potrebno vložiti vsaj 120 tisoč mark, da bo spet sposobno gostiti počitnikarje. No, doslej lastniki slovenskega letovišča v Pineti niso videli še nobene marke.

»Ali so bili predstavniki naših počitniških zmogljivosti na hrvaški obali res tako naivni in verjeli danim obljubam? Kdo ve, zagotovo pa je, da danes na vse skupaj gledajo nekoliko drugače.« razmišlja član uradne jeseniške delegacije, ki je obiskal Pineto in svoje vtise povzel v Glasu. »Ali ne bi bilo morda boljše, ko bi takrat, ko so podpisovali pogodbo s predstavniki hrvaške vlade, zahtevali malce manj in zdaj dobili vsaj nekaj? Morda bi bilo bolj modro, če bi namesto denarne odškodnine zahtevali, da deset ali petnajst let ne bi plačevali določenih prispevkov? Sicer pa danes, ko od nikoder ni denarja, ni težko biti pamen. Posebno zato, ker se je v zadnjih letih marsikaj spremenilo. Nekatere firme, na primer, ki jim gre več kot za nohte, so se baje Pineti odpovedale in bi najraje za povzročeno škodo dobile gotovino. Druge firme pa so v tej nezavidljivi, predvsem pa nepredvid-

ljivi situaciji na hitro vnovčile svoje stare počitniške prikolice. Pravijo, da je bilo potrebno odrediti za prikolico le deset do petnajst tisočakov...«

K povedanemu dodajmo še to, da so za lastnike počitniških zmogljivosti v Pineti komunalne dajatve zelo zelo visoke. Za kilovatno uro jim zaračunajo 16 kun, medtem ko jo hrvaški državljani plačujejo po 5 kun. Pravijo tudi, da komunalnim dajatvam ni videti konca, saj vedno znova prihajajo kakšni novi komunalni davki. Med drugim so s prvim junijem turistično takso povečali na dve marki na dan. Do tega datuma je veljala poldrugo marko.

Lokalne oblasti zahtevajo od lastnikov počitniških bungalovov v Pineti tudi plačilo vode in elektrike za čas, ko jih tam sploh ni bilo. Rezultat nespornost je, da so mnogim odklopili tako vodo kot elektriko. Na elektrogospodarstvu Buje so na moč kategorični: vse račune morajo poravnati lastniki počitniških zmogljivosti, vso škodo, ki je nastala na račun beguncev, pa naj poravna hrvaška vlada.

Pri vsej tej kolobociji, ki ji ni videti konca, je še najbolj zaskrbnjujoče, da so zaradi Pinete letovišča Počitniške skupnosti Murska Sobota pri Rovinju in še nekaterih drugih podobnih primerov, najbolj prizadeti mnogi slovenski delavci. Spet bodo ob zasluženi počitnice, znova bodo svoj letni dopust preživel doma. A. U.

Nekaj pikrih o delavskem soupravljanju

Samoupravljanju smo rekli ne in v mladi demokratični državi dali delavcem pravico do soupravljanja odločitev z zakonom določenih Svetov delavcev. V njem smo delavci dobili odgovornost do lastnih odločitev za socialno varnost in tudi kontrolo nad takoimenovanim menedžmentom. Zaradi tega so sveti delavcev trn v peti vodilni strukturi, kljub temu da obstaja Zakon o soupravljanju. V marsikateri delovni organizaciji nasprotujejo ustanovitvi sveta delavcev in s tem kršijo pravice delavcev, prav tako pa tudi šikanirajo sindikalna vodstva in zaupnike. Le-ti pa so po budniki in z zakonom določeno vodijo aktivnosti pri ustanavljanju Sveta delavcev. Zastavlja se vprašanje, kdaj se bodo počeli spoštovanja zakonov naučili tudi menedžmentske kulture. Prevečkrat

se za svet delavcev uporabljata besedici »ostanek realsocializma«, pri tem pa se vodilni pogosto ne zavedajo, da ravno oni pod krinko tržne ekonomije uporabljajo metode realsocializma in zgodnjega kapitalizma istočasno. Ukinjajo že pridobljene pravice delavcev do izobraževanja, kulture, športa, itd. Pri teh poskusih - namenih - je seveda zelo pomembno, kdo je, in kako je močan predsednik Sindikata ali Sveta delavcev.

Vsled naštetih ugotovitev pa pripadnost podjetju zaposlenim nič ne pomeni, zaupanje med vodstvom in delavci je slabo, v večini primerov usmeritev in politika podjetja ni jasna. Obstaja prepričanje, da vodstvu ni mar za ljudi, saj le-ti vedno zahtevajo le delo in za to ustrezno plačilo.

Zaposleni so največkrat nič ali slabo informirani o strategiji in programu podjetja. Namenoma se pod krinko danih pravic menedžmentu zamolči o poslovanju, finančnem stanju, zavezanostih, nagrajevanju, itd. Seveda se ne priznava, da se je kultura menedžmenta spremenila v škodo delavcev in ne kot na zahodu k odnosu z ljudmi in usmerjanju vseh zaposlenih za ustvarjanje bogastva v prizadevanju k odličnosti in v oblikovanju lastne prihodnosti.

Sodelovanje zaposlenih pri upravljanju ima pač svoj smisel, kadar zaposleni sodelujejo preko svojih predstavnikov v Svetu delavcev pri večini pomembnejših odločitvah, ki so pomembne tudi za delodajalca. Sodelovanje delavcev pri upravljanju ima zato tudi preventivno funkcijo pred samovoljo pri odločanju menedžmenta. S tem pa se tudi prispeva in teži h kompromisnim rešitvam, preden pride do sporov, kar pa vsekakor izboljšuje odnose med vodstvom in zaposlenimi. Žal pa zakonodajalec ni zadolžil nikogar v državi za izvajanje soupravljanju primernih izobraževalnih oblik. Članom Sveta delavcev je zagotovil le možnost plačane udeležbe na njih. V nekaterih sindikatih so to potrebo ugotovili in za izvoljene predstavnike delavcev že organizirali izobraževanje. Prav pa bi bilo, če bi se izobraževanju pridružili tudi delodajalci ali predstavniki menedžmenta.

Za konec lahko ugotovimo, da bo boj za uresničevanje ekonomske demokracije v Sloveniji je dolg in težak, saj ima sistem sodelovanja delavcev pri soupravljanju veliko večje možnosti za uspeh, če ga vsaj načeloma sprejemajo vsi ključni udeleženci - zaposleni, sindikati, delodajalci.

Silvester Lednik

Protestantski katekizem

Po več stoletjih ponovno **PROTESTANTSKI KATEKIZEM** na Slovenskem.

Knjiga s 500 stranmi kot - dialog med posameznikom in religijo med teologijo in humanistično znanostjo med cerkvijo in družbo

Dodatek v **PROTESTANTSKEM KATEKIZMU** prinaša:

- vse predgovore slovenskih protestantskih piscev v njihovih delih v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku (Trubar, Dalmatin in prekmurski protestantski pisci)
- literarnozgodovinski esej
- fotografije vseh slovenskih evangeličanskih cerkva s temeljnimi zgodovinsko-pisnimi podatki

Založnica sta ČZP Enotnost in Evangeličanska cerkev v Sloveniji. Maloprodajna cena **PROTESTANTSKEGA KATEKIZMA** bo 10.000 SIT. V prednaročilu vam nudimo **20-odstotni popust in plačilo v enem ali v dveh obrokih**. Prvi obrok v prednaročilu znaša 5.000 SIT. Knjigo lahko naročite in plačate prvi obrok pri ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, Ljubljana. Drugi obrok v znesku 3.000 SIT boste plačali ob prevzemu **PROTESTANTSKEGA KATEKIZMA**, ali pa po prevzemu knjige na pošti.

Zaradi omejene naklade vas pozivamo, da knjigo nemudoma naročite! **KNJIGA, KI JE VEČ KOT KATEKIZEM!**

Naročilnica za **Protestantski katekizem**

Pri ČZP Enotnost naročamo _____ izvodov Protestantskega katekizma

Knjigo pošljite na naslov: _____

Ulica, poštna številka in kraj: _____

Ime in priimek podpisnika: _____

1. Račun bom(o) plačal(i) v enkratnem znesku - po povzetju (v predplačilu do 15. aprila 1995 je cena 8.000 SIT)
2. Račun bomo plačali v dveh obrokih (I. obrok 5.000 SIT, po prevzemu pa še 3.000 SIT)

3. EMŠO za individualne naročnike _____

Datum naročila _____

Podpis naročnika _____

Stroški dobave in 5-odstotni davek so vključeni v ceno

ISTRO CENIJO, KLJUB TEMU ZELO MALO TURISTOV

Mnogi, ki so se v začetku tega leta odločili, da bodo vsaj del svojega dopusta preživeli kje v Istri ali Dalmaciji, so si dokončno premislili. Mnogi zaradi raketiranja hrvaške prestonice, drugi zaradi predrage kune, tretji zaradi obojega. Ja, denarna politika sosednje države res ni v prid tamkajšnjemu turističnemu gospodarstvu. Vrednost marke namreč na Hrvaškem nazaduje. Pred polpension letom je bilo moč iztržiti za nemško marko 4,4 kune, sedaj le še 3,5. Rezultat take borbe proti inflaciji so visoke cene, ki odbijajo turiste in jih preusmerjajo v druge države. Zato ni naključje, da se je tudi veliko Slovencev, ki da se je tudi veliko Slovencev, ki sicer še kako ljubijo Istro, Kvarner in pravilčno lepe dalmatinske otoke, odločilo za dopust na sosednji obali – v Italiji. Tu s cenami namreč ne pretiravajo. In kar je prav tako pomembno: turistom v Italiji ne bo potrebno poslušati grmenja topov in misliti na vojno.

Ob tem, ko negodujemo nad predrago kuno in kar za tretjino višji cenami v Istri, če jih primerjamo z našimi ali tistimi v sosednji Italiji, pa je treba povedati, da je Dalmacija cenejša od severnega Jadrana. Vendar to turističnemu gospodarstvu ne pomaga veliko, saj ni pravega zanimanja za letovanje južneje od Kvarnerja.

Medtem ko pred leti ni bilo moč dobiti v Dubrovniku prostega ležišča niti za suho zlato, je zdaj tu vse drugače. Kljub zagotovitvi za varen in nemoten dopust, da o izjemnih lepotah narave in kulturne dediščine ne govorimo, je na področju Dubrovnika turistov le za vzorec. Zato je zdaj tu raj za romantike in mnoge ljudi, ki uživajo v miru in samoti. Samevajo dobre gostilne, najlepše plaže in celo slovito dubrovniško sprehajališče Stradun. Na območju dubrovniško-neretvanske županije so imeli leta 1990 več kot 6,5 milijona nočitev, od tega je več kot polovica pripadala tujim gostom. Lani pa so tu ustvarili le trinajstino toliko nočitev. Za območje samega Dubrovnika so turistični delavci leto pripravili 20 hotelskih objek-

tov in tudi precej popustili pri cenah. Tako je potrebno v manjših hotelih odšteti za polpension približno 30 do 40 nemških mark. To res ni veliko, toda kaj, ko divja na pragu tega prelepega dalmatinskega mesta še vedno vojna. V tem primeru so tudi najbolj vabljive cene premalo mikavne, da bi napolnile turistične zmogljivosti.

Za Istro pa poznavalci pravijo, da te dni lovi zadnji vlak. Sredi junija, denimo, so bili v slovitih poreški Zeleni laguni odprti le trije hoteli: prestižni Parentium in dva za množični turizem – Lotos in Zorna. Zanimivo, v predsezoni je bilo letos tu za 15 odstotkov manj

gostov kot lani. Zato je na dlani, da z računico hrvaške vlade letos zagotovo ne bo nič. S turizmom bi namreč rada ta država zaslužila kar dve milijardi dolarjev. To pa so iluzije. Julij je namreč tu, gostov pa še od nikoder.

Številne zahodnoevropske agencije so zaradi zaostritve razmer na Hrvaškem seveda odpovedale prihod svojih gostov na istrsko območje, zato je ostalo rezervacij bolj malo. Pa še te so le za čas med 20. julijem in 20. avgustom. In ker ni gostov od nikoder, bodo istrski turistični delavci te dni pripravili posebne tiskovne konference v Sloveniji, Avstriji in Italiji, na katerih bodo javnost

seznanili z novimi, to je nižjimi cenami počitnikovanja v Istri.

Polpenzion naj bi veljali od 44 pa tja do 49 mark, kajpak v povprečnih hotelih, medtem ko bo dopustovanje v objektivih najvišje kategorije dražje. Pa ne tako zelo, kot je bilo v »starih dobrih časih«. Baje bo veljal polpenzion v zares mikavnem hotelu Parentium, ki je v prelepem borovem gozdu in tik ob morju, 70 mark, morda še kakšno manj.

Vsi, ki bodo letos v Istri dopustovali v najetih apartmajih ali v kampih in si bodo hrano pripravljali sami, bodo s ponudbo v trgovinah, na tržnicah, v ribarnicah, mesnicah in najrazličnejših prodajalnah gotovo zadovoljni.

Motile jih bodo, kot že rečeno, le cene, kar pa ne velja za vse povrsti. Uspoštovati je namreč treba, da so plače in pokojnine na Hrvaškem še bistveno bolj mizerne, kot so v Sloveniji, in da je poleg tega tam zelo malo petičnih turistov, ki bi utegnili dvigovati cene. Zato so denimo ribarnice, mesnice in tržnice založene tako kot verjetno še nikoli. Včasih so bile boljše in najboljše ribe rezervirane le za dobre gostilne, danes pa je moč kupiti prav vse, kar ponuja bogato Jadransko morje. Rarogi, grancevole, škampi, brancini, orade, zobatici, ovčice, šargi, kavali, škarpine, gavuni in najrazličnejši morski sadeži so vsakdanost. Ponudba je za vse, ki niso praznih žepov, zares razveseljiva. Teh pa je bolj malo, zato tudi ni pravega povpraševanja.

Skratka, Istria kljub temu, da turistični delavci te dni lovijo zadnji vlak in znižujejo cene, tudi letos ne bo kdo ve kako poceni. Jo bo pa vredno obiskati. Zato ker bo tistega, kar si mnogi na počitnicah še najbolj želimo, tu na pretek. Nikjer ne bo priverjanja, ne v mestih ne na plažah ob morju, in povsod vas bodo veseli. Zato, ker boste bolj redek gost.

Andrej Ulaga

DELAVSKA HRANILNICA, d. o. o.
Ljubljana, Dalmatinova 4

V JUNIJU 1995 nudi sindikat, društvom, družbenim organizacijam, krajevnim skupnostim, dobredelnim organizacijam, obrtnikom, majhnim pravnim osebam in fizičnim osebam nove pogoje varčevanja:

Novo obrestne mere na revalorizirano osnovo

Revalorizacijska stopnja za mesec JUNIJ 1995 znaša 0,30% mesečno.

OBRESTNE MERE ZA VARČEVANJE BANČNIH VLOG:

Pravne osebe:	Mesečne	Letne
– vezane vloge do 30 dni	0,38%–0,46%	4,75%– 5,78%
– vezane vloge nad 30 dni	0,45%–0,62%	6,82%– 7,86%
– vezane vloge nad 60 dni	0,70%–0,78%	8,90%– 9,93%
– vezane vloge nad 90 dni	0,86%	10,97%
– vezane vloge nad 180 dni	0,94%	12,01%
– vezane vloge nad 365 dni	1,01%–1,09%	13,04%–14,08%

Privatne osebe:

– vezane vloge nad 30 dni do 90 dni	0,78%–0,86%	9,93%–10,97%
– vezane vloge nad 90 dni do 180 dni	0,94%	12,01%
– vezane vloge nad 180 dni do 365 dni	1,01%–1,09%	13,04%–14,08%
– vezane vloge nad 365 dni	1,16%–1,24%	15,12%–16,16%

OBRESTNE MERE ZA POSOJILA ČLANOM SINDIKATOV:

- kratkoročna posojila (rok vračila: 6 in 12 mesecev): R + 11%
- dolgoročna posojila (rok vračila: 15, 18 in 24 mesecev): R + 13%

Kratkoročna posojila lahko dobijo člani sindikatov, ki varčujejo sredstva v Hranilnici, dolgoročna posojila pa lahko dobijo delavci, člani lastnikov kapitala Hranilnice in tudi varčevalci hranilnice z dolgoročno vezavo depozita.

Največji znesek dolgoročnega posojila lahko znaša 400.000 SIT. S tem je dana možnost, da se odobri posojilo večjemu številu članov sindikata.

VARČUJTE SVOJA SREDSTVA V VAŠI DELAVSKI HRANILNICI. USTVARITE MOŽNOST, DA BODO ČLANI VAŠEGA SINDIKATA LAHKO DELEŽNI STORITEV DELAVSKE HRANILNICE.

Naše geslo je: **KAKOVOST SO LJUDJE!**

Naš žiroračun je 50101-625-7316

Dotatna pojasnila lahko dobite na sedežu Hranilnice tel. (061) 312-098, 316-881.

EVGEN JURIC

Poziv

Če so mi vzeli možnost dela, naj mi vzamejo še željo do jela!

Zaznamek

Vse več je ljudi, ki žive pasje življenje, in vse več lastnikov psov, ki žele zagotoviti psom človeka dostojno življenje.

Ugotovitev

Kadar je kuverta tanka, so prizadevanja polovična. In obratno.

ATRIS

Borza sindikalnega turizma

BORZNO SPOROČILO ŠTEVILKA 25

ATRIS – BORZA SINDIKALNEGA TURIZMA, Ljubljana, Dalmatinova 4, sprejema ponudbe prostih počitniških možnosti, posreduje proste zmogljivosti, organizira zamenjavo, nakup ali prodajo počitniških objektov, stanovanj, bungalovov, prikolic in drugih možnosti.

Pišite nam ali telefonirajte na 061 131 00 33, int. 384, 385; 061/326-982 ali 322-975; naš telefaks je 061/326-982 ali 317-298, žiro račun 50101-601-92077 – Atris.

Poslovni čas za stranke vsak delovnik od 9. do 15.30.

POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI VAM JIH NUDIMO

- 1. ZDRAVILIŠČE ROGAŠKA** – polni pension v dvoposteljni sobi 4.500 tolarjev v hotelu Boč.
- Poseben cenik za zdraviliške storitve: program hujšanja, anti-stres program, gastro program, program za diabetike. CENE V AGENCIJI.
- 2. ROGAŠKA SLATINA** – privatni pension, čajna kuhinja, tri sobe in apartma, lasten bazen, parkovna ureditev vrta. Cena 16 DEM na osebo, turistična taksa ni vključena. Otroci do 12. leta imajo 30% popusta.
- 3. IZOLA, AVTOKAMP JADRANKA** – prikolica za 4 osebe, od 1. do 10. 7. Cena 32 DEM na dan.
- 4. VRŠNO, gostišče GREGORČIČ** – dvoposteljne sobe, sedemdnevni paketi, cena polpenzion 3.300 tolarjev, polnega pa 3.600 tolarjev.
- 5. VELIKE BLOKE** – POČITNIŠKI DOM S 105 LEŽIŠČI, štiriposteljne sobe. Prosti termini v juliju in avgustu. Cena polnega pensiona je 25 DEM. Popusti za skupine.
- 6. SLIVNIŠKO POHORJE** – počitniška hišica s tremi spalnicami za do 6 oseb. Cena dnevnega najema 45 DEM. Pokličite po tel. 062 227 771, int. 251.
- 7. KRANJSKA GORA** – DVOPOSTELJNE SOBE, POLPENZION 25 DO 45 DEM. Cene so odvisne od sezone.
- paviljoni BELEVUE – DVOPOSTELJNE SOBE, POLPENZION 25 DO 45 DEM. Cene so odvisne od sezone.
- apartmaji LANTERNA – NAJEM APARTMAJA ZA 4 OSEBE, dve spalnici, kuhinja, kopalnica, od 38 do 112 DEM, odvisno od sezone – NAJEM APARTMAJA ZA 6 OSEB, tri spalnice, kuhinja, kopalnica, terase. Cene od 47 do 148 DEM, odvisno od sezone.

– **HOTEL NEPTUN** – DVOPOSTELJNE SOBE, POLPENZION. Cena od 45 do 65 DEM, na osebo, odvisno od sezone.

– **APARTMAJI LUNA** – DNEVNI NAJEM, ZA 3 OSEBE OD 43 DO 104 DEM, ZA 4 OSEBE PA OD 48 DO 113 DEM. Cene so odvisne od sezone.

– **HOTEL TAMARIS** – polpenzion, bivanje v dvoposteljni sobi, hotel visoke B kategorije. Cene do 25. 8. 72 DEM.

10. LUCIJA PRI PORTOROŽU – DVOOBNO STANOVANJE, opremljeno za 5 oseb. Termini od 1. julija do 1. septembra: 7 ali 10 dni. Cena 100 DEM na dan.

11. ANKARAN – DVOOBNO STANOVANJE za 5 oseb, termini do 28. 7. in po 14. 8. Cena 74 DEM na dan.

12. FIESA – tri- ali štiriposteljne sobe s kopalnico. Polpenzion 48 DEM na osebo, pension za 56 DEM na osebo, otroci do 10. leta imajo 30% popusta.

13. MALI LOŠINJ – počitniški dom, eno-, dvo- ali triposteljne sobe, etažne sanitarije. Cena polpenzion 36 DEM, termini od 30. junija dalje – vsak petek.

14. CRES-ZAGLAV – dve garsonjeri za štiri osebe v času do 30. 8. Cena dnevnega najema 74 DEM.

15. DUGA UVALA – garsonjeri za 4 osebe, prosti termini od 1. 7. do 15. 9. Cena dnevnega najema je 72 DEM.

16. ČERVAR – POČITNIŠKO STANOVANJE za štiri osebe, prosti termini do 6. julija. Cena 3.700 tolarjev.

17. BARBARIGA – ENOSOBNO STANOVANJE za 4 osebe, termin do 5. 7. in od 24. 8. dalje. Cena 63 DEM na dan.

18. NOVIGRAD – TRISOBNO STANOVANJE, možnost bivanja za 5 oseb. Termini do 26. 6. po 65 DEM.

19. NOVIGRAD – dvo- in triposteljne sobe, najem od 5 dni naprej, skupno 15 ležišč. Cena nočitve 14 DEM.

20. NEREZINE – SAMOSTOJNI APARTMAJI za 4 osebe, posamezni termini v septembru. Cena 78 DEM, možnost dodatnega ležišča 12 DEM.

21. ROGLA – garsonjera oz. dvosobno stanovanje, 55 oz. 65 DEM dnevno.

22. KOPE – garsonjera za 4 osebe, cena 52 DEM dnevno.

23. KRANJSKA GORA – garsonjere za 4 osebe, posamezni termini v vsem obdobju poletnih dopustov, cena dnevnega najema 65 DEM. Stanovanje za 6 oseb 72 DEM.

24. FIESA-POČITNIŠKI DOM za ca. 100 oseb, prosto po 15. 9., možnost za šolo v naravi.

25. Posamezni termini v apartmajih v Bohinju – Stara Fužina, v Kaninski vasi.

POSEBNO UGODNA PONUDBA NA POREŠKI RIVIERI

HOTEL TAMARIS:
do 22. julija izredne cene, dvoposteljne sobe, polpenzion. Do 24. junija 37 DEM, do 8. julija 48 DEM, do 22. julija 58 DEM.

HOTEL NEPTUN POREČ:
polpenzion v dvoposteljni sobah. BIVAŠ 7 DNI, PLAČAŠ 6, BIVAŠ 14 DNI, PLAČAŠ 12 dni. CENE: do 23. 6. 45 DEM, do 2. 7. 55 DEM, do 16. 7. 65 DEM.

HOTELSKA NOČITEV Z ZAJTRKOM V POREČU do 22. julija: CENA 27 DEM NA OSEBO. REZERVACIJE NAJMANJ 9 DNI PRED ODHODOM, NAJKRAJŠE BIVANJE 3 DNI.

APARTMAJI ZA DVE OSEBI – do 5. AVGUSTA PO SISTEMU DVE OSEBI ZA ENO PLAČILO. CENA DNEVNEGA NAJEMA JE 27 DEM. To ponudbo posebej priporočamo.

POREČ – TENIŠKA ŠOLA: učenje tenisa z vso strokovno tehnično opremo, zdravniškimi in fizioterapevtskimi storitvami, video snemanje iger. POOBlašČENE AGENCIJE: Mladi turist, Come 2 us.

POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI JIH POTREBUJEMO

1. POČITNIŠKE HIŠICE V ČATEŽU, ATOMSKIH TOPLICAH ALI MORAVSKIH TOPLICAH, BANOVCIH, PTUJSKIH TOPLICAH, ROGLI, KR-VAVCU, KANINU, BOHINJU ALI KRANJSKI GORI za vsa obdobja.

2. LASTNIKE POČITNIŠKIH DOMOV V SLOVENSKEM PRIMORJU ALI V HRVAŠKI ISTRI, KI BI DALI OBJEKTE V NAJEM, VABIMO, NAJ NAM POSREDUJEJO PONUDBE.

SINDIKALNI IZLETI

SINDIKALNE ORGANIZACIJE ALI KAR TAKO OBLIKOVANE SKUPINE VABIMO, NAJ NAM POSREDUJEJO SVOJE ŽELJE ZA DRUŽABNI ALI STROKOVNI IZLET ALI POTOVANJE DOMA ALI V TUJINO. PLAČILA V 2 OBROKIH.

1. BUDIMPEŠTA – TRIDNEVNI IZLET ZA VIKEND ALI PA KAR TAKO ZA 40 DO 50 OSEB. AVTOBUSNI IZLET V BUDIMPEŠTO, OGLED ZNAMENITOSTI MADŽARSKÉ PRESTOLNICE, POLDNEVNI OBISK TIPIČNE KMETIJE V MADŽARSKI STEPI Z DRUŽABNIM DELOM IZLETA, TRETJI DAN NA POVRATKU V LJUBLJANO ALI V KRAJ, OD KODER JE SKUPINA, KOSILO V ČARDI. CENA 245 DEM, PLAČLJIVO V DVEH OBROKIH.

2. ENODNEVNI IZLET PO BELI KRAJINI – preko Muljave in Žužemberka, obisk metliške kleti, naselja Adlešiči, kosilo na poznani kmetiji pri ŠKALOVIH v Cerovcu. Ideально za 45 oseb.

ORGANIZACIJA SEMINARJEV

Posebna ponudba ATRIS in Hotela KOMPAS v Bohinju. Organiziramo eno- ali večdnevne seminarje za 15 do 70 udeležencev. Cena pensiona 4.350 tolarjev. Tehnična oprema je zagotovljena.

Informacija gostom Atrisa

PLAČILNI POGOJI: Ob potrditvi rezervacije zahtevamo plačilo 40% celotnega zneska. Pri odgovedi nad 20 dni pred odhodom za že rezerviran termin zaračunamo stroške poslovanja in druge stroške; najmanjši znesek stroškov odgovedi je 4.000 tolarjev, pri krajši odgovedi zaračunamo stroške in 30% celotnega zneska. Cene veljajo le za že v celoti plačane aranžmaje, če se te ne spreminjajo za več kot 7%. Po plačilu gostje prejmejo našo napotnico. V primeru, da naše napotnice ne prejmete 7 dni pred odhodom, nas nujno pokličite.

PROGRAME V TUJINI OBRAVNAVAMO V SKLADU S SPLOŠNIMI NAVODILI POTOVALNE AGENCIJE, KI JE ORGANIZATOR POTOVANJA, IN JIH GOSTJE PREJMEJO OB PRIJAVI. PRIJAVA JE SPREJETA, KO JE VPLAČANIH 30% CENE ARANŽMAJA. Reklamacije v skladu s turističnimi uzancami rešujemo sporazumno.

ATRIS je povsod, kjerkoli ste.
Metod Zalar, direktor Borze

USODNI KORAK V STISKI

Konec pomladi in zgodaj poleti je čas, ko je v Sloveniji največ samomorov, tudi med mladimi. Vzroki zanje so najrazličnejši, še posebej težave v šoli, nesrečna ljubezen, oboje skupaj. Znano je, da se Slovenija uvršča med države, ki so najbolj obremenjene s samomori. Vsako leto si pri nas vzame življenje 600 do 700 ljudi ali 31,5 na 100.000 prebivalcev. To nas po samomorih uvršča v sam vrh Evrope, takoj za Madžari.

Po najnovejših ugotovitvah njihovo število sicer ne narašča, povečuje pa se med brezposelnimi in mladimi v starostni skupini od 19 do 24 let. Anketa, ki jo je to pomlad pripravila dijakinja ene izmed ljubljanskih gimnazij med svojimi sošolci – četrtošolci, je pokazala, da je kar 69 odstotkov deklet in 62 odstotkov fantov že razmišljalo o samomoru. Približno 12 odstotkov jih je tudi odgovorilo, da so pogosto žalostni, ravno toliko jih je potožilo, da so nezadovoljni s svojim življenjem, štiri odstotke deklet pa je že poskušalo narediti samomor.

Kal samouničevanja

V Slovencih tli kal samouničevanja. Bivanjska praznina, v kateri se ljudje počutijo votli, prazni, izpraznjeni, se lahko pojavlja tako v bogatejši družbi, kjer je vsega preveč, pa tudi tam, kjer ljudje žive v pomanjkanju ali v življenjski stiski. Posledica te bivanjske praznine je povečano število samomorov, stopnjevanje kriminalitete, omame in zasvojenosti.

Kako torej doumeti, da Slovenija, drobna, komaj opazna

zaplata na zemeljski obli, tako izrazito in žalostno izstopa in opozarja nase prav po narodovem samouničevanju, se sprašuje sociolog mag. Franc Leskošek, ki raziskuje ekonomsko revščino in samomor na Gorenjskem. Brez dvoma gre za nekatere specifičnosti in kulturne zgodovinske danosti, vrednote, navade in običaje, vzorce nege in vzgoje otrok, ki oblikujejo objektivne poteze povprečnega Slovenca.

Po njegovih večletnih izsledkih v samomorilsko brezno najpogosteje omahnejo prav ljudje z družbenega obrobja, upokojeanci, kmetje, delavci, brezposelni in drugi. Socialna stiska marsikaterega človeka se rada brati z alkoholom, konflikti v družini, poklicu in iz njih izvirajočimi občutki osamljenosti, odrinjenosti, osovraženosti. Raziskava Ekonomska revščina in samomor na Gorenjskem še poteka, na voljo pa so podrobnejši podatki od leta 1987 do leta 1993. Mag. Leskošek je v svojih izsledkih opozoril na tendence, ki zanesljivo zarisu-

jejo kategorijo brezposelnih samomorilnih oseb.

Kar 14 odstotkov samomorilcev je brez dela

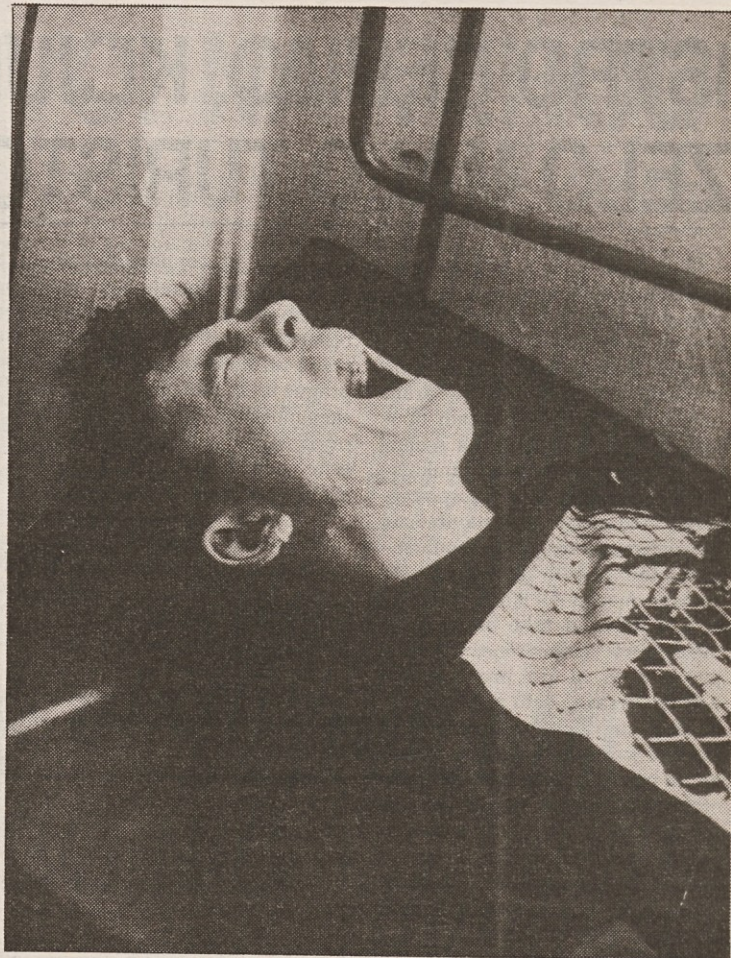
V letih 1987 do 1992 je v gorenjski regiji za posledicami samomora umrlo 297 oseb, 41 ali blizu 14 odstotkov med njimi jih je bilo brez dela, prevladovali so moški. Med brezposelnimi, ki so naredili samomor, so prevladovali nevalificirani. Pozornost zbuja zlasti samomorilski spoj med brezposelnostjo in alkoholizmom. Druga samomorilska kombinacija razkriva odnos med brezposelnostjo in samskim zakonskim stanom.

Med brezposelnimi samomorilci je 50 odstotkov samskih moških in 44 odstotkov samskih žensk. Kar 44 odstotkov brezposelnih samomorilcev pa je bilo v času dejanja

razvezanih. Pri moških še zlasti izstopa samomorilska kombinacija med brezposelnostjo ter ekonomskimi in stanovanjskimi težavami, pri ženskah pa ljubezenski konflikt. Zanimiva je primerjava domnevnih motivov s slovenskimi samomorilci za isto obdobje (1987 do 1992). V ospredju so bili tile motivi: družinski oziroma zakonski spori, telesna bolezen in izoliranost, osamljenost, izguba svojca, medtem ko so bile ekonomske in stanovanjske zagate povsem na repu domnevnih motivov.

Ti podatki govorijo, da so brezposelni s samomorilskimi nagnjenji posebna kategorija, ki odstopa od povprečnih samomorilcev. To bi kazalo upoštevati pri preventivnih akcijah za samomorilsko ogrožene brezposelne osebe oziroma pri oblikovanju nacionalnega programa za preprečevanje samomorov.

Marija Frančeškin

ZDRAVSTVO NA RAZPOTJU

Pravzaprav pove vse že sama sprememba v naslovu predlaganega načrta za zdravstveno varstvo. Zdaj se namreč glasi: Načrt zdravstvenega varstva – Zdravje do leta 2000.

Še pred tremi leti pa je bilo v naslovu Zdravje za vse do leta 2000. Besedici »za vse« je sedaj predlagatelj izpuštil. V predlaganem načrtu zdravstvenega varstva, ki naj bi ga parlament obravnaval v drugi fazi še pred počitnicami, uveljavljamo kakovostno zdravstveno varstvo le za nekatere, tiste z globljimi žepi, za druge pa ...

Najprej je predlagani načrt skritiziralo predsedstvo Zveze svobodnih sindikatov in zahtevalo vrnitev predloga načrta v prvo fazo obravnave. S tem bi omogočili najprej načelno razpravo o vseh odprtih vprašanjih, ki zadevajo prihodnji razvoj zdravstva pri nas.

Prejšnji teden je podobne zahteve z večino glasov sprejela tudi skupščina Republiškega zavoda za zdravstveno zavarovanje, v kateri so med uporabniki močno zastopani tudi predstavniki svobodnih sindikatov.

Gre za nasprotovanje predlaganemu nadaljnjemu krčenju sedanjega obsega in kakovosti v obveznem zdravstvenem

zavarovanju, predstavljanje pravic v prostovoljno zdravstveno zavarovanje, odpravljanje zavarovanja za posamezne primere ter ponovno uvajanje participacije. Plaz omejevanja zdravstvenih pravic se je sprožil z uvedbo nove zdravstvene zakonodaje pred dobrimi tremi leti in zdaj mu ni videti ne konca ne kraja. Ali bomo pristali na ameriškem dnu omejevanja zdravstvenih pravic.

Prehod iz državnega v zasebno zdravstvo ne bi smel biti stihijski, ampak skrbno načrtovan, ocenjujejo v svobodnih sindikatih. Potrebno je oceniti skladnost načrta z rešitvami zakona o lokalni samoupravi. Merila za dodeljevanje koncesij zdravstvenim delavcem so premalo natančna in konkretna, samoplačniške ambulante na nekaterih področjih še povečujejo čakalno dobo ...

Vznemirjeni so tudi upokojeanci, saj predlagatelj načrtuje zniževanje solidarnostne ravni. Po načrtu naj bi se nekatere pravice omejile, druge pa izločile iz obveznega zavarovanja. Mednje sodi na primer zdraviliško zdravljenje, zobno in zobnoprotetično zdravljenje odraslih, nekatere oblike rehabilitacije, zdravila z vmesne liste in podobno. Sindikat zdravstva in socialnega varstva pa celo predlaga, naj o tako pomembni stvari

odločajo državljani na referendumu: kakšen sistem hočejo in koliko so zanj pripravljeni plačati. Predlagatelj pa pravi, da se s predloženim načrtom v resnici želimo pridružiti Evropski uniji tudi na področju zdravstvenega varstva. Hkrati pa je to tudi preizkusni kamen sposobnosti prilagajanja zdravstvenega varstva novim političnim, ekonomskim in socialnim razmeram, značilnim za sedanji čas.

Temeljno vprašanje pa tiči drugje: po kateri poti bo s sedanjega razpotja krenilo naše zdravstvo. Po tisti, ki jo je ubrala angleška država in je izrazito antisocialna in nehumana, ali po poti nordijskih držav, še posebej Švedske?

Mogoče si jemljemo za zgled celo ZDA: če zboliš, moraš tam plačati za zdravljenje in zdravila celo premoženje.

Igračkanje s številkami, ki govorijo o 13-milijonskih izgubah v zdravstvu, so le metode pritiska in jih je moč rešiti tudi na druge načine, ne le z rezanjem pravic. Takšni omejevalni ukrepi na področju zdravstva bi namreč prizadeli več kot polovico prebivalcev Slovenije, če k delavcem z nizkimi plačami prištejemo še večino upokojevcev in invalidov z njihovimi družinami vred. *Marija Frančeškin*

- Vsak teden pregled najpomembnejših dogajanj v politiki, gospodarstvu in sindikatih skozi pisanje slovenskih časnikov na 64 straneh A5 formata
- Kako pišejo različni časopisi o istih dogodkih?

- Informacije, komentarji, intervjuji, polemike, mnenja, predlogi, kritike
- Kratko, udarno

Naročilnica

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4 nepreklicno naročam(o)

izvod(ov) PUBLIKACIJE ČAS (Mesečna naročnina 2000 SIT)

Naročeno pošljite na naslov: _____

Ulica, poštna številka, kraj: _____

Ime in priimek podpisnika: _____

Naročeno dne: _____

Žig

Podpis naročnika

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku
2. Kot ind. naročniku mi pošljite po povzetju

LOČITI DELAVSKO IN KMEČKO ZAVAROVANJE

»V ZSSS smo proti takšni reformi pokojninskega sistema, ki bi zniževala pravice upokojevcev in delavskih zavarovancev,« je na tiskovni konferenci rekel Dušan Semolič, ko je tekla beseda o predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Sedanje spremembe omenjenega zakona prinašajo nekatere najbolj nujne opravke veljavnega pokojninskega zakona, še zdaleč pa ne odpravljajo vseh slabosti. Svobodni sindikati se sicer strinjajo s predlogom vlade o usklajevanju pokojnin v skladu z gibanji plač vsake tri mesece, ne soglašajo pa z nekaterimi rešitvami, za katere so pripravili svoja dopolnila. O tem je spregovoril Gregor Miklič, član predsedstva ZSSS.

Po predlogu zakona čakajo spremembe vse tiste, ki sedaj plačujejo pokojninsko invalidsko zavarovanje po prosti izbiri in si tako nizko postavljajo zavarovalne osnove. Povprečni mesečni znesek za kmete je bil lani le 3313 tolarjev, za zasebnike in delavce pri zasebnikih 11.011 tolarjev, za medzne delavce pa kar 31.428 tolarjev.

Zaradi takšnih nesporazmerij je v zakonu predvidena omejitev izbire zavarovalnih osnov za zasebnike. Svobodni sindikati še dodatno predlagajo ločitev delavskega in kmečkega zavarovanja, s čimer bi se razbremenilo gospo-

darstvo in prejemki aktivnih zavarovancev. Doslej se je namreč izkazalo, da so bili s kmeti solidarni le delavci, ne pa obratno. To v zadnjem času še najbolj kažejo primeri denacionalizacije v kmetijstvu, ko delavci izgubljajo delo.

Sindikati se tudi zavzemajo, da bi morali pri zavarovancih, ki so zavarovani za širši in ožji obseg pravic, upoštevati kombinacijo obeh zavarovanj.

Svobodni sindikati nasprotujejo podzavljaju kapitalskega sklada. Upravljanje kapitalskega sklada naj bo enako kot upravljanje ZPIZ. Skupščina kapitalskega sklada naj ima tripartitno sestavo pod okriljem Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

K zakonu predlagajo novo dopolnilo, po katerem se lahko vsakdo, ki je z delom dopolnil 40 oziroma 35 let pokojninske dobe, upokoji ne glede na starostno mejo. Sedanji zakon je krivičen do tistih delavcev, ki so delali v težkih razmerah. Že kongres ZSSS je ocenil, da ni upravičeno zahtevati izpolnitev starostne meje za uveljavitev pravice do polne starostne po-

kojnine v primeru pokojninske dobe brez dokupov.

Skupščina ZPIZ šteje 60 članov, svobodni sindikati pa predlagajo, naj bi po novem štela 80 članov, kar pomeni, da bi delodajalci in delojemalci imeli v njej vsak po 20 sedežev.

Vlada predlaga k zakonu dopolnilo, ki rešuje le tiste zavarovance, ki so pravico do nadomestila za čas brezposelnosti pridobili po prvem aprilu 1992, ne pa tudi zavarovancev, ki so na dan uveljavitve zakona to nadomestilo že uživali in jim je s tem zakonom pravica do njega prenehala. Sindikati opozarjajo, da bi enake pravice morale veljati tudi za tiste delavce, ki so nadomestila prejeli pred 1. aprilom 1992. Hkrati predlagajo, naj bi pravice omenjenih zavarovancev skupno reševala ZPIZ in Republiški zavod za zaposlovanje.

Svobodni sindikati vladi zamerijo, da je sprejela predlog sprememb pokojninskega zakona, ne da bi poprej o tem razpravljali ekonomsko-socialni svet, kot to zahteva poslovnik. »Vlada namreč vedno krši poslovnik, ko predvideva, da bo ekonomsko-socialni svet nasprotoval njenim predlogom,« je dejal Gregor Miklič. *M. F.*

